

**Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΙΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ (GATT) ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (ΠΟΕ).**

Σπουδαστές:

**ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΤΣΑΧΑΛΙΝΑΣ
ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Α. ΣΙΕΓΚΑΣ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
Δ.Ν.ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ**

ΠΑΤΡΑ 2001

APR 1962
L2407ME

6335

ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΟΣΟΥΣ ΒΟΗΘΗΣΑΝ ΑΜΕΣΑ Η ΕΜΜΕΣΑ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΘΩΣ
ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΙΣΗΓΗΤΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΜΑΣ ΚΥΡΙΟ ΟΔΥΣΣΕΑ ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΟΙ
ΟΔΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΤΑΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΕΜΑΣ
ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ορισμός εννοιών	σελ.4
Εισαγωγή	σελ.6
Οριοθέτηση του προβλήματος-Μεθοδολογία	σελ.9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Η αγροτική πολιτική της Ε.Ε. και η συμφωνία της Ουρουγουάης	σελ.10
1.1 Η εξέλιξη της ΚΑΠ	σελ.10
1.2 Η ΚΑΠ και ο γύρος της Ουρουγουάης	σελ.14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Οι διαπραγματεύσεις του γύρου της Ουρουγουάης	σελ.17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Το βασικό περιεχόμενο της συμφωνίας του γύρου της Ουρουγουάης	σελ.25
Α. Οι βασικές ρυθμίσεις για τη γεωργία	σελ.25
Β. Οι γεωργικές πτυχές των συμφωνιών του γύρου της Ουρουγουάης	σελ.26
1.1 Η συμφωνία για τη γεωργία	σελ.27
1.1.1 Γενικές ρυθμίσεις	σελ.27
1.1.2 Ρήτρα Ειρήνης	σελ.29
1.1.3 Ρήτρα συνέχισης	σελ.30
1.1.4 Επιτροπή γεωργίας	σελ.32
1.1.5 Ειδική μεταχείριση αναπτυσσόμενων χωρών	σελ.33
1.2 Πρόσβαση στις αγορές	σελ.34
1.3 Ανταγωνισμός στις αγορές	σελ.37
1.4 Εσωτερική στήριξη	σελ.38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Πιθανά ζητήματα τριβής	σελ.42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Γενική αξιολόγηση του γύρου της Ουρουγουάης	σελ.47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
Νέος γύρος της χιλιετίας Τι προβλήματα έρχεται να αντιμετωπίσει Ποιά η θέση της Ε.Ε και τις Ελλάδας	σελ.51
6.1 Ειδικές παρατηρήσεις στο έγγραφο Ε.Ε από την ελληνική πλευρά	σελ.54
1.1.1 Ειδικά σχόλια	σελ.55
1.1.1.1 Εισαγωγή	σελ.55

1.1.1.2	Πρόσβαση στην αγορά	σελ.55
1.1.1.3	Ανταγωνισμός στις εξαγωγές	σελ.56
1.1.1.4	Εσωτερική στήριξη	σελ.57
1.1.1.5	Μη εμπορικές πτυχές	σελ.58
1.1.1.6	Ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών	σελ.59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ Εισαγωγή

		σελ.60
1.1	Σιτηρά	σελ.60
1.2	Ελαιούχοι σπόροι	σελ.61
1.3	Ρύζι	σελ.61
1.4	Ζάχαρη	σελ.61
1.5	Ελαιόλαδο	σελ.62
1.6	Βαμβάκι	σελ.62
1.7	Καπνός	σελ.62
1.8	Νωπά Οπωροκηπευτικά	σελ.63
1.9	Σταφίδες	σελ.63
1.10	Μεταποιημένα Ροδάκινα	σελ.64
1.11	Μεταποιημένες τομάτες	σελ.65
1.12	Χυμός πορτοκαλιού	σελ.65

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η νέα συμφωνία και η Ελλάδα
Προκλήσεις και νέοι ορίζοντες

σελ.67

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

σελ.76

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

σελ.93

ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

- **ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (ΠΟΕ)**. Ιδρύθηκε το 1993 ως αποτέλεσμα των συμφωνιών του γύρου της Ουρουγουάης. Σκοπός του να προωθήσει την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου ή W.T.O. (WORD TRADE ORGANIZATION)
- **ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ)**. Έτσι ονομάζεται η πολιτική στον αγροτικό τομέα που ακολουθείται από τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι το κοινό δασμολόγιο προς της εκτός ένωσης χώρες καθώς και οι εισοδηματικές ενισχύσεις των ευρωπαϊκών παραγωγών με στόχο να οδηγήσει την ευρωπαϊκή ένωση σε γεωργική αυτάρκεια.
- **ECU : ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ** (δεν είναι νόμισμα) ίσχυε πριν εποχής ευρώ
- **ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (ΓΣΔΕ)**. Ομοίως στα αγγλικά η διεθνής ονοματολογία: General Agreement on Tariffs and Trade - (GATT). Αποτελεί μια διεθνή συνθήκη η οποία συνυπογράφηκε από ένα σύνολο κρατών και η οποία ανανεώνονταν και εμπλουτιζόταν ανά έτη μέσω πολυμερών διαπραγματεύσεων. Σκοπός της η απελευθέρωση του παγκοσμίου εμπορίου.
- **ΚΟΑ (ΚΟΙΝΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΑΓΟΡΑΣ)**. Ο τρόπος οργάνωσης της αγοράς για διάφορα γεωργικά προϊόντα μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- **CIF: Είδος φόρου διεθνής ονομασία, αρχικά του Cost - Insurance - Freight**
- **Γύρος (διαπραγματεύσεων):** Οι αποφάσεις στα πλαίσια της GATT λαμβάνονταν μετά από πολυμερείς διαπραγματεύσεις οι οποίες ονομαζόταν γύροι. Του γύρου της Ουρουγουάης προηγήθηκαν άλλοι επτά γύροι.
- **Dumping:** Διεθνής οικονομικός όρος που σημαίνει να πουλάς κάτω του κόστους το προϊόν σε μία αγορά με σκοπό την είσοδό σου σ'αυτήν ή την μονοπώλησή της.
- **ΟΟΣΑ: (ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ)**.
- **Ο.Ε.Σ.Δ.: (ORGANIZATION FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT)**. Η βασική αποστολή του ΟΟΣΑ είναι να συμβάλλει στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της ζώνης των 24 χωρών μελών του μέσω της ενίσχυσης των οικονομικών σχέσεων μεταξύ αυτών, αλλά και να

συμβάλλει στην ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών. Για το σκοπό αυτό εκπονεί μελέτες και δημιουργεί διάφορους ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες που μετρούν την ανάπτυξη της οικονομίας.

- F.A.O. Διεθνής οργανισμός τροφίμων (Παράγωγος οργανισμός του ΟΗΕ που εξελίχθηκε σε αυτοτελή οργανισμό)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε κάθε οικονομία ο αγροτικός τομέας παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη συνοχή και στην εν γένει διάρθρωσή της. Έχει παρατηρηθεί ότι χώρες με ιδιαίτερα αναπτυγμένο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, αρχικά κατάφεραν να πετύχουν μια αρκετά σημαντική ανάπτυξη πρωτογενούς τομέα, και στη συνέχεια χρησιμοποίησαν αυτόν ως βάση για την περαιτέρω μεγέθυνση της οικονομίας τους. Έτσι σήμερα χώρες με μεγάλη οικονομική δύναμη όπως η ΗΠΑ, Καναδάς κ.τ.λ. αλλά και συνασπισμοί κρατών όπως η Ε.Ε. παρατηρείται να έχουν ιδιαίτερα αναπτυγμένο πρωτογενή τομέα, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που με τη στάση τους να καθορίζουν τις εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά αγροτικών προϊόντων. Αλλά και στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες ο αγροτικός τομέας παίζει τον κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη τους αφού είναι ο παράγων εκείνος που καταδεικνύει το βαθμό πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας αυτών. Τούτο συμβαίνει γιατί αυτές είναι συνήθως χώρες που αντιμετωπίζουν έντονη πληθυσμιακή αύξηση σε τέτοιο σημείο ώστε οι ανάγκες για την αντιμετώπιση του επισιτιστικού προβλήματος να βαίνουν συνεχώς πιεστικά αυξανόμενες.

Διαχρονικά τούτη η αξία του πρωτογενή τομέα και η ανάγκη για ομαλή ροή προς τις αγορές και προς τους τελικούς καταναλωτές των προϊόντων του πρωτογενή τομέα, έγινε κατανοητή από τη δημιουργία των πρώτων κοινωνιών και των πρώτων συντεταγμένων πολιτειών. Έτσι μπορεί κανείς να παρατηρήσει από τη δημιουργία των πρώτων σχετικά οργανωμένων κρατών, που έκαναν την εμφάνισή τους στην περιοχή της Μεσοποταμίας, την ιδιαίτερη φροντίδα και έμφαση που έδωσαν στον τεχνικό εκσυγχρονισμό και στην διοικητική οργάνωση του πρωτογενούς τομέα.

Αναλύοντας κάποιος τις πολιτικές αυτές των διαφόρων κρατών και σχηματισμών δια μέσου των αιώνων, μπορεί να επισημάνει κάποια κοινά σημεία στις πολιτικές που ακολουθήθηκαν στον αγροτικό τομέα, από την αρχαιότητα και ως τον αιώνα μας, που συγκλίνουν μεταξύ τους, ανεξαρτήτως μάλιστα των διαφοροποιήσεων που υπήρχαν στον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, της οικονομίας και του πολιτικού συστήματος που επικρατούσε.

Έτσι μέχρι σχεδόν και τις μέρες μας μπορεί κάποιος να δει ότι οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν στον αγροτικό τομέα, εξυπηρετούσαν τους στόχους: α) της παραγωγικής αυτάρκειας με ίδια μέσα ώστε να μπορούν να καλύπτονται οι ανάγκες της εσωτερικής αγοράς και του αυστηρού ελέγχου σ' αυτήν ακόμη και για την αποκόμιση

πολιτικών ωφελειών β) Της πατερναλιστικής προστασίας του αγροτικού πληθυσμού και του εισοδήματός του γ) Των εμποδίων στην ομαλή πρόσβαση στην εσωτερική αγορά προϊόντων από το εξωτερικό και στην προσπάθεια για εξαγωγή των πλεονασματικών ποσοτήτων που τυχόν δημιουργούνταν σε κάποια επιμέρους προϊόντα.

Από τη αυγή όμως του 20ου αιώνα το όλο σκηνικό αρχίζει ν' αλλάζει. Η εκπληκτική άνοδος των επιστημών με την ταυτόχρονη εξέλιξη της τεχνολογίας, που δημιούργησαν σημαντικές μεταβολές στους τρόπους καλλιέργειας και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, καθώς και η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των αγροτών με την ταυτόχρονη χειραφέτησή τους, αλλά και οι διακρατικές συγκρούσεις που πολλές φορές συνεπαγόταν και τις συρράξεις λόγω της εμπορικής προστατευτικής πολιτικής που ακολουθήτο, ανάμεσα βέβαια και σε άλλους λόγους είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί για πρώτη ίσως φορά σε τόσο έντονο βαθμό ο προβληματισμός για το κατά πόσο η πολιτική που ακολουθήτο ήταν η πλέον ορθή.

Έτσι από το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου τα κράτη που έβγαιναν από τα χαλάσματα του καταστροφικού πολέμου εισήλθαν στη διαδικασία του εντοπισμού και καταπολέμησης των αιτιών που οδήγησαν σε δύο καταστροφικούς πολέμους. Από την αρχή μάλιστα έγινε σχεδόν κοινά αποδεκτό ότι το κύριο αίτιο των δύο πολέμων ήταν η υιοθέτηση από τα κράτη άκρας προστατευτικών πολιτικών και η έλλειψη διάθεσης δημοκρατικής συνεργασίας μεταξύ τους. Έτσι αποφασίσθηκε η υιοθέτηση μηχανισμών και πολιτικών που θα ενίσχυαν αυτή τη συνεργασία σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο.

Οι πολυμερείς συμφωνίες (έτσι ονομάζονται οι κράτη-μέλη) στα πλαίσια της GATT (όλες οι συμφωνίες στα πλαίσια της GATT ονομάζονται πολυμερείς) ήταν ο κύριος μηχανισμός επιβολής αυτής της βούλησης.

Μάλιστα από την αρχή αυτής της διαδικασίας, όπου διεξάγονταν σταδιακά μέσω πολυμερών γύρων διαπραγματεύσεων, σημείο προβληματισμού αποτέλεσε το πώς θα οδηγούμασταν σε μια περισσότερο φιλελεύθερη πολιτική όσον αφορά τον αγροτικό τομέα.

Όμως το βάθος και η πολυπλοκότητα των προβλημάτων που ανέκυπταν σχετικά με τη γεωργία και οι έντονες αντιδράσεις εκ μέρους διαφόρων κρατών έγιναν αιτία να μην παρατηρηθούν έντονες μεταβολές στο τρόπο διεξαγωγής εμπορίου των αγαθών αυτών, σε αντίθεση με άλλους τομείς της οικονομίας που σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές.

Σταθμός πάντως στις διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση της αγοράς αγροτικών προϊόντων και ουσιαστικά έναρξη της διαδικασίας αποτέλεσε ο γύρος της Ουρουγουάης. Σ' αυτόν τον γύρο διαπραγματεύσεων που κράτησε σχεδόν μια οκταετία και ήταν μια εξαιρετικά επίπονη διαδικασία, πάρθηκαν αποφάσεις που αναμένεται να σφραγίσουν το μέλλον της γεωργίας με ανάλογη επίδραση στην Ευρώπη και ειδικότερα στη χώρα μας.

Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να καταδείξει, και να κάνει όσο αυτό είναι δυνατό, γνωστή τη συμφωνία του γύρου της Ουρουγουάης για τα αγροτικά προϊόντα καθώς και τις επιπτώσεις που αυτή θα έχει σε Ελλάδα και Ευρώπη. Επίσης θέλει να παρουσιάσει τις εξελίξεις που σημειώνονται σήμερα στα πλαίσια του ΠΟΕ σχετικά με την αγορά αγροτικών προϊόντων, καθώς οι διαπραγματεύσεις αυτές είναι μια συνεχής διαδικασία με αποτελέσματα τα οποία κανείς εύκολα δεν μπορεί να προδικάσει.

Οριοθέτηση του προβλήματος- Μεθοδολογία.

Σκοπός της μελέτης είναι να καταδείξει την πορεία που ακολουθείται προκειμένου να επιτευχθεί η σταδιακή απελευθέρωση της αγοράς αγροτικών προϊόντων, μιας αγοράς αρκετά προστατευμένης ακόμη μέχρι και σήμερα, διαμέσου των πολυμερών διαπραγματεύσεων στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ ή GATT όπως είναι γνωστή η διεθνής ονομασία της) και σήμερα πλέον στα πλαίσια του παγκόσμιου οργανισμού εμπορίου ΠΟΕ καθώς και τις επιπτώσεις της απελευθέρωσης αυτής στην παγκόσμια αγορά αγροτικών προϊόντων και ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή και Ελληνική γεωργία ως αναπόσπαστο κομμάτι της Ευρωπαϊκής γεωργίας, αλλά με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα και χαρακτηριστικά της.

Ειδικότερα η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στη συμφωνία του «γύρου της Ουρουγουάης» (έτσι ονομάστηκε το κείμενο της συμφωνίας στα πλαίσια της GATT που προέβλεπε τη σταδιακή απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου) στις ρυθμίσεις που τη διέπουν και στα αποτελέσματα της για την Ευρωπαϊκή και Ελληνική γεωργία. Επίσης, η μελέτη κάνει μια γενική αναφορά στα μέτρα που έλαβε η Ε.Ε. για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων της συμφωνίας και τη μεγιστοποίηση των ευκαιριών που αυτή δημιουργεί.

Για τη σύνταξη της παρούσας μελέτης ακολουθήθηκε η προσφυγή στη σχετική βιβλιογραφία που αναφέρεται στη GATT και στον ΠΟΕ, και ειδικότερα στο γύρο της Ουρουγουάης, καθώς και η χρήσιμη και εποικοδομητική ενημέρωση που είχαμε από ανώτατα στελέχη του Ελληνικού Υπουργείου Γεωργίας σχετικά με τις επιπτώσεις που η νέα συμφωνία θα έχει στο επίπεδο διαμόρφωσης του αγροτικού εισοδήματος και εν γένει στον πρωτογενή τομέα της χώρας.

Στα συμπεράσματα τα οποία καταφαίνονται από την αρχή σχεδόν της μελέτης θα αναφέραμε ότι το κύριο αποτέλεσμα των νέων συμφωνιών για το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων είναι η σταδιακή άρση των προστατευτισμών στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων σε παγκόσμια κλίμακα και ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή γεωργική αγορά που μας ενδιαφέρει άμεσα, καθώς και η μεταβολή στον τρόπο καθορισμού και διαμόρφωσης του αγροτικού εισοδήματος, που όμως, όπως φαίνεται στο άμεσο μέλλον, δεν αναμένεται να επηρεαστεί καταλυτικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η αγροτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης Και η συμφωνία της Ουρουγουάης

Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης που αφορούσαν το εμπόριο αγροτικών προϊόντων, έγινε προσπάθεια να τεθεί το παγκόσμιο σύστημα εμπορίου αγροτικών προϊόντων υπό κάποιο έλεγχο και να εφαρμοστούν δεσμευτικότεροι κανόνες. Ένα μεγάλο όμως μέρος των διαπραγματεύσεων αφορούσαν την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της Ε.Ε. Όταν άρχισε ο Γύρος, τόσο οι ΗΠΑ, όσο και οι χώρες της ομάδας Cairns¹, ήταν πολύ δυσαρεστημένες με τον τρόπο που η Ε.Ε. εφάρμοζε την αγροτική της πολιτική και ήταν αποφασισμένες να χρησιμοποιήσουν τις διαπραγματεύσεις του γύρου σαν ένα μέσο πίεσης για την αλλαγή αυτής της κατάστασης.

1.1 Η εξέλιξη της ΚΑΠ

Όταν καθιερώθηκε η ΚΑΠ με την Συνθήκη της Ρώμης το 1958, έθεσε ένα σύστημα προστασίας των τιμών παραγωγού μαζί με την κατάργηση των δασμών στο ενδο-Κοινοτικό εμπόριο και την θεσμοθέτηση ενός κοινού δασμού για συναλλαγές με μη Κοινοτικές χώρες. Παρά τις συνεχείς αναθεωρήσεις, το σύστημα προστασίας των τιμών αγοράς έχει παραμείνει ως ο κύριος μοχλός στήριξης, αν και η πολυπλοκότητα των μέτρων έχει αυξηθεί αλματωδώς.

Η εξέλιξη της ΚΑΠ μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους. Από το 1962 μέχρι το 1973 οι μηχανισμοί στήριξης εδραιώθηκαν, και καθιερώθηκαν οι κανόνες για τις κοινές αγορές στα περισσότερα αγροτικά προϊόντα. Μεταξύ 1973 και 1983 η έμφαση δόθηκε στην πρώτη και δεύτερη διεύρυνση της ΕΟΚ και στα προβλήματα της διεθνούς αστάθειας των τιμών, ενώ τα προβλήματα του μηχανισμού στήριξης των τιμών παραγωγού αμελήθηκαν. Μετά το 1983 όμως οι μηχανισμοί στήριξης δέχτηκαν πολλές πιέσεις και πολλά πρόσθετα μέτρα υιοθετήθηκαν. Τέλος, το 1992 η αναθεώρηση της ΚΑΠ αναγνώρισε για πρώτη φορά την ανάγκη μετάβασης από ένα σύστημα στήριξης τιμών σε

¹ Η ομάδα του Cairns τις εξής 14 χώρες: Αργεντινή, Αυστραλία, Καναδά, Χιλή, Κολομβία, Φίτζι, Ουγγαρία, Μαλαισία, Νέα Ζηλανδία, Φιλιππίνες, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα, Βραζιλία και Ταϊλάνδη.

ένα σύστημα απ ευθείας στήριξης του αγροτικού εισοδήματος.

Ο μηχανισμός στήριξης τιμών αγοράς που καθιερώθηκε στην αρχή της ΚΑΠ ήταν παρόμοιος με τους μηχανισμούς στήριξης των πρώτων κρατών μελών της ΕΟΚ. Απ ευθείας πληρωμές θα απαιτούσαν τότε πολύ πιο μεγάλες δαπάνες καθώς και μεγαλύτερη διοικητική υποδομή από ότι διέθεταν τότε τα ΚΜ. Έτσι περί τα μέσα τις δεκαετίας του 1960 η προστασία στα αγροτικά προϊόντα γινόταν με τον καθορισμό ειδικών τιμών.

Οι τιμές αυτές στηρίζονταν με τρεις βασικούς τρόπους:

α) Μεταβλητές αντισταθμιστικές εισφορές στις εισαγωγές, που αλλάζουν σχεδόν καθημερινά ανάλογα με τις διεθνείς τιμές και επιβάλλουν στους εισαγωγείς να πωλούν τα προϊόντα τους μέσα στην Κοινότητα σε τιμές μεγαλύτερες από μια «τιμή κατωφλίου». Οι εισφορές αυτές απομόνωσαν τις Κοινοτικές τιμές από τις διεθνείς, που έτσι και αλλιώς στην Κοινότητα θεωρούνταν πλασματικές και επηρεαζόμενες από τις ΗΠΑ. Οι εισφορές συνεισφέρουν στον Κοινοτικό προϋπολογισμό καθ' όσον δεν είναι άλλο παρά μεταβλητοί δασμοί.

β) Εξαγωγικές επιστροφές, που ήταν μεταβλητές με τον ίδιο τρόπο όπως και οι εισφορές στις εισαγωγές, που αποζημιώνουν τους κοινοτικούς εξαγωγείς για την διαφορά μεταξύ των εσωτερικών Κοινοτικών τιμών και των συνήθως χαμηλότερων διεθνών τιμών. Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις βαρύνονταν στον Κοινοτικό προϋπολογισμό.

γ) Τιμές παρέμβασης που είναι μικρότερες από τις ενδεικτικές τιμές. Όταν η υπερπαραγωγή ενός προϊόντος ρίξει τις τιμές στις αγορές της Κοινότητας σε επίπεδα μικρότερα από αυτά των τιμών παρέμβασης, τότε οι διάφοροι παρεμβατικοί οργανισμοί της Κοινότητας αγοράζουν τα πλεονάσματα στις τιμές παρέμβασης και τα αποθεματοποιούν. Οι δαπάνες βαρύνουν τον Κοινοτικό προϋπολογισμό. Είναι προφανές ότι υπάρχει ένα δύσκολο πρόβλημα πολιτικής επιλογής, μεταξύ των εξαγωγικών επιδοτήσεων και της αποθεματοποίησης καθ' όσον και τα δύο μέτρα αποτελούν εναλλακτικούς τρόπους διάθεσης πλεονασμάτων αλλά και τα δύο βαρύνουν τον προϋπολογισμό.

Κατά την δεκαετία, μετά το 1963, οι γενναιόδωρες εσωτερικές τιμές για τα αγροτικά προϊόντα και η τεχνολογική μεταβολή που αύξησε σημαντικά τις αποδόσεις στην γεωργία αλλά και στην κτηνοτροφία συνετέλεσαν στο να αυξηθεί η Κοινοτική Παραγωγή κατά 30% μέσα σε 10 χρόνια.

Η Κοινότητα έγινε αυτάρκης στα περισσότερα προϊόντα εκτός από το βόειο κρέας και τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά, των οποίων η ζήτηση αυξανόταν λόγω της αύξησης του Κοινοτικού εισοδήματος. Η ζήτηση όμως για τα περισσότερα προϊόντα δεν αυξανόταν με τους ρυθμούς της παραγωγής με αποτέλεσμα τις αυξανόμενες δαπάνες για την ΚΑΠ. Το 1972 οι δαπάνες για την ΚΑΠ ήταν το 72% του Κοινοτικού προϋπολογισμού. Παρ' όλα αυτά, τα αγροτικά εισοδήματα δεν αυξάνονταν με τον ίδιο ρυθμό με τα μη αγροτικά εισοδήματα και οι παραγωγοί ήταν δυσσαρεστημένοι. Επί πλέον η αντίσταση στον κανόνα των αποφάσεων με πλειοψηφία κατέστησε τις κοινές αποφάσεις υποκειμένες σε αρνησικυρίες (veto). Τέλος οι νομισματικές διακυμάνσεις οδήγησαν στην εφεύρεση του μηχανισμού των νομισματικών εξισωτικών ποσών (ΝΕΠ) και των πράσινων ισοτιμιών, οι οποίες επέτρεψαν παρεκκλίσεις από την αρχή της ενιαίας αγοράς και εισήγαγαν αρκετή δόση εθνικής αυθαιρεσίας (και ευκαιρίες για παρανομίες και διαφθορά) στις διαδικασίες της ΚΑΠ².

Όταν η Κοινότητα μεγάλωσε το 1973 με την εισδοχή των τριών νέων μελών, υπήρχε βάση να νομίζει κανείς ότι η ΚΑΠ θα εκλογικευόταν. Αυτό διότι το Ηνωμένο Βασίλειο (ως χώρα κυρίως εισαγωγής αγροτικών προϊόντων) θα έχανε από την υιοθέτηση της ΚΑΠ. Η διαδικασία λήψεως αποφάσεων με πλειοψηφία δεν είχε ακόμα γενικευθεί και οι αποφάσεις λαμβάνονταν με ομοφωνία. Έτσι μία χώρα όπως το ΗΒ θα μπορούσε να περιορίσει τις άλλες. Δεύτερον, η διεύρυνση του 1973 άλλαξε την δομή της γεωργίας στην Κοινότητα διότι αφ' ενός η γεωργική γη μεγάλωσε κατά 50%, ο αριθμός όμως των γεωργών αυξήθηκε μόνο κατά 15%, οπότε το μέσο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων αυξήθηκε κατά 30%. Αυτό αναμενόταν να δώσει μεγαλύτερο βάρος στον παράγοντα αποδοτικότητα στις επιλογές της ΚΑΠ. Τρίτον, η διεύρυνση κατέστησε την ΕΟΚ πολύ μεγαλύτερο εταίρο στις διεθνείς αγορές και ιδιαίτερα πολύ μεγαλύτερο εισαγωγέα αγροτικών προϊόντων, κυρίως από χώρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Αυτό κατέστησε την ενσωμάτωση του ΗΒ ιδιαίτερα δύσκολη και οδήγησε σε μία σειρά από ειδικές ρυθμίσεις για τις χώρες της ΑΚΕ³ και της Κοινοπολιτείας.

² Βλέπε: η συμφωνία του γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο και οι επιπτώσεις στην Ελληνική Γεωργία, σελ. 36

³ ΑΚΕ: Πρόκειται για ένα σύνολο 70 περίπου χωρών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, που συγκρότησαν μία οργάνωση διακρατικού χαρακτήρα. Για περισσότερα βλέπε: «Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί» των Ζαχαριάδη & Σούρα, σελ. 98.

Αρχικά θεωρήθηκε ότι η διεύρυνση θα έφερνε σημαντική αλλαγή στην ΚΑΠ. Το 1975 η Επιτροπή κατέγραψε ορισμένες σκέψεις για την αλλαγή της ΚΑΠ. Αυτές όμως δεν είχαν καμία επίδραση στην διαμόρφωση της ΚΑΠ. Η διεύρυνση αποδείχτηκε ότι μόνο βραχυπρόθεσμα βελτίωσε την ισορροπία μεταξύ Κοινοτικής προσφοράς και ζήτησης στα αγροτικά προϊόντα. Οι αγροτικοί τομείς των τριών νέων μελών ωφελήθηκαν σημαντικά και οι δαπάνες της ΚΑΠ αυξήθηκαν σε πραγματικούς όρους κατά 100% μεταξύ 1975 και 1985. Τα πραγματικά αγροτικά εισοδήματα συνέχισαν όμως να μειώνονται (κατά 10% μεταξύ 1978 και 1980) παρά την κατά 3% ετήσια μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων. Μεταξύ 1978 και 1980 προσωρινές αυξήσεις στις διεθνείς τιμές και κάποιες μικρότερες συγκομιδές, μείωσαν τις πιέσεις από τα πλεονάσματα. Επίσης η άνοδος του δολαρίου μείωσε το κόστος των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Μετά το 1980 όμως, τα προηγούμενα προβλήματα της ΚΑΠ άρχισαν να ξαναπαρουσιάζονται.

Η δεκαετία του 1980 που συμπίπτει με την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε., χαρακτηρίστηκε από:

- α) μεγάλες αυξήσεις στις Κοινοτικές δαπάνες λόγω αποθεματοποίησης και εξαγωγικών επιδοτήσεων,
- β) αυξανόμενα πλεονάσματα σε όλα τα κύρια φυτικά και ζωικά προϊόντα και
- γ) πλήθος από Κοινοτικές προσπάθειες για αποθάρρυνση της παραγωγής.

Τα διάφορα μέτρα που αποφασίσθηκαν περιλαμβάνουν τα εξής:

α) Τέλη συνυπευθυνότητας, που ήταν μία μορφή φόρου στην παραγωγή, αρχικά για την ζάχαρη, μετά για το γάλα και κατόπιν για τα σιτηρά. Τα τέλη αυτά, αν και συνετέλεσαν στην συγκράτηση της παραγωγής, δημιούργησαν πολλές ευκαιρίες για καταστρατήγηση.

β) Εγγυημένα κατώφλια για διάφορα προϊόντα όπως δημητριακά, ελαιούχοι σπόροι και κάποια φρούτα. Με αυτό το σύστημα οι τιμές στήριξης μειώνονται αυτόματα αν η παραγωγή υπερβαίνει προκαθορισμένα επίπεδα. Στην πράξη το Συμβούλιο Υπουργών είχε την τάση να προσδιορίζει μεγάλα «κατώφλια». Και κατά συνέπεια οι αυτόματες μειώσεις δεν ήταν μεγάλες.

γ) Προσπάθειες αύξησης της Κοινοτικής ζήτησης με επιδοτήσεις στην κατανάλωση. Αυτές είχαν μεγάλο διοικητικό κόστος και δεν είναι σαφές κατά πόσο αύξησαν την κατανάλωση.

δ) Ποσοτικοί περιορισμοί στην διάθεση. Αυτοί υπήρχαν στον τομέα της ζάχαρης αλλά επεκτάθηκαν στον τομέα του γάλακτος το 1984.

ε) Μέτρα για την διαφοροποίηση της παραγωγής (π.χ. εκμεταλλεύσεων παραγωγής γάλακτος σε εκμεταλλεύσεις εκτροφής βοοειδών).

Παρά τον μεγάλο αριθμό, τα διάφορα μέτρα δεν κατάφεραν να λύσουν θεμελιώδη προβλήματα της ΚΑΠ. Τα αγροτικά εισοδήματα παρέμειναν στάσιμα και οι δαπάνες αυξήθηκαν παρά την υιοθέτηση οροφής δαπανών από το 1988. Τα πλεονάσματα που είχαν μειωθεί στο τέλος της δεκαετίας του 1970, επανεμφανίστηκαν. Για παράδειγμα το 1988-89, οι καθαρές εξαγωγές δημητριακών (εξω-κοινοτικές εξαγωγές μείον εξω-κοινοτικές εισαγωγές) έφτασαν τα 27.5 εκατομμύρια τόνους, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η ΕΟΚ είχε καθαρές εισαγωγές 10 εκατομμύρια τόνους. Επίσης εμφανίστηκε ένα «βουνό» με βόειο κρέας, ενώ η ένταξη της Ισπανίας και Πορτογαλίας απειλούσε με νέες δαπάνες για τα μεσογειακά προϊόντα. Και ενώ είχε επιτευχθεί αυτάρκεια σε όλα σχεδόν τα τρόφιμα και οι αγορές είχαν σταθεροποιηθεί, η περαιτέρω αύξηση των δαπανών της ΚΑΠ κατά 30% μεταξύ 1939 και 1991, δεν απέτρεψε την πώση των αγροτικών εισοδημάτων, παρά την έξοδο σημαντικού αριθμού αγροτών από τον τομέα.

1.2 Η ΚΑΠ και ο Γύρος της Ουρουγουάης

Δυσaréσκεια με την ΚΑΠ καθώς και με τις αγροτικές πολιτικές άλλων χωρών ήταν αφορμή για διαπραγματεύσεις και συζητήσεις σε προηγούμενους Γύρους Πολυμερών Εμπορικών Διαπραγματεύσεων στα πλαίσια της ΓΣΔΕ. Ο Γύρος του Dillon⁴ (αρχές της δεκαετίας του 1950) είχε σαν βασικό αντικείμενο τις επιπτώσεις από την ίδρυση της ΕΟΚ, και ειδικότερα τις επιπτώσεις από την εφαρμογή της ΚΑΠ. Επίσης οι διαπραγματεύσεις στα αγροτικά προϊόντα κατά την διάρκεια του Γύρου του Kennedy⁴ (αρχές δεκαετίας του 1960) επικεντρώθηκαν στις διεθνείς εμπορικές επιπτώσεις από την ΚΑΠ. Οι ΗΠΑ προσπάθησαν ανεπιτυχώς να αποκτήσουν εγγυημένη πρόσβαση στην αγορά των σιτηρών της ΕΟΚ, αλλά χωρίς επιτυχία. Κατά την διάρκεια του Γύρου του Τόκιο (1973-79), οι διεθνείς τιμές αγροτικών προϊόντων ήταν σε υψηλά επίπεδα και έτσι οι διαπραγματεύσεις για τα αγροτικά προϊόντα δεν ήταν από τις προτεραιότητες στις συζητήσεις.

Την περίοδο όμως αυτή τα αυξανόμενα πλεονάσματα των αγροτικών προϊόντων της ΕΟΚ και οι

⁴ Βλέπε: «Δομή και Λειτουργία των Διεθνών Οργανισμών», Η κατηγορία των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών, σελ. 36

συνεπαγόμενες επιδοτούμενες εξαγωγές έκαναν τις εξαγωγικές επιδοτήσεις κύριο θέμα συζητήσεων. Στον Γύρο αυτό συμφωνήθηκε ένας Κώδικας για επιδοτήσεις, αλλά δεν κατέστη δυνατό να μετριάσει το πρόβλημα.

Την περίοδο που γίνονταν οι προετοιμασίες για τον Γύρο της Ουρουγουάης (αρχές με μέσα της δεκαετίας του 1980) η ΚΑΠ δεν περιοριζόταν από την ΓΣΔΕ. Η αγροτική παραγωγή στην Ε.Ε. συνέχιζε να μεγαλώνει με ρυθμό μεγαλύτερο από τον ρυθμό αύξησης της εγχώριας (δηλαδή Κοινοτικής) κατανάλωσης. Στα αγροτικά προϊόντα, όπου η Ε.Ε. ήταν εισαγωγέας, οι εισαγωγές μειώνονταν και αυτό συνέβη κυρίως με τους ελαιούχους σπόρους, ένα προϊόν στο οποίο η Ε.Ε. είχε δεσμευμένο δασμό ίσο με μηδέν. Στην περίπτωση αυτή οι κοινοτικοί παραγωγοί ελάμβαναν αυξανόμενες εισοδηματικές ενισχύσεις που σαν συνέπεια είχαν την μεγάλη αύξηση της παραγωγής.

Η μόνη εξαίρεση στην τάση για μείωση των εισαγωγών, εκτός από τροπικά προϊόντα και άλλα προϊόντα που στην ουσία δεν παράγονται από την Ε.Ε. και είχαν μηδενικό δεσμευμένο δασμό, ήταν σε μερικά υποκατάστατα σιτηρών για ζωοτροφές (π.χ. μανιόκα) που επίσης είχαν μηδέν δεσμευμένους δασμούς. Όπου οι εισαγωγές τέτοιων υποκατάστατων δεν καλύπτονταν από συμφωνίες αυτοπεριορισμού ή ισοδύναμες, οι εισαγωγές συνέχισαν να μεγαλώνουν, όπως στην περίπτωση της γλουτένης αραβοσίτου. Η Ε.Ε. προσπάθησε να βρει κάποια λύση και σε αυτά τα προϊόντα, επειδή ανταγωνίζονται την κοινοτική παραγωγή σιτηρών, αλλά οι εμπορικοί εταίροι της Ε.Ε. δεν συμφώνησαν καθ' όσον δεν ήταν διατεθειμένοι να μειώσουν και αυτή την μικρή αγορά που έμενε.

Η Ε.Ε. συνέχισε να αυξάνει τις αγροτικές της εξαγωγές. Με την μεγάλη όμως και αυξανόμενη στήριξη στην εσωτερική αγορά, η Ε.Ε. χρειαζόταν αυξανόμενες εξαγωγικές επιδοτήσεις για να μπορούν τα προϊόντα να διατεθούν στις διεθνείς αγορές. Οι άλλοι εμπορικοί εταίροι, και κυρίως οι ΗΠΑ, εξέφρασαν έντονη δυσαρέσκεια αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν πολλά, διότι η GATT δεν προέβλεπε τέτοιους περιορισμούς. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι οι ΗΠΑ είχαν συμφωνήσει στους πρώτους Γύρους της GATT να μείνουν τα αγροτικά προϊόντα εκτός GATT, διότι δεν ήθελαν περιορισμούς στις δικές τους παροχές στους αγρότες. Στον εισαγωγικό τομέα η Ε.Ε. δεν είχε δεσμευμένους δασμούς για τα περισσότερα προϊόντα όπου οι εισαγωγές μπορούσαν να ανταγωνιστούν τα εγχώρια προϊόντα. Η Ε.Ε. χρησιμοποίησε την παρεχόμενη ελευθερία για να καθιερώσει τις αντισταθμιστικές εισφορές, καθώς και μέτρα, όπως τιμές αναφοράς και ελάχιστες τιμές

εισαγωγής. Στην GATT αυτά τα μέτρα κατατάσσονται στην «γκρίζα ζώνη» των ρυθμίσεων, που ούτε απαγορεύονται ούτε επιτρέπονται ρητά. Καμιά άλλη χώρα δεν προσέβαλε αυτά τα μέτρα στην GATT και έτσι η Ε.Ε. συνέχισε την εφαρμογή τους. Στην ουσία λοιπόν δεν υπήρχε κανένας φραγμός στο μέγεθος της προστασίας από εισαγωγές που η Ε.Ε. μπορούσε να υιοθετήσει, ο μόνος δε περιορισμός ήταν εσωτερικός, της Ε.Ε., και προερχόταν από την δημοσιονομική πλευρά.

Στον εξαγωγικό τομέα οι κανόνες της GATT ήταν αόριστοι. Μάλιστα υπήρχε διάταξη που έλεγε ότι εξαγωγικές επιδοτήσεις επιτρέπονται, έτσι ώστε να μην θίγουν ένα δίκαιο μερίδιο της αγοράς και αυτό βέβαια κανένας δεν μπορούσε να το προσδιορίσει. Στην πράξη δεν υπήρχε φραγμός στις εξαγωγικές επιδοτήσεις αγροτικών προϊόντων. Ο μόνος τομέας όπου η GATT είχε μπορέσει να επιβάλει κάποια πειθαρχία στην Ε.Ε., ήταν αυτός των εσωτερικών επιδοτήσεων. Στην περίπτωση των ελαιούχων σπόρων όπου η Ε.Ε. είχε δεσμευμένο δασμό, οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι οι εισοδηματικές ενισχύσεις συνιστούσαν εκμηδενισμό των δασμολογικών δεσμεύσεων της Ε.Ε. Και με δύο διαδοχικές προσβολές στην ΓΣΔΕ, που κερδήθηκαν από τις ΗΠΑ, συστήθηκε στην Ε.Ε. να αλλάξει την πολιτική της στον τομέα αυτό. Λόγω της αδυναμίας της GATT να πειθαρχήσει την ΚΑΠ, καθώς και των αυξανόμενων προβλημάτων που η ΚΑΠ δημιουργούσε στο διεθνές εμπόριο, οι κύριες χώρες εξαγωγών αγροτικών προϊόντων ήταν αποφασισμένες να χρησιμοποιήσουν τον Γύρο της Ουρουγουάης σαν ευκαιρία για την αλλαγή των κανόνων του διεθνούς αγροτικού εμπορίου και της ΚΑΠ. Στο τέλος το πέτυχαν, αφού η Συμφωνία δημιούργησε ένα νέο σύνολο συνθηκών για την ΚΑΠ. Δεν ήταν εύκολο να κατευθυνθεί η Ε.Ε. προς αυτή την αλλαγή. Αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι από την αρχή του Γύρου η Ε.Ε. ήταν έτοιμη να συζητήσει κάποιους νέους κανόνες, διότι προφανώς είχε φτάσει στα όρια της ανοχής της όσον αφορά την ΚΑΠ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι διαπραγματεύσεις του γύρου της Ουρουγουάης

Οι διαπραγματεύσεις που συνείφθησαν στα πλαίσια της GATT μεταξύ των ετών 1986-1993 και οι οποίες ονομάστηκαν «γύρος της Ουρουγουάης», όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή αυτής της μελέτης, ήταν εκείνες που άνοιξαν το δρόμο για τη φιλελευθεροποίηση του παγκόσμιου εμπορίου γεωργικών προϊόντων. Βέβαια, προσπάθειες για την φιλελευθεροποίηση του παγκόσμιου εμπορίου γεωργικών προϊόντων έγιναν και πολύ νωρίτερα, χωρίς όμως ιδιαίτερα αποτελέσματα.

Ετσι, μετά την ίδρυση της ΕΟΚ το 1950, η οποία στην εσωτερική της αγορά επέβαλε μεγάλες παραγωγικές επιδοτήσεις με αποτέλεσμα να στεγανοποιεί την εσωτερική της αγορά από το διεθνή ανταγωνισμό, επέφερε την αντίδραση πολλών χωρών και αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγματεύσεων σε διάφορους γύρους από εκείνη τη χρονιά και μετά, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Τελικά, με τη συναίνεση των χωρών που είχαν υπογράψει τη GATT, το εμπόριο αγροτικών προϊόντων κρατήθηκε σε μεγάλο βαθμό εκτός ελέγχου της GATT στη διάρκεια των επτά πρώτων γύρων, και αυτό γιατί κάτι τέτοιο συνέφερε τις περισσότερες χώρες και ειδικότερα τους μεγαλύτερους παραγωγούς και καταναλωτές αγροτικών προϊόντων, διότι τους έδινε τη δυνατότητα ανεξέλεγκτων εθνικών επιδοτήσεων στη γεωργία.

Ενώ οι διαδοχικοί γύροι συνέβαλαν πολύ στη μείωση των δασμολογικών εμποδίων η δύσκολη οικονομική συγκυρία του 1970 και 1980, με τις πετρελαιακές κρίσεις, την εγκατάλειψη του Bretton Woods και τον υψηλό πληθωρισμό που επακολούθησε, οδήγησε σε μία αύξηση των μη δασμολογικών εμποδίων και μια γενική άνοδο του προστατευτισμού. Επίσης παρατηρήθηκε μια αύξηση των μη διάφανων εμπορικών πρακτικών όπως ο αντιπραγματισμός και το αντισταθμιστικό εμπόριο. Ο Γύρος του Τόκιο (1973-1979) προσπάθησε να επιβάλλει κάποιους κανόνες σχετικά με τα μη δασμολογικά εμπόδια αλλά χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα.

Όπως προαναφέρθηκε, το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων από την αρχή της GATT έτυχε διαφορετικής μεταχείρισης σε σχέση με το εμπόριο άλλων αγαθών. Έτσι, ενώ οι ποσοτικοί περιορισμοί απαγορεύτηκαν για τα άλλα βιομηχανικά προϊόντα επιτράπηκαν για τα αγροτικά, κάτω από ορισμένες συνθήκες. Τουτό οδήγησε βαθμιαία στις αρχές του 1980 όλες σχεδόν τις χώρες να περιορίζουν τις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων με διάφορα μη δασμολογικά μέσα. Τα μέτρα αυτά συνήθως συνδέονταν με μέτρα στήριξης των εγχώριων τιμών των αγροτικών

προϊόντων στα πλαίσια των εθνικών γεωργικών πολιτικών. Αυτή ακριβώς η άμεση σχέση των εθνικών αγροτικών πολιτικών με τα περιοριστικά εμπορικά μέτρα ήταν που καθιστούσε τις διαπραγματεύσεις στον τομέα αυτό πολύ δύσκολες, αφού οποιαδήποτε μείωση των εμπορικών περιορισμών θα συνεπάγονταν αλλαγή της έως τότε ακολουθούμενης αγροτικής πολιτικής, που όπως προανεφέρθει είχε ως έναν από τους θεμέλιους λίθους της την περιοριστική εμπορική πολιτική.

Σταθμό στην έναρξη των διαπραγματεύσεων του «γύρου της Ουρουγουάης» αποτέλεσε η Υπουργική Σύνοδος της GATT το Νοέμβριο του 1982, η οποία καθόρισε και προσέφερε τις βάσεις για τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης. Ήδη, λοιπόν, από το προπαρασκευαστικό στάδιο η γεωργία βρέθηκε στο επίκεντρο. Η αιτία που έθεσε το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων στο κέντρο του προβληματισμού προερχόταν από την έντονη ανησυχία που δημιουργούσε η πεποίθηση ότι οι ισχύοντες κανόνες για το γεωργικό εμπόριο ήταν ασαφείς και επομένως δεν προσφέρονταν ούτε για παρεμπόδιση των παραβιάσεων ούτε για επίλυση των αναφυόμενων διαφορών.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στο πλαίσιο της επιτροπής για το εμπόριο των γεωργικών προϊόντων ήταν κατά βάση θεσμική. Επικεντρώθηκε, δηλαδή στη βελτίωση και ενίσχυση των ήδη υφισταμένων κανόνων με απώτερο στόχο να καταστούν αυτοί λειτουργικότεροι και αποτελεσματικότεροι, ώστε να προσδιορίζονται σαφέστερα τα όρια των εθνικών γεωργικών πολιτικών κατά τρόπο τέτοιο που να μην νοθευόταν το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων. Ειδικότερα:

α) Για την πρόσβαση στην αγορά προτάθηκε η ρητή υπαγωγή όλων των μη δασμολογικών μέτρων στην πειθαρχία του άρθρου (XI), σύμφωνα με το οποίο η GATT προσπαθεί να αποτρέψει την προσφυγή σε ποσοτικούς περιορισμούς και σε ποσοσιώσεις ως μέσα ασκήσεως της εμπορικής πολιτικής. Το μόνο μέσο που αναγνωρίζει στα κράτη προς παρέμβαση στο εσωτερικό εμπόριο είναι οι δασμοί, επειδή οι τελευταίοι χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και δεν επηρεάζουν τη λειτουργία του μηχανισμού της αγοράς. Επίσης, η ταυτόχρονη υποχρέωση εγγύησης ενός ελάχιστου επιπέδου πρόσβασης στην αγορά (για περισσότερα βλέπε μελέτη IOBE, Αθήνα, 1996).

β) Για τις εξαγωγικές επιδοτήσεις υπήρξαν δύο διαμετρικά αντίθετες προτάσεις. Η μία προέρχονταν από τις ΗΠΑ και στηρίζονταν στην αρχή της γενικής απαγόρευσης κάθε επιδότησης σε συνδυασμό με ορισμένες εξαιρέσεις (π.χ. επισιτιστική βοήθεια), και η άλλη προέρχονταν από την Ε.Ε. και στηριζόταν

στην ιδέα του σαφέστερου προσδιορισμού της έννοιας του «δίκαιου μεριδίου», κυρίως μέσω μιας διαδικασίας προκαθορισμού των μεριδίων στην αγορά.

Όμως οι διεθνείς εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά αγροτικών προϊόντων είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή στους ως τότε σχεδιασμούς. Αν και στις αρχές του 1980, παρά τα επιμέρους προβλήματα, οι διεθνείς αγορές αγροτικών προϊόντων ήταν αρκετά καλές και τα πρώτα σχέδια για το νέο Γύρο περιοριζόταν σε αλλαγές κάποιων κανόνων, μέχρι το 1986 το διεθνές σκηνικό είχε αλλάξει ριζικά με μεγάλες πτωτικές τάσεις στις διεθνείς τιμές των αγροτικών προϊόντων και μεγάλο κόστος στήριξής τους. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι επιδοτούμενες εξαγωγές έγιναν ο κύριος τρόπος διάθεσης των πλεονασμάτων. Οι ΗΠΑ ακολούθησαν την ΕΕ σε αυτό το δρόμο με αποτέλεσμα οι μικρότερες εξαγωγικές χώρες να υποστούν μεγάλες ζημιές από τον ανταγωνισμό των «μεγάλων». Έτσι αυτή την περίοδο οι διεθνείς τιμές των βασικών γεωργικών προϊόντων (δημητριακά, κρέατα, γαλακτοκομικά, ζάχαρη) σημείωσαν δραματική πτώση αγγίζοντας το ιστορικό κατώτατο σημείο τους. Ο όγκος του διεθνούς εμπορίου γεωργικών προϊόντων στη δεκαετία του 1980 σημείωσε σημαντική επιβράδυνση. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησής του από το 4,5% της δεκαετίας του 1970-1980 έπεσε στο μηδέν το 1985 για να γίνει αρνητικός στο -1% το 1986.

Ο γεωργικός προστατευτισμός, όπως εκφράζεται με βάση το δείκτη ισοδύναμης επιδότησης παραγωγού (PSE) του ΟΟΣΑ αυξήθηκε σημαντικά και από το 29% της περιόδου 1979-81 πέρασε στο 50% το 1987. Τούτη η κατάσταση συντελέσθηκε, όπως προαναφέρθηκε και πιο πάνω εξαιτίας των γεωργικών πολιτικών που ακολουθήθηκαν από τις ανεπτυγμένες χώρες σε διαφορετική έκταση μέσω των ποικίλων παρεμβάσεων που έτειναν να απομονώνουν τους παραγωγούς τους από τις πιέσεις της διεθνούς αγοράς. Διαμορφώθηκε με αυτόν τον τρόπο ένα πλέγμα ρυθμίσεων που προωθούσε την εντατικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας με τις συνακόλουθες επιπτώσεις και στο περιβάλλον αλλά και στην παραγωγή τεράστιων διαρθρωτικών πλεονασμάτων.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί το τεράστιο κόστος για την οικονομία αυτών των πλεονασμάτων που προκύπτει από το τεράστιο κόστος αποθήκευσης και διατήρησης των πλεονασμάτων, ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτά κάποτε πρέπει να καταναλωθούν, ενώ και στην περίπτωση καταστροφής τους η όλη διαδικασία εμπεριέχει οικονομικό, κοινωνικό και οικολογικό κόστος. Το γεγονός αυτό αυξάνει το δημοσιονομικό κόστος, διαταράσσει τις διεθνείς αγορές, με τη δημιουργία αυτών των τεχνικών πλεονασμάτων που ασκούν πίεση στις διεθνείς τιμές,

χωρίς ταυτοχρόνως να εγγυάται την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και τη μείωση των ενδογεωργικών εισοδηματικών ανισοτήτων. Παρατηρήθηκε μάλιστα το φαινόμενο παρά την τεράστια αύξηση του δημοσιονομικού κόστους, το πραγματικό εισόδημα να αυξάνεται με πολύ μικρότερους ρυθμούς ή να παραμένει σταθερό ενώ σε μερικές περιπτώσεις παρατηρήθηκε και μείωση του. Συνεπώς, η οποιαδήποτε βελτίωση της κατάστασης δεν μπορούσε παρά να προέλθει μόνο μέσα από την δραστική μείωση της στήριξης που παρέχεται στην γεωργία και την ριζική μεταρρύθμιση των γεωργικών πολιτικών ώστε ο γεωργικός τομέας να προσαρμοστεί στην αγορά.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, στις αρχές των διαπραγματεύσεων στα πλαίσια του τελευταίου γύρου, είχε γίνει γενικά αποδεκτό από τις περισσότερες χώρες ότι ήταν αναγκαίο να αναμορφωθούν οι εθνικές αγροτικές πολιτικές για να υπάρξει κάποια απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων. Η αντίληψη αυτή υποδηλώθηκε με σχετική σαφήνεια στη διακήρυξη της Punta del Este⁵, με την οποία αποφασίσθηκε η έναρξη των εμπορικών διαπραγματεύσεων του γύρου της Ουρουγουάης.

Σ' αυτήν, εμμέσως πλην σαφώς, αναγνωριζόταν η στενή σχέση μεταξύ εσωτερικής στήριξης και προκαλούμενων διαταραχών στο διεθνές εμπόριο. Μεταξύ άλλων τονιζόταν ότι: «οι διαπραγματεύσεις αποβλέπουν στη μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου και στην υπαγωγή όλων των μέτρων που επηρεάζουν την πρόσβαση στις αγορές και τον ανταγωνισμό στις εξαγωγές σε περισσότερο λειτουργικούς και αποτελεσματικούς κανόνες και πειθαρχία».

Επιπλέον, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα που είχε ανακύψει σχετικά με το μειωμένο ανταγωνιστικό περιβάλλον, κρίνόταν αναγκαία η αυξημένη πειθαρχία στη χρήση όλων των άμεσων και έμμεσων επιδοτήσεων και των άλλων μέτρων που επηρεάζουν αμέσως ή εμμέσως το γεωργικό εμπόριο, η βαθμιαία μείωση των αρνητικών τους αποτελεσμάτων και η ενασχόληση με τις αιτίες τους.

Σαφέστερα η αντίληψη αυτή εγγράφεται στις αποφάσεις της Υπουργικής Συνόδου ΟΟΣΑ (Μάιος του 1987). Η Σύνοδος κατέληξε στην αποδοχή ενός συνόλου αρχών για την προώθηση της μεταρρύθμισης των γεωργικών πολιτικών της οποίας ο «μακροπρόθεσμος σκοπός είναι να επιτραπεί στις δυνάμεις της αγοράς, μέσω της σταδιακής και συντονισμένης μείωσης της στήριξης καθώς και των άλλων κατάλληλων μέτρων, να επηρεάσουν τον

⁵ Θέρετρο της Ουρουγουάης όπου πρωτοσυναντήθηκαν οι αντιπροσωπείες των χωρών από τις οποίες πήραν την ονομασία τους οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν.

προανατολισμό της παραγωγής». Επιπλέον υποδεικνύεται ότι η στήριξη του γεωργικού εισοδήματος θα πρέπει να γίνεται μέσω άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων και όχι μέσω άμεσων τιμών ή άλλων μέτρων που συνδέονται με την παραγωγή ή τους συντελεστές παραγωγής.

Σταδιακά, και υπό την πίεση της δραματικής επιδείνωσης της κατάστασης του γεωργικού διεθνούς εμπορίου που επιδεινώθηκε, όπως προαναφέρθηκε, στις αρχές του '80 και της όξυνσης των αντιθέσεων και των συγκρούσεων μεταξύ των βασικών εμπορικών εταίρων, η έμφαση μετατοπίστηκε από τη βελτίωση και ισχυροποίηση των κανόνων στην κατεύθυνση της ριζικής αλλαγής των μεθόδων στήριξης της γεωργίας και στον καθορισμό ενός αποτελεσματικού πλαισίου πειθάρχησης των εθνικών γεωργικών πολιτικών, εξέλιξη που άλλαζε τις ως τότε παγιωμένες νοοτροπίες στο παραγωγικό και εμπορικό κύκλωμα της αγοράς γεωργικών προϊόντων.

Από τις 15-20 Σεπτεμβρίου 1986 συνήλθε στο θέρετρο Punta Del Este της Ουρουγουάης διάσκεψη των συμβαλλόμενων μερών της GATT σε υπουργικό επίπεδο. Οι εργασίες της διεξήχθησαν σε κλίμα έντονης αβεβαιότητας και αμφισβητήσεως, και μέχρι την τελευταία στιγμή διεγράφετο ο κίνδυνος αποτυχίας των διαπραγματεύσεων.

Υπό την πίεση των γεγονότων επετεύχθη κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή συμφωνία επί ενός συμβιβαστικού κειμένου ελβετοκολομβιανής εμπνεύσεως, σύμφωνα με το οποίο οι διαπραγματεύσεις θα διεξήγοντο από διαφορετικές ομάδες, χωριστά για το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών (Trade Negotiations committee όπως ονομάστηκε). Με τον τρόπο αυτό κατέστη δυνατή η έναρξη νέου Γύρου εμπορικών διαπραγματεύσεων που ονομάστηκε Γύρος της Ουρουγουάης.

Οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν ουσιαστικά το 1987, και η πρώτη φάση ολοκληρώθηκε με την ενδιάμεση επισκόπηση. Η πορεία των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης υπήρξε αργή. Λόγω των συγκρουόμενων επί μέρους συμφερόντων και του γενικότερου αρνητικού διεθνούς οικονομικού κλίματος, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν επέδειξαν την αναγκαία ευελιξία και συμβιβαστική διάθεση δεδομένου ότι καθένα ενεφανίζετο αμετακίνητο στην επιδίωξη πλήρους ικανοποίησεως των στόχων του.

Από την αρχή των διαπραγματεύσεων οι χώρες χωρίστηκαν σε δύο βασικά στρατόπεδα. Το ένα, με κύριο εκφραστή τις ΗΠΑ, αλλά με υποστήριξη από την ομάδα Cairns που ουσιαστικά λειτούργησαν ως δορυφόροι των αμερικανικών απόψεων, καθώς και των μικρών και μεσαίων εξαγωγικών χωρών, υποστήριξε ότι πρέπει να υπάρξουν ριζικές αλλαγές στους

κανόνες διεξαγωγής του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και μεγάλη απελευθέρωση του εμπορίου. Το άλλο στρατόπεδο με κύριο εκφραστή την ΕΕ, αλλά με υποστήριξη από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΑΖΕΣ), την Ιαπωνία, την Κορέα και μερικές αναπτυσσόμενες χώρες, προέβαλε αντίσταση στην απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων.

Συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. πρότειναν την πλήρη κατάργηση όλων των μέτρων στήριξης, εκτός απ' τα ουδέτερα σε δεκαετή περίοδο. Στην ίδια κατεύθυνση ήταν και η πρόταση της ομάδας Cairns. Σε αντιδιαστολή η κοινότητα πρότεινε, βραχυχρόνια, τη σύναψη διεθνών συμφωνιών για τα βασικά γεωργικά προϊόντα με στόχο τη σταθεροποίηση των διεθνών αγορών και μακροχρόνια σημαντική και συντονισμένη μείωση της στήριξης σε συνδυασμό με την επαναεξισορρόπηση και «ουδέτερες» ενισχύσεις για την κάλυψη των εισοδηματικών απωλειών.

Οι διαπραγματεύσεις πέρασαν από τρία στάδια. Στο πρώτο οι χώρες αντάλλαξαν απόψεις για την προσέγγιση που έπρεπε να ακολουθηθεί. Σ' αυτό το στάδιο οι διαφορές ήταν μεγάλες και οι διαπραγματεύσεις σταμάτησαν τον Δεκέμβριο του 1988. Οι διαπραγματεύσεις ξανάρχισαν τον Απρίλιο του 1989 όταν οι χώρες συμφώνησαν σ' ένα ενδιάμεσο πακέτο μέτρων με κύριο χαρακτηριστικό το πάγωμα των τιμών στήριξης και αποδοχή ενός χρονοδιαγράμματος για τις υπόλοιπες διαπραγματεύσεις. Στη δεύτερη φάση οι διάφορες μεγάλες χώρες άρχισαν να επεξηγούν τις διαπραγματευτικές τους θέσεις. Συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. ακολουθώντας το πνεύμα της ενδιάμεσης επισκόπησης πρότειναν: μείωση των ενδιάμεσων επιδοτήσεων κατά 90% σε δέκα χρόνια, δασμοποίηση των μη δασμολογικών φραγμών και μείωση κατά 75% σε δέκα χρόνια σε συνδυασμό με τον καθορισμό ελάχιστης πρόσβασης, διάκριση των μέτρων εσωτερικής στήριξης σε «ουδέτερα» και «μη ουδέτερα» και μείωση των δεύτερων κατά 75% σε δέκα χρόνια με βάση το δείκτη συνολικής στήριξης ανά προϊόν (AMS).

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται η ομάδα των χωρών Cairns. Αντίθετα, η κοινότητα στηριζόμενη στην αρχή της σφαιρικότητας (όχι ξεχωριστές δεσμεύσεις στα επιμέρους επίπεδα) πρότεινε μείωση της στήριξης, βάση του δείκτη συνολικής στήριξης κατά 30% για τα βασικά γεωργικά προϊόντα και κατά 10% για τα υπόλοιπα. Η μείωση αυτή συνεπαγόταν αυτομάτως μείωση τόσο της εξωτερικής προστασίας όσο και των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Επιπλέον δεχόταν τη δασμοποίηση υπό τις προϋποθέσεις της επαναεξισορρόπησης και της αντιστάθμισης των μεταβολών των διεθνών τιμών. Η διάσταση απόψεων

μεταξύ των βασικών εταίρων (Η.Π.Α.-Ε.Ε) οδήγησε τελικά στο ναυάγιο της υπουργικής συνόδου των Βρυξελλών το Δεκέμβριο του 1990.

Μετέπειτα, το Φεβρουάριο του 1991, η ΕΕ πρότεινε και άρχισε να συζητά την αναμόρφωση της ΚΑΠ (ρύθμισης *misnarry*⁶). Τον Δεκέμβριο του 1991 ο Γενικός Διευθυντής της GATT κ. A. Dunkel παρουσίασε ένα συμβιβαστικό κείμενο που εκινείτο στην αρχή της ανάληψης ξεχωριστών δεσμεύσεων στα τρία επίπεδα, ακολουθώντας τη βασική φιλοσοφία των ΗΠΑ, αλλά συγκριτικά με τις ΗΠΑ πρότεινε πιο μετριοπαθείς μειώσεις ώστε να επιτύχει τη συναίνεση της ΕΕ, που ήταν απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθεί μία βιώσιμη συμφωνία. Συγκεκριμένα πρότεινε 36% για τους δασμούς, 20% για την εσωτερική στήριξη ανά προϊόν, 36% για δαπάνες εξαγωγικών επιδοτήσεων, και 24% στον όγκο επιδοτούμενων εξαγωγών). Το κείμενο αυτό αποτέλεσε τη βάση για τον τελικό συμβιβασμό που επιτεύχθηκε δύο χρόνια αργότερα.

Ακολούθησε η αναθεώρηση της ΚΑΠ το 1992 επί τη βάση της προτάσεως (*misnarry*) η οποία υιοθετήθηκε τελικά με κάποιες αλλαγές από το συμβούλιο των υπουργών, η οποία συνδυάζει την περιοριστική πολιτική τιμών με τη διαχείριση της προσφοράς και τη σταδιακή «αποδέσμευση» των επιδοτήσεων από τον όγκο παραγωγής πράγμα που επέτρεψε στην ΕΕ να διαπραγματευτεί με βάση το κείμενο Dunkel εγκαταλείποντας την μέχρι τότε εμμονή της στη σφαιρικότητα και στην απόρριψη των δεσμεύσεων επί του όγκου των εξαγωγών.

Η στροφή αυτή στην προσέγγιση της Ε.Ε., επικυρώθηκε το Νοέμβριο του 1992, με τη διμερή συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ, γνωστή ως προσυμφωνία του Blair House, με την οποία τροποποιήθηκαν ορισμένα σημεία του κειμένου Dunkel. Έτσι η μείωση της εσωτερικής στήριξης δεν είναι ανά προϊόν αλλά συνολική για όλο τον γεωργικό τομέα, οι αντισταθμιστικές ενισχύσεις της αναθεωρημένης ΚΑΠ εξαιρέθηκαν από τις μειώσεις για την εξαετία εφαρμογής, το ποσοστό μείωσης του όγκου των επιδοτούμενων εξαγωγών περιορίστηκε σε 21% ρήτρα ειρήνης για την εξαετία εφαρμογής. Με τον τελικό συμβιβασμό, το Δεκέμβριο του 1993, επήλθαν επίσης ορισμένες νέες πρόσθετες τροποποιήσεις επεκτάθηκε η ισχύς της ρήτρας ειρήνης κατά τρία χρόνια συμφωνήθηκε διαδικασία διαβουλεύσεων για τη συμμετοχή στην κανονική αύξηση των εξαγωγών, διευθετήθηκε το πρόβλημα των δραστικών μειώσεων του όγκου των εξαγωγών, συγκριτικά με τις τρέχουσες εξαγωγές.

Η συμφωνία του Blair House βέβαια έγινε δεκτή στην Ε.Ε. μετά πολλών διαβουλεύσεων και

⁶ Αρμόδιος Επίτροπος Γεωργίας

συγκρούσεων στους κόλπους της ένωσης. Η Γαλλία κυρίως, αλλά, και οι υπόλοιπες μεσογειακές χώρες αναθεώρησαν την στάση τους όταν, επανεξετάζοντας αθροιστικά την αναμόρφωση της ΚΑΠ του 1992 και την κατοπινή συμφωνία του Blair House, συνειδητοποιήσαν ότι οι μειώσεις της συνολικής στήριξης των κοινοτικών γεωργικών προϊόντων (δημητριακών, ελαιουχικών σπόρων κ.α.) ήταν μεγαλύτερες των αρχικά σχεδιασμένων και συμφωνημένων.

Το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών και Γεωργίας του Σεπτεμβρίου 1993 απεφάσισε, μετά την εμμονή της Γαλλίας και την υποστήριξη των γαλλικών θέσεων από την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα, να ζητήσει την «επανεξέταση» (όχι την συνολική επαναδιαπραγμάτευση) κάποιων ευαίσθητων σημείων της συμφωνίας. Τούτο παραλίγο να οδηγήσει σε κατάρρευση των έως τότε συμφωνηθέντων, εάν περνούσε. Τελικά μετά την έντονη αντιπαράθεση στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ε.Κ., η συμφωνία του Blair House ενεκρίθη και κατέστη δυνατή η ολοκλήρωση του Γύρου, οι τελικές συμφωνίες του οποίου υπεγράφησαν στο Marrakesh του Μαρόκου στις 15 Απριλίου 1994.

Εν κατακλείδι αναφέρουμε ότι μεταξύ των βασικών χαρακτηριστικών του Γύρου της Ουρουγουάης συγκαταλέγονται τα εξής:

- Η μετατόπιση της διεθνούς οικονομικής αντιπαράθεσης από το επίπεδο «βορρά - νότου», όπου είχε εντοπιστεί κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970, στο ενδοδυτικό επίπεδο με προεξάρχουσες τις αντιθέσεις μεταξύ ΗΠΑ, Ευρωπαϊκής κοινότητας και Ιαπωνίας.
- Η υποβάθμιση των προβλημάτων της ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών και η σταδιακή κατάργηση των εμπορικών προτιμήσεων μέσω της πλήρους σχεδόν καταργήσεως των δασμών.
- Ο ρόλος των μικρών χωρών, ως καταλύτης της συναινέσεως (π.χ. Ελβετία και Κολομβία για τη διατύπωση του τελικού συμβιβαστικού κειμένου της διακηρύξεως της Punta Del Este, της ομάδας Cairns).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Το βασικό περιεχόμενο του γύρου της Ουρουγουάης

Α. Οι βασικές ρυθμίσεις για τη γεωργία.

Όπως αρμόζει σε διαπραγματεύσεις που διήρκησαν επτά χρόνια και αναφέρθηκαν σε πολλούς νέους τομείς εμπορικής πολιτικής, η συμφωνία του γύρου της Ουρουγουάης περιλαμβάνεται σ' ένα κείμενο 450 σελίδων που περιλαμβάνει την τελική πράξη και το κείμενο της Συμφωνίας που ιδρύει τον ΠΟΕ, καθώς και τις διάφορες υπουργικές αποφάσεις και διακηρύξεις. Η συμφωνία που ιδρύει τον ΠΟΕ έχει έναν αριθμό παραρτημάτων που περιλαμβάνουν τους νέους κανόνες για το διεθνές εμπόριο. Οι όροι της Συμφωνίας περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α, την συμφωνία για το εμπόριο Αγαθών.

Σημαντικές λεπτομέρειες που αφορούν την εφαρμογή της συμφωνίας περιλαμβάνονται στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει κάθε χώρα με καταλόγους Δεσμεύσεων (schedules of commitments ή απλά schedules: κατάλογοι Δεσμεύσεων ή απλά κατάλογοι όπως έχει επικρατήσει να αναφέρονται). Οι κατάλογοι αυτοί που αποτελούν μέρος της Συμφωνίας του γύρου της Ουρουγουάης, αριθμούν περί τις 22.000 Σελίδες κειμένου και Πινάκων.

Η Συμφωνία περιλαμβάνει ένα σύνολο τελείως νέων κανόνων για το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα προσδιορίζει ανώτατα όρια δασμών για τα αγροτικά προϊόντα και επιβάλλει περιορισμούς στις εγχώριες πολιτικές που θεωρούνται ότι στρεβλώνουν το διεθνές εμπόριο και που όπως προαναφέρθηκε θεωρούνται οι κύριες αιτίες της αρνητικής του εξέλιξης στις αρχές της δεκαετίας του 80 με κορύφωση τα μέσα αυτής. Με τη συμφωνία οι χώρες μέλη πρέπει να ακολουθήσουν δεσμεύσεις που έχουν διεθνή νομική ισχύ. Εδώ βρίσκεται και η αξία των καταλόγων δεσμεύσεων. Οι κατάλογοι Δεσμεύσεων που πρότειναν οι χώρες και έχουν συμφωνήσει και αποδεχτεί οι υπόλοιπες, αποδεσμεύουν την λειτουργία της Συμφωνίας από την ανάγκη να βρεθούν κατάλληλες ερμηνείες των γενικών κανόνων κατά την εφαρμογή τους σε κάθε χώρα.

Η δομή της Συμφωνίας καθώς και αυτή η ίδια η συμφωνία μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή θεωρώντας τις τρεις βασικές περιοχές όπου εστιάστηκαν οι διαπραγματεύσεις α) πρόσβαση στις αγορές, β) εξαγωγικός ανταγωνισμός και γ) εσωτερική στήριξη. Για κάθε περιοχή, δυο προσεγγίσεις εφαρμόστηκαν: ορισμός νέων κανόνων και μείωση των επιπέδων στήριξης και προστασίας. Οι «Κατάλογοι Δεσμεύσεων» των χωρών περιλαμβάνουν τις συγκεκριμένες «υποχωρήσεις» και «προσφορές»

κάθε χώρας στους τρεις τομείς κάθε μία από τις τρεις περιοχές της Συμφωνίας περιλαμβάνει έναν αριθμό ρητρών διαφυγής, εγγυήσεων και προσαρμογών που κρίθηκαν αναγκαίες για να υπάρξει συμφωνία. Επίσης συμφωνήθηκε μία «ρήτρα ειρήνης» που εγγυάται στα συμβαλλόμενα μέρη κάποιες διαβεβαιώσεις σχετικά με νομικές προσβολές διαφόρων πρακτικών σύμφωνα με τους κανόνες της Συμφωνίας.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί η πρόνοια που λήφθηκε για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες που ίσως να αντιμετώπιζαν μεγάλα προβλήματα αν εφαρμοζόταν η συμφωνία που λήφθηκε στο γύρο της Ουρουγουάης ως είχε όπως συνέβη για τις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες. Έτσι οι κανόνες της Συμφωνίας εφαρμόζονται με μικρότερη ισχύ για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες κάτω από την αρχή της «ειδικής και διαφοροποιημένης μεταχείρισης». Επίσης συνήφθη ξεχωριστή συμφωνία για τα υγειονομικά και φυτο-υγειονομικά μέτρα.

Β. Οι Γεωργικές πιυχές των συμφωνιών του γύρου της Ουρουγουάης.

Οι ρυθμίσεις που αφορούν στη γεωργία περιλαμβάνονται κατά βάση στις ακόλουθες συμφωνίες του γύρου της Ουρουγουάης.

- Στη συμφωνία για τη γεωργία, η οποία αποτελεί τον κύριο κορμό των γεωργικών ρυθμίσεων
- Στη συμφωνία για τα ΥΦΜ η οποία έχει επίσης ιδιαίτερη σημασία για τη γεωργία
- Στις συμφωνίες για τα γαλακτοκομικά προϊόντα και για το Βόειο κρέας.
- Στη συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου. Η συμφωνία αυτή σχετίζεται μόνο κατά ένα μέρος της με τη γεωργία και συγκεκριμένα στους τομείς εκείνους που έχουν να κάνουν με τα δικαιώματα του δημιουργού (π.χ. Βιοτεχνολογία, με γεωγραφικές ενδείξεις και ονομασίες προέλευσης).

Οι δύο πρώτες και η τέταρτη συμφωνία είναι πολυμερείς δηλαδή εφαρμόζονται σ' όλα τα συμβαλλόμενα μέρη που έχουν προσχωρήσει στον παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου ενώ, η Τρίτη είναι πλειομερής, αφορά δηλαδή μόνο περιορισμένο αριθμό συμβαλλόμενων μερών.

3.1 Η Συμφωνία για τη Γεωργία

Η συμφωνία για τη γεωργία αφορά τα γεωργικά προϊόντα, εκτός από τα αλιευτικά και τα δασικά. Έχει εξαετή περίοδο εφαρμογής ήτοι από το 1995/96 ως το 2000/01. Περιλαμβάνει 21 άρθρα και 5 παραρτήματα στα οποία εκτίθενται οι γενικές ρυθμίσεις και οι υποχρεώσεις στους επιμέρους τομείς: πρόσβαση στην αγορά, εσωτερική στήριξη, ανταγωνισμός στις εξαγωγές. Αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας αποτελούν επίσης και οι πίνακες δεσμεύσεων των επιμέρους συμβαλλόμενων μερών.

Ο βασικός, μακροπρόθεσμος σκοπός, όπως διατυπώνεται στο προοίμιο της συμφωνίας για τη γεωργία συνίσταται «στη θέσπιση δικαίου και βασισμένου στην αγορά συστήματος για το γεωργικό εμπόριο» και ότι ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί μέσω «της καθιέρωσης ενισχυμένων και αποτελεσματικότερων κανόνων και ρυθμίσεων της GATT» και «...σημαντικών προοδευτικών μειώσεων των ενισχύσεων και των μέτρων προστασίας στον τομέα της γεωργίας...» (για περισσότερα βλέπε: «οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το Διεθνές Εμπόριο Αγαθών και Υπηρεσιών», Εκδ. Αν.Σακκούλα).

3.1.1 Γενικές ρυθμίσεις

α) Διάκριση των μέτρων Εσωτερικής Στήριξης σε ουδέτερα και μη- ουδέτερα.

Μέχρι τώρα, και από τα εισαγωγικά αυτής της μελέτης, αναφέρθηκε ότι μία από τις πιο σημαντικές καινοτομίες που εισήγαγε η νέα συμφωνία ήταν η διάκριση των μέτρων Στήριξης σε ουδέτερα και μη ουδέτερα. Μ' αυτήν καθορίζεται το νέο πλαίσιο για τη διαμόρφωση και άσκηση της γεωργικής πολιτικής, αφού, για τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος προκρίνονται τα «ουδέτερα» έναντι των «μη ουδετέρων» μέτρων μιας αλλαγής που είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή του τρόπου διαμόρφωσης του γεωργικού εισοδήματος, το οποίο προσπάθησε να αλλάξει η Ευρωπαϊκή Ένωση περιορίζοντας τις αρνητικές του συνέπειες με την αναθεωρημένη ΚΑΠ (αναφορά στην οποία γίνεται σ' άλλο σημείο της μελέτης).

Στην έννοια των «μη ουδετέρων μέτρων» περιλαμβάνονται όλα τα μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν τις αποφάσεις των παραγωγών για το τι, πόσο και πως θα παραχθεί. Τα μέτρα της κατηγορίας αυτής συνοψίζονται σ' έναν ενιαίο δείκτη που ονομάζεται «συνολικό μέτρο στήριξης» (AMS⁷, από τα αρχικά του αγγλικού όρου). Ο δείκτης αποτελεί το

⁷ Aggregate Measure of Supports

μέτρο έκφρασης και υπολογισμού των υποχρεώσεων όσον αφορά στην εσωτερική στήριξη.

Στην έννοια των ουδετέρων μέτρων περιλαμβάνονται όλα τα μέτρα και οι πολιτικές που έχουν μηδενική ή ελάχιστη επίδραση στην παραγωγή και το εμπόριο. Τα μέτρα αυτά κατά ρητή διάταξη του άρθρου 6 της συμφωνίας εξαιρούνται απ' τις μειώσεις. Στο παράρτημα 2 της συμφωνίας προσδιορίζονται τόσο τα «ουδέτερα μέτρα και πολιτικές, όσο και τα γενικά και ειδικά κατά περίπτωση κριτήρια ουδετερότητας. Η αναφορά των «ουδετέρων» μέτρων και πολιτικών αν και εξαντλητική δεν είναι περιοριστική. Επομένως, στο σχετικό κατάλογο μπορούν να προστεθούν και άλλα αρκεί, να αποδεικνύεται ότι πληρούνται τα γενικά και τα ειδικά κριτήρια.

Τα γενικά κριτήρια ουδετερότητας είναι δύο:

α) Η χρηματοδότηση των σχετικών μέτρων πρέπει να γίνεται από το δημόσιο προϋπολογισμό (συμπεριλαμβανομένων και των φορολογικών απαλλαγών) και να μη συνεπάγονται μεταφορά εισοδήματος από τους καταναλωτές προς τους παραγωγούς (εν αντιθέσει με το τι συνέβαινε ως σήμερα με την ΚΑΠ⁸).

β) Να μην έχουν ως αποτέλεσμα (άμεσο ή έμμεσο) τη στήριξη των τιμών παραγωγού (άλλη μια σημαντική αλλαγή σε σχέση με την ΚΑΠ ουσιαστική ανατροπή της φιλοσοφίας της).

Για να γίνεται πιο κατανοητή η έννοια των ουδετέρων μέτρων αναφέρουμε αυτά:

1. Γενικές υπηρεσίες έρευνα, φυτοϋγειονομικός έλεγχος, εκπαίδευση, γεωργικές εφαρμογές, ποιοτικός έλεγχος, εμπορία και προώθηση υποδομές (στα μέτρα δεν περιλαμβάνονται άμεσες πληρωμές στους παραγωγούς και αποκλείονται επιδοτήσεις του λειτουργικού κόστους των τιμών).
2. Αποθέματα επισιτιστικής ασφάλειας (ο όγκος τους αντιστοιχεί σε προκαθορισμένους στόχους ασφάλειας).
3. Εγγύρια επισιτιστική βοήθεια. Σαφή διατροφικά κριτήρια για τον καθορισμό των δικαιούχων. Άμεση χορήγηση τροφίμων ή μέσων για την αγορά τους. Αγορά στις τρέχουσες αγοραίες τιμές.

⁸ Η μέθοδος υπολογισμού του δείκτη Ams τόσο για την περίοδο βάσης 86-86 όσο και για την περίοδο εφαρμογής υπολογίζεται ως εξής. Λαμβάνεται υπόψη η διαφορά μεταξύ της ισχύουσας κάθε φορά εσωτερικής θεσμικής τιμής και μιας πάγιας εξωτερικής τιμής αναφοράς, επί την ποσότητα του προϊόντος που δικαιούται στήριξη, πλέον οι ενδεχόμενες άμεσες ενισχύσεις, μείον οι ενδεχόμενες εισφορές που καταβάλλονται απ' τους παραγωγούς.

4. Άμεσες πληρωμές στους παραγωγούς. Το ύψος της ενίσχυσης για οποιοδήποτε έτος μετά την περίοδο βάσης δεν πρέπει να συνδέεται με το είδος και τον όγκο της παραγωγής, τις τιμές (εσωτερικές, διεθνείς) ή και τους συντελεστές παραγωγής.
5. Αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις εισοδήματος. Η επιλεξιμότητα γίνεται βάσει διαφόρων κριτηρίων όπως: το εισόδημα, η ιδιοκτησία, οι συντελεστές της παραγωγής σε μια καθορισμένη περίοδο αναφοράς).
6. Δίχτυ εισοδηματικής ασφάλειας (αυτό ισχύει σε περιόδους μείωσης μεγαλύτερης του 30% του εισοδήματος της τελευταίας 3ετίας και καλύπτει μέχρι το 70% αυτής της απώλειας).
7. Αποζημιώσεις για φυσικές καταστροφές. Επίσημη αναγνώριση της καταστροφής, απώλεια άνω του 30% της παραγωγής. Κάλυψη των απωλειών: εισοδήματος και φυτικού ή ζωικού κεφαλαίου, βάση του κόστους αντικατάστασης, χωρίς προσδιορισμό του είδους ή της ποσότητας παραγωγής. Η αποζημίωση δεν μπορεί να ξεπερνά το 100% της ζημιάς)
8. Πρόωρη συνταξιοδότηση. (Οριστική και μόνιμη αποχώρηση από τη γεωργική παραγωγή).
9. Απόσυρση συντελεστών παραγωγής. Απόσυρση γαιών για 3 χρόνια τουλάχιστον ή οριστική σφαγή ή πώληση του ζωικού κεφαλαίου).
10. Βοήθειες στις επενδύσεις. (Οι ενισχύσεις δεν πρέπει να συνδέονται με το είδος και τον όγκο παραγωγής, τις τιμές. Δυνατόν ν' απαγορεύεται, αποκλείεται, η παραγωγή συγκεκριμένου προϊόντος καταβάλλονται μόνο μέχρι ν' αρχίσει να αποδίδει η επένδυση).
11. Ενισχύσεις προστασίας περιβάλλοντος. (Αφορά μόνο την κάλυψη της επιπλέον δαπάνης ή απώλειας εισοδήματος από την υιοθέτηση ήπιων φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής. Επίσης καθορίζει συγκεκριμένες υποχρεώσεις περιλαμβανομένων και αυτών που αφορούν στις μεθόδους ή τους συντελεστές παραγωγής).
12. Περιφερειακές ενισχύσεις. Πρέπει να υπάρχουν σαφή κριτήρια μειονεκτικότητας. Πληρωμές μη συνδεδεμένες με το είδος.

3.1.2 Ρήτρα ειρήνης

Στο άρθρο 13 που φέρει τον τίτλο «δέουσα μετριοπάθεια» περιλαμβάνονται οι όροι και οι προϋποθέσεις από τις οποίες τα μέτρα εσωτερικής στήριξης και εξαγωγικών επιδοτήσεων, κατά παρέκκλιση των διατάξεων της GATT και της

συμφωνίας για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα, δεν μπορούν να προσβληθούν στην GATT/WTO που τη διαδέχθηκε. Η ισχύς δεν περιορίζεται στην εξαετία εφαρμογής της συμφωνίας αλλά επεκτείνεται και πέραν αυτής, καλύπτοντας εννιαετή περίοδο ως 2003/04. Προβλέπει ειδικότερα τα εξής:

- Τα μέτρα εσωτερικής στήριξης που είναι ουδέτερα δεν μπορούν να αποτελέσουν αιτία επιβολής αντισταθμιστικών δασμών.
- Τα μέτρα εσωτερικής στήριξης που δεν είναι ουδέτερα περιλαμβανομένων και των άμεσων ενισχύσεων που δεν συνδέονται με προγράμματα μείωσης της παραγωγής, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο επιβολής αντισταθμιστικών δασμών μόνο εφόσον αποδεικνύεται πρόκληση ή απειλή προκλήσεις ζημίας.
- Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, κατά το βαθμό που τηρούνται οι υποχρεώσεις, δεν υπόκεινται σε αντισταθμιστικούς δασμούς παρά μόνο εφόσον αποδεικνύεται πρόκληση ή απειλή πρόκλησης ζημίας.

3.1.3 Ρήτρα Συνέχισης

Μια άλλη γενική αρχή είναι η ρήτρα συνέχισης. Η ρήτρα εκφράζει ουσιαστικά το μακροπρόθεσμο σκοπό της μεταρρύθμισης των γεωργικών πολιτικών προς την κατεύθυνση της προσαρμογής τους στην αγορά. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ένα χρόνο πριν από το τέλος της περιόδου εφαρμογής (δηλ. το 1999) θα ξεκινήσουν νέες διαπραγματεύσεις με σκοπό τη συνέχιση της μεταρρύθμισης.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί μια διαφοροποίηση που παρουσιάστηκε μεταξύ ΗΠΑ -ΕΕ. Έτσι η ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο έντονων διαφωνιών μεταξύ ΕΕ - ΗΠΑ. Οι τελευταίες, που είχαν και την πατρότητα της ιδέας, ενδιαφέρονταν για τη διασφάλιση της αυτόματης και χωρίς συζήτηση επανάληψης των διαπραγματεύσεων. Αντιθέτως η ΕΕ επιθυμούσε απλά μια επισκόπηση της πορείας μετά από πέντε χρόνια, χωρίς δεσμεύσεις όσον αφορά τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις.

Η επίλυση των διαφορών που πιθανόν προκύπτουν μεταξύ των συμβαλλομένων μερών γίνεται μέσω καθορισμένου μηχανισμού. Η διαδικασία ξεκινάει όταν κάποια χώρα προσβάλλει κάποιο μέτρο ή πρακτική μιας άλλης, με τη λογική ότι δημιουργεί ζημιές για την προσβάλλουσα χώρα. Η χώρα που προσβάλλει το εν λόγω μέτρο που έλαβε η

«αντίδικος» χώρα πρέπει να αποδείξει ότι υφίσταται ζημιά. Αν αυτό αποδειχτεί τότε η GATT επιτρέπει την επιβολή αντισταθμιστικών μέτρων, όπως πρόσθετων δασμών κ.τ.λ. Στο παρελθόν έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις μεγάλων διαφορών μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ, που σε πλειοψηφία αφορούσαν εμπόριο αγροτικών προϊόντων.

Σαν κίνητρο για τα συμβαλλόμενα μέρη, έτσι ώστε να δεχτούν τη νέα πειθαρχία και τις δεσμεύσεις για την εσωτερική στήριξη και τις εξαγωγικές επιδοτήσεις που επιβάλλει η Συμφωνία, συμφωνήθηκε ότι μέτρα και πολιτικές που είναι συμβατά με τις νέες ρυθμίσεις δεν θα προσβληθούν νομικά στα όργανα της GATT. Η ρύθμιση με τη νομική ονομασία «Due Restraint⁹», που είναι γνωστή ως ρήτρα ειρήνης, ισχύει για όλη την περίοδο εφαρμογής της συνθήκης και μέχρι το 2003 (λίγο περισσότερο μάλιστα από την ισχύ της συμφωνίας, η οποία είναι εξαετής όπως ήδη αναφέρθηκε).

Η ρύθμιση αναφέρει ότι πολιτικές όπως αυτές που αναφέρονται στο «πράσινο κουτί¹⁰» δεν περιλαμβάνονται σ' αυτές που μπορεί να γίνουν αντικείμενο επιβολής αντισταθμιστικών δασμών ή σ' αυτές που μπορεί να προβληθούν στα όργανα της GATT. Όλα τα μέτρα εγχώριας στήριξης που είναι συμβατά με τις δεσμεύσεις συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αναφέρονται στο «μπλε κουτί¹¹» υπόκεινται στην επιβολή αντισταθμιστικών μέτρων, αν αποδειχθεί ότι προξενούν ζημιές, αλλά εξαιρούνται άλλων προσβολών στα πλαίσια της GATT, εφ' όσον η στήριξη δεν υπερβαίνει αυτή που δινότανε το 1992. Επίσης, εξαγωγικές επιδοτήσεις που περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις της συμφωνίας εξαιρούνται από προσβολές στην GATT, αλλά μπορεί να αποτελέσουν αφορμή για επιβολή αντισταθμιστικών δασμών, εφ' όσον αποδειχτεί ότι προξενούν ζημιές.

Η ρήτρα περιελήφθη στη συμφωνία με πρωτοβουλία της Ε.Ε. στο πλαίσιο του συμβιβασμού του Blair House και η σημασία της έγκειται σε δύο παράγοντες:

- Πρώτον, οι εθνικές γεωργικές πολιτικές τίθενται σ' ένα είδος προστατευτικού καλύμματος υπό τον όρο ότι η ανά προϊόν στήριξη δεν υπερβαίνει τα επίπεδα του 1992. Διασφαλίζεται έτσι εν μέρει η διάρκεια των εθνικών γεωργικών πολιτικών.

⁹ Βλέπε «Μελέτη ΙΟΒΕ», σελ. 30

¹⁰ Πράσινο κουτί (Green Box): Ο όρος χαρακτηρίζει όλα τα μέτρα που έχουν μηδενική ή ελάχιστη επίδραση στην στρέβλωση της παραγωγής και του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων.

¹¹ Μπλε κουτί (Blue Box): χρησιμοποιείται ως ορολογία που εξαιρεί πληρωμές που γίνονται στα πλαίσια μείωσης της παραγωγής, εφ' όσον αυτές γίνονται με βάση σταθερές εκτάσεις και στρεμματικές αποδόσεις.

- Δεύτερον, συνιστά ένα είδος «standstill» για την τριετία μετά τη λήξη ισχύος της συμφωνίας, οπότε θα διεξάγονται νέες διαπραγματεύσεις.

Λόγω του ότι οι διαφωνίες κυρίως μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Ε. ήταν μεγάλες στο παρελθόν, η ακριβής διατύπωση των ρυθμίσεων που αφορούν την «ειρήνη», ήταν από τα πιο δύσκολα θέματα που απασχόλησαν τις διαπραγματευτικές ομάδες των διαφόρων χωρών. Ένα από τα κύρια ζητήματα στην ερμηνεία της ρήτρας ειρήνης ήταν κατά πόσο μπορεί αυτή να χρησιμοποιηθεί για να προστατεύσει εμπορικές πρακτικές που θα ήταν αντικείμενο προσβολών πριν από το γύρο της Ουρουγουάης. Μήπως η ρήτρα ειρήνης επιτρέπει το εμπόριο αγροτικών προϊόντων να είναι πιο στρεβλωμένο από ότι ήταν πριν; Η διαφορά μεταξύ των μέτρων και πολιτικών που περιλαμβάνονται στο «πράσινο κουτί» και αυτών που περιλαμβάνονται στο «μπλε κουτί» μπορεί να αποκτήσει σημασία, διότι, ενώ υπόκεινται σε προσβολές, δεν μπορεί να προσβληθούν.

3.1.4 Επιτροπή Γεωργίας

Η Επιτροπή Γεωργίας συνιστά το θεσμικό όργανο το οποίο σύμφωνα με το άρθρο 18 είναι αρμόδιο για την εξέταση της πορείας εφαρμογής των δεσμεύσεων και των κοινοποιήσεων σχετικά με την εφαρμογή νέων ή την αναθεώρηση υφιστάμενων μέτρων πολιτικής. Επίσης, στο πλαίσιο της επιτροπής διεξάγονται οι ετήσιες διαβουλεύσεις σχετικά με τη συμμετοχή των συμβαλλόμενων μερών στην κανονική αύξηση του διεθνούς εμπορίου γεωργικών προϊόντων. Τέλος η επιτροπή εξετάζει οποιοδήποτε θέμα εγείρουν τα συμβαλλόμενα μέρη σχετικά με την εφαρμογή των δεσμεύσεων και τις καταγγελίες περί μη τήρησης των υποχρεώσεων κοινοποίησης.

Η Επιτροπή Γεωργίας δε συνιστά όργανο επίλυσης διαφορών, αλλά είναι φανερό ότι οι συζητήσεις στους κόλπους της έχουν ιδιαίτερη σημασία και είναι δυνατόν να επηρεάζουν την ανάδειξη των θεμάτων που ενδεχομένως θα αποτελέσουν αντικείμενο της διαδικασίας επίλυσης διαφορών, καθώς και τα θέματα και τις πιυχές που θ' αποτελέσουν αντικείμενο της νέας γεωργικής διαπραγμάτευσης.

3.1.5 Ειδική μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών

Η ειδική μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών (άρθρο 15) αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διαπραγματεύσεως και συνίσταται σε:

- Επιμήκυνση της περιόδου εφαρμογής από έξι σε δέκα χρόνια και,
- Ανάληψη μικρότερων υποχρεώσεων μείωσης και εξαίρεση των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών (LAX).

Επιπλέον, οι αναπτυγμένες χώρες καλούνται να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις για τις αναπτυσσόμενες χώρες που είναι καθαροί εισαγωγείς τροφίμων. Η δέσμευση έχει περισσότερο ηθικό χαρακτήρα και λιγότερο ή καθόλου πρακτικό αντίκρισμα αφού δεν καθορίζονται συγκεκριμένες ενέργειες και δράσεις. Έτσι ουσιαστικά αφήνονται οι ισχυρές χώρες να πράττουν και ν' αποφασίζουν ανάλογα με τα συμφέροντά τους, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις που αυτές οι αποφάσεις θα έχουν για τις LAX.

Η δέσμευση ευνοϊκότερης μεταχείρισης των LAX με την έννοια αυτή είναι αμφίβολο αν ανταποκρίνεται στις θεμελιώδεις ανησυχίες που εξέφραζαν οι αναπτυσσόμενες χώρες ως καθαροί εισαγωγείς τροφίμων σχετικά με τον κίνδυνο χειροτέρευσης της θέσης τους με την αύξηση του κόστους των εισαγωγών του, λόγω ανόδου των διεθνών τιμών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τρόπος αντιμετώπισης των LAX αναδείχθηκε σε ένα ακόμη σημείο έντονης αντιπαράθεσης ανάμεσα σε ΗΠΑ - ΕΕ οι οποίες ανάλογα με τα συμφέροντά τους προσπαθούσαν να επηρεάσουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τις αποφάσεις που ελήφθησαν για τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες καθώς και να προωθήσουν τα ιδιαίτερα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντά τους σ' αυτές. Σ' αυτό το σημείο αξίζει ν' αναφερθεί η μονομερής απόφαση της Ε.Ε. να άρει όλους τους εισαγωγικούς δασμολογικούς περιορισμούς σ' όλα τα εισαγόμενα γεωργικά προϊόντα προς την Ε.Ε. των φτωχότερων κρατών του πλανήτη, σε μια προσπάθεια να πιέσουν πολιτικά τις ΗΠΑ σε ένα ακόμη περαιτέρω άνοιγμα της εσωτερικής της αγοράς σε μια περίοδο μάλιστα που οι ΗΠΑ κατηγορούσαν την ΕΕ για πρακτικές απομονωτισμού.

Μετά την αναφορά στις γενικές ρυθμίσεις των επιμέρους θεμάτων του γύρου της Ουρουγουάης, ορθό θα ήταν σ' αυτό το σημείο ν' αναφερθούμε στις

τρεις βασικές περιοχές που εστιάζτηκαν οι διαπραγματεύσεις και τα αποτελέσματα των οποίων αναμένεται να ασκήσουν έντονη την επίδρασή τους στο μέλλον του παγκόσμιου εμπορίου αγροτικών προϊόντων.

3.2 Πρόσβαση στις αγορές.

Αυτό το τμήμα της Συμφωνίας αποτελεί την πιο μεγάλη αλλαγή στους κανόνες του εμπορίου αγροτικών προϊόντων. Με λίγες εξαιρέσεις όλες οι χώρες (δηλαδή τα συμβαλλόμενα μέρη) συμφώνησαν να μετατρέψουν όλα τα υπάρχοντα μη δασμολογικά μέτρα σε δασμούς που στη συνέχεια «δέσμευσαν» (δηλαδή συμφώνησαν να μην τους αυξήσουν) και επίσης συμφώνησαν να μην εισάγουν νέα μη δασμολογικά μέτρα. Οι νέοι δεσμευμένοι δασμοί καθώς και οι δασμοί που είχαν δεσμευθεί σε προηγούμενους γύρους, θα μειωθούν κατά 36% κατά απλό μέσο όρο κατά την εξαετή περίοδο εφαρμογής (1995 - 2000). Ο ισοδύναμος δασμός υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ της μέσης τιμής εισαγωγής cif και της μέσης εγχώριας χονδρικής τιμής κατά την περίοδο βάσης. Συγκεκριμένα οι υποχρεώσεις στον τομέα της πρόσβασης στην αγορά αφορούν:

- Την δασμοποίηση και τις σχετικές μειώσεις
- Την τρέχουσα και την ελάχιστη πρόσβαση
- Την ειδική ρήτρα διασφάλισης.

Ο ισοδύναμος δασμός υπολογίστηκε ως η διαφορά μεταξύ πραγματικών εγχώριων τιμών και τιμών εισαγωγής cif. Η ως μαθηματική διατύπωση έχουμε $TE_j = (P_j - P_wj)$ όπου $j =$ προϊόν, $TE =$ ισοδύναμος δασμός, P_j , $P_wj =$ τιμή στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά αντίστοιχως.

Ωστόσο πολλές χώρες δε φαίνεται να ακολουθήσαν πιστά αυτή τη μέθοδο με αποτέλεσμα οι αρχικοί ισοδύναμοι δασμοί να καθοριστούν σε υψηλά επίπεδα που δεν αντιπροσωπεύουν μόνο τα επίπεδα πραγματικής προστασίας κατά την περίοδο αναφοράς, αλλά και την επιθυμία διασφάλισης έναντι των μελλοντικών μειώσεων των δασμών.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΕ είναι μεταξύ αυτών που δεν ακολουθήσαν πιστά τη μέθοδο αυξάνοντας την τιμή παρέμβασης, λαμβανομένων υπόψη και των μηνιαίων προσαυξήσεων κατά 10% με σκοπό να διασφαλίσει ένα περιθώριο κοινοτικής προτίμησης. Το γεγονός επέσυρε την

κριτική των εμπορικών της εταιρών, ιδίως των ΗΠΑ αλλά, η μέθοδος έγινε τελικά αποδεκτή.

Η συμφωνία όριζε ότι για τις ανεπτυγμένες χώρες στην εξαετία 1995 - 2000, δασμοί και ισοδύναμοι δασμοί μειώνονται σε σχέση με την περίοδο αναφοράς κατά 36% με ελάχιστη μείωση ανά 15% ανά δασμολογική γραμμή.

Για τις αναπτυσσόμενες χώρες, το μέσο ποσοστό μείωσης είναι 24% με ελάχιστη μείωση 10% και δεκαετή περίοδο εφαρμογής. Επιπλέον, οι λιγότερο αναπτυγμένες από τις αναπτυσσόμενες χώρες (LAX) υποχρεούνται μεν σε δασμοποίηση αλλά εξαιρούνται από τις μειώσεις.

Με τη δασμοποίηση αλλάζει δραστικά ο χαρακτήρας του γεωργικού προστατευτισμού, αφού πλέον δε θα υπάρχει δυνατότητα πλήρους απομόνωσης της εσωτερικής από τη διεθνή αγορά. Συνεπώς, οι εγχώριες τιμές θα μπορούσαν μεν να είναι μεγαλύτερες από τις διεθνείς, αλλά θα είναι υποχρεωμένες να παρακολουθούν τις διακυμάνσεις των τελευταίων.

Η τρέχουσα και η ελάχιστη πρόσβαση αφορούν τα προϊόντα που υπόκεινται στη δασμοποίηση. Για όσα προϊόντα οι εισαγωγές κατά την περίοδο αναφοράς ήταν μεγαλύτερες από 5% της εγχώριας κατανάλωσης, αναλαμβάνεται η υποχρέωση διατήρησης της τρέχουσας πρόσβασης. Η υποχρέωση έχει δύο πτυχές: μη χειροτέρευση των συνθηκών πρόσβασης στην αγορά και διατήρηση των τυχόν συνθηκών που είχαν συνομολογηθεί στο παρελθόν και βρίσκονταν σε ισχύ. Η υποχρέωση υλοποιείται μέσω του ανοίγματος δασμολογικών ποσοτώσεων. Η ελάχιστη πρόσβαση αφορά στα προϊόντα των οποίων οι εισαγωγές, κατά την περίοδο αναφοράς, ήταν μικρότερες από 5% της εγχώριας κατανάλωσης. Για τα προϊόντα αυτά αναλαμβάνεται η υποχρέωση ανοίγματος δασμολογικών ποσοτώσεων που αντιστοιχούν: στο 3% της εγχώριας κατανάλωσης της περιόδου αναφοράς κατά το πρώτο έτος εφαρμογής της συμφωνίας και φτάνουν στο 5% κατά το τελευταίο έτος εφαρμογής.

Εντός της δασμολογικής ποσόστωσης ο δασμός είναι ίσος με το 32% του ισχύοντος. Η ρύθμιση αντανακλά την επιθυμία ορισμένων χωρών με σημαντικά εξαγωγικά συμφέροντα να διασφαλίσουν ότι θα υπάρξει κάποιος βαθμός ανοίγματος των αγορών. Ωστόσο εξ' αυτής, δε δημιουργείται υποχρέωση εισαγωγής της συγκεκριμένης ποσότητας αλλά απλά προσφέρεται μια δυνατότητα. Το αν θα πραγματοποιηθούν ή όχι οι εισαγωγές στο πλαίσιο της δασμολογικής ποσόστωσης εξαρτάται κάθε φορά απ' το ποιος περιορισμός (ή ποσόστωση ή δασμός) είναι αποτελεσματικός. Εάν είναι η ποσόστωση, δηλαδή ο δασμός είναι περιττός, τότε οι εισαγωγές θα πραγματοποιηθούν. Αν αντιθέτως, αποτελεσματικός

είναι ο δασμός τότε η ποσόστωση δε θα χρησιμοποιηθεί πλήρως ή θα μείνει ανενεργή.

Η ειδική ρήτρα διασφάλισης (άρθρο 5), αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που μπορεί να προκληθούν εξαιτίας αθρόων εισαγωγών ή δραστηκών μειώσεων των διεθνών τιμών. Προσφέρει τη δυνατότητα εφαρμογής πρόσθετου δασμού και εφαρμόζεται μόνο στα προϊόντα που υπόκεινται σε δασμοποίηση. Η ισχύς της δεν περιορίζεται στην εξαετή περίοδο εφαρμογής της Συμφωνίας αλλά επεκτείνεται σ' όλη τη διάρκεια μεταρρύθμισης των γεωργικών πολιτικών. Έχει έναν διπλό μηχανισμό ενεργοποίησης:

- Όταν ποσότητες εισαγωγής υπερβαίνουν κατά ένα ορισμένο ποσοστό το μέσο όρο των εισαγωγών των τριών προηγούμενων ετών (επίπεδο ενεργοποίησης), τότε είναι δυνατή η επιβολή ενός πρόσθετου δασμού το ύψος του οποίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το 1/3 του ισχύοντος δασμού. Ο δασμός εφαρμόζεται βάσει της ρήτρας του μάλλον ευνοημένου κράτους και διατηρείται σε ισχύ μέχρι το τέλος του έτους για το οποίο έχει επιβληθεί.
- Όταν οι τρέχουσες τιμές cif εισαγωγής είναι μικρότερες κατά ένα ποσοστό από 10% από τις μέσες τιμές cif εισαγωγής κατά την περίοδο αναφοράς (τιμές ενεργοποίησης) τότε είναι δυνατή η επιβολή ενός πρόσθετου δασμού, το ύψος του οποίου κλιμακώνεται ανάλογα με τη διαφορά των τιμών. Το ύψος πρόσθετου δασμού μπορεί να φτάσει μέχρι και το 52% της τιμής ενεργοποίησης όταν η τελευταία μηδενιστεί. Ο δασμός στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται ανά φορτίο. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση ενεργοποίησης της ρήτρας λειτουργεί ουσιαστικά ως μηχανισμός «ελάχιστων τιμών εισαγωγής».

Σ' αυτό το σημείο αναφέρουμε ότι η δασμοποίηση έχει έναν αριθμό από πλεονεκτήματα:

α) Κατ' αρχήν οι δασμοί εγγυώνται μεγαλύτερη διαφάνεια των εμπορικών μέτρων τόσο για τους εμπόρους, όσο και για τους εγχώριους παραγωγούς.

β) Δεύτερον σταματούν μια σειρά από «γκρίζα» μέτρα προστασίας που χρησιμοποιούνται από πολλές χώρες για περιορισμό των εισαγωγών (π.χ. μέτρα εθελοντικού αυτοπεριορισμού εξαγωγών).

γ) Τρίτον αποτελούν μια βάση για μελλοντικές διαπραγματεύσεις και μια πιο ισομερή κατανομή των προστατευτικών βαρών και των επιπτώσεων από, τυχόν διεθνείς διακυμάνσεις των τιμών. Επίσης διευκολύνει τη σημασία των μηνυμάτων της αγοράς υπό μορφή τιμών για παραγωγούς και καταναλωτές.

Επίσης για μερικές χώρες που είχαν ειδικά προβλήματα υπήρξαν ειδικές ρυθμίσεις όπως στην

περίπτωση του ρυζιού της Ιαπωνίας και Κορέας, όπου η δασμοποίηση έγινε αποδεκτό να καθυστερήσει για μερικά χρόνια. Ακόμη τέτοιες ρυθμίσεις έγιναν για να εξαιρεθούν και ορισμένα προϊόντα της ΕΕ.

3.3 Ανταγωνισμός στις αγορές.

Η δυνατότητα των χωρών να ορίζουν και να ελέγχουν τις επιδοτήσεις στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων ήταν ένα από τα βασικά θέματα για συζήτηση στις διαπραγματεύσεις. Η συμφωνία για πρώτη φορά θέτει φραγμό σε νέες εξαγωγικές επιδοτήσεις. Οι υπάρχουσες όμως επιδοτήσεις επιτρέπεται να συνεχιστούν με τον όρο ότι θα μειωθούν σταδιακά. (Τούτο το σημείο έδωσε τη δυνατότητα οι επιδοτήσεις να ορισθούν αρκετά υψηλά ούτως ώστε να καλύψουν μελλοντικές μειώσεις). Οι κατάλογοι των Σ.Μ. προσδιορίζουν τα επίπεδα αυτών των επιδοτήσεων στα έτη βάσης. Με τον τρόπο αυτό τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν ότι οι δαπάνες και ποσότητες που ορίζονται στους καταλόγους είναι ακριβής απεικόνιση των προηγούμενων εξαγωγικών τους επιδοτήσεων σε αγροτικά προϊόντα. Με βάση αυτές τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν αποδεχτεί νομικά δεσμεύσιμες υποχρεώσεις που αφορούν το μέγιστο επιτρεπόμενο επίπεδο εξαγωγικών επιδοτήσεων στο μέλλον. Έτσι για πρώτη φορά στην ιστορία της GATT δεν υπάρχει αμφισβήτηση για το μέγιστο ύψος εξαγωγικών επιδοτήσεων που μπορεί να δώσει μια χώρα στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων.

Η συμφωνία περιέχει ένα κατάλογο επιδοτήσεων στον οποίο περιλαμβάνονται αυτές που θα πρέπει να μειωθούν. Επίσης, υπάρχουν ρυθμίσεις για τυχόν καταστρατηγήσεις των κανόνων, περιλαμβανομένης της επισιτιστικής βοήθειας. Το βάρος για την απόδειξη ότι κάποιο μέτρο δεν αποτελεί εξαγωγική επιδότηση είναι με τη χώρα που το υιοθετεί. Επίσης συμφωνήθηκε να μην υπάρξουν νέες εξαγωγικές επιδοτήσεις σε προϊόντα που δεν είχαν επιδοτήσεις στην περίοδο βάσης. Τα Σ.Μ. συμφώνησαν να μειώσουν το σύνολο των δαπανών για εξαγωγικές επιδοτήσεις κατά 36% και στον όγκο των επιδοτούμενων προϊόντων κατά 21% στα έξι έτη της εφαρμογής της συμφωνίας.

Συγκεκριμένα η συμφωνία, ακολουθώντας μια προσέγγιση που στηρίζεται στην απαγόρευση σε συνδυασμό με σαφώς καθορισμένες εξαιρέσεις ορίζει ότι αποκλείεται η χορήγηση εξαγωγικών επιδοτήσεων, όπως προαναφέρθηκε, για προϊόντα που δεν είχαν επιδοτήσει στην περίοδο αναφοράς, ενώ παράλληλα καθορίζονται συγκεκριμένες εξαιρέσεις και πειθαρχία για τα προϊόντα που λάμβαναν εξαγωγικές ενισχύσεις στην περίοδο αναφοράς.

Οι εξαγωγικές επιδοτήσεις που αποτελούν αντικείμενο ανάληψης υποχρεώσεων ορίζονται στο άρθρο 9 κατά τρόπο περιοριστικό και είναι:

- Άμεσες εξαγωγικές επιδοτήσεις
- Εξαγωγή δημοσίων αποθεμάτων σε τιμές καλύτερες από τις τιμές της εσωτερικής αγοράς
- Αυτοχρηματοδοτούμενες εξαγωγικές επιδοτήσεις κατά το βαθμό που ο σχετικός μηχανισμός στηρίζεται σε δημόσια εξουσιοδότηση και ανεξαρτήτως που αν συγχρηματοδοτείται ή όχι από τον τακτικό προϋπολογισμό
- Επιδοτήσεις με σκοπό τη μείωση του κόστους διάθεσης και εμπειρίας
- Επιδοτήσεις μεταφορικού και ναύλων εφόσον περιορίζονται μόνο στα προς εξαγωγή προϊόντα
- Επιδοτήσεις σε πρωτογενή προϊόντα υπό την προϋπόθεση της ενσωμάτωσής τους σε εξαγόμενα προϊόντα.

Οι υποχρεώσεις μείωσης είναι ανά προϊόν και αφορούν σε δύο στοιχεία: στις δαπάνες εξαγωγικών επιδοτήσεων και στον όγκο των επιδοτούμενων εξαγωγών.

α) Για τις αναπτυγμένες χώρες, μείωση των δαπανών εξαγωγικών επιδοτήσεων κατά 36% στην εξαετία 1995/96 - 2000/2001, σε σχέση με το μέσο επίπεδο της περιόδου αναφοράς 1986-90.

Για τα αναπτυσσόμενες χώρες το ποσοστό είναι 24% με δεκαετή περίοδο εφαρμογής και απ' τις μειώσεις εξαιρούνται οι ΛΑΧ.

β) Για τις ανεπτυγμένες χώρες, μείωση του όγκου των επιδοτούμενων εξαγωγών κατά 21% στην εξαετία 95/96-2000/2001 σε σχέση με το μέσο επίπεδο της περιόδου αναφοράς 1986-90. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες το ποσοστό είναι 14% με δεκαετή περίοδο εφαρμογής ενώ οι ΛΑΧ εξαιρούνται.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η βάση ορίστηκε ως η περίοδος 1986-90 αλλά για να υπάρξει κάποια ευελιξία μια χώρα μπορεί να μετατοπίσει χρονικά τις ετήσιες μειώσεις στις επιδοτήσεις μέσα στην περίοδο των έξι ετών.

3.4 Εσωτερική στήριξη

Οι βασικές ρυθμίσεις στον τομέα αυτό είναι οι εξής:

- Μείωση των μέτρων εσωτερικής στήριξης που στρεβλώνουν το εμπόριο, αθροισμένων για όλα τα

προϊόντα, κατά 20% σε 6 έτη από την αρχή εφαρμογής της συμφωνίας.

- Για τις ΛΑΧ η μείωση της εγχώριας στήριξης θα είναι 14% σε 10 έτη.
- Τυχόν μειώσεις της εσωτερικής στήριξης από το 1986 θα ληφθούν υπ' όψη για τον υπολογισμό της συνολικής μείωσης.
- Δαπάνες για μέτρα και πολιτικές που περιλαμβάνονται σε ένα «πράσινο κουτί» δεν περιλαμβάνονται στον υπολογισμό της συνολικής εγχώριας στήριξης. Τέτοια μέτρα αφορούν έρευνα, αγροτικούς σταθμούς, επιθεωρήσεις, βελτίωση της εμπορίας και διαφήμισης, υποδομή, αποθέματα επισιτιστικής ασφάλειας, εγχώρια επισιτιστική βοήθεια, ασφάλειες για καταστροφές αγροτικών προϊόντων, μέτρα για προστασία του ελάχιστου εισοδήματος, προγράμματα συνταξιοδότησης, προγράμματα αγρανάπαυσης, προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής, περιβαλλοντικά προγράμματα και μη «συνδεδεμένες» εισοδηματικές ενισχύσεις.
- Οι ΛΑΧ μπορούν να μην συμπεριλαμβάνουν επιπλέον προγράμματα περιφερειακής αγροτικής ανάπτυξης, επιδοτήσεις επενδύσεων, επιδοτήσεις στις εισροές και επιδοτήσεις για διαφοροποίηση της παραγωγής.
- Αν το Συνολικό Μέτρο Στήριξης για κάποιο προϊόν είναι μικρότερο από 5% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής του σε μια αναπτυγμένη χώρα, τότε το προϊόν αυτό εξαιρείται από τον υπολογισμό του ΣΜΣ και την υποχρέωση μείωσης της στήριξης.
- Αν το ΣΜΣ για κάποιο προϊόν είναι μικρότερο από 10% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής σε μια ΛΑΧ, τότε το προϊόν αυτό εξαιρείται από τον υπολογισμό του ΣΜΣ και την υποχρέωση μείωσης της στήριξης.
- Απ' ευθείας πληρωμές σε παραγωγούς στα πλαίσια προγραμμάτων περιορισμού της παραγωγής δεν συμπεριλαμβάνονται στη μέτρηση του ΣΜΣ (α) αν βασίζονται σε προσδιοριζόμενη έκταση και στρεμματικές αποδόσεις των ετών βάσης και (β) αν οι πληρωμές για ζώα βασίζονται σε δεδομένο αριθμό κεφαλών.

Ο λόγος που οι ρυθμίσεις αυτές περιλήφθησαν στη Συμφωνία και η σημαντικότητά τους έγκειται στο ότι τα μέτρα εσωτερικής στήριξης της αγροτικής παραγωγής έχουν συνήθως το αποτέλεσμα ν' αυξάνεται η παραγωγή και να δημιουργούνται προβλήματα διάθεσης που συχνά έχουν επιπτώσεις στις διεθνείς αγορές. Αυτό διότι δημιουργούνται πιέσεις για εξαγωγικές επιδοτήσεις ή άλλες μορφές διεθνούς

διάθεσης σε χαμηλότερες τιμές (π.χ. επισιτιστική βοήθεια μια μέθοδος ιδιαίτερα προσφιλή για τη νόθευση του υγιούς ανταγωνισμού που κατά κόρον χρησιμοποιήθηκε από τις μεγάλες εμπορικές δυνάμεις και ιδίως τις ΗΠΑ, πράγμα που απετέλεσε μάλιστα και ιδιαίτερη αιτία σύγκρουσης με τον κυριότερο ανταγωνιστή τους, την Ε.Ε.) που στρεβλώνουν τη διεθνή αγορά.

Αν και η σημασία αυτών των ρυθμίσεων μεσοπρόθεσμα θα είναι μικρή, το γεγονός ότι υπάρχουν δεσμεύσεις στα πλαίσια της GATT για τον περιορισμό ορισμένων πρακτικών είναι σημαντικό. Τούτο το σχόλιο βέβαια μπορούμε να το πούμε και σε άλλες διατάξεις της συνθήκης αφού είναι γεγονός ότι αυτό που κυρίως με το γύρο της Ουρουγουάης είναι ουσιαστικά το άνοιγμα του προστατευτισμού όχι όμως ακόμα την πλήρη κατάργησή του.

Η εσωτερική στήριξη προσδιορίζεται με τη βοήθεια που ορίζεται η εσωτερική στήριξη του Συνολικού Μέτρου Στήριξης (ΣΜΣ ή Ams από το αγγλικό: Aggregate measure of supports) που ορίζεται ως το κόστος σε εγχώριο νόμισμα του συνόλου των μέτρων εγχώριας στήριξης ως ποσοστό της συνολικής ακαθάριστης αξίας παραγωγής αγροτικών προϊόντων.

Οι μεταβλητές που περιλαμβάνονται στον υπολογισμό του κόστους των μέτρων στήριξης δεν είναι μόνο οι δημοσιονομικές δαπάνες που φαίνονται σε κάποιο προϋπολογισμό, αλλά και το ύψος της στήριξης που συνεπάγεται μέτρα, όπως η στήριξη τιμών με κάποιου είδους πολιτική που χρηματοδοτείται έμμεσα (π.χ. από τους καταναλωτές μέσω υψηλότερων εσωτερικών τιμών και εμπορικών εμποδίων. Κατά αυτόν τον τρόπο μέτρα που συνεπάγονται διαφορές μεταξύ των εγχώριων τιμών και σταθερών διεθνών τιμών στην περίοδο βάσης περιλαμβάνονται στα ΣΜΣ. Τούτο το σημείο θα πρέπει να προσεχθεί εντονότατα αφού αυτή η ρύθμιση ουσιαστικά ανατρέπει την όλη φιλοσοφία της ΚΑΠ η οποία στηριζόταν και στις έμμεσες χρηματοδοτήσεις.

Το ΣΜΣ περιλαμβάνει μέτρα για ατομικά προϊόντα καθώς και μέτρα που αφορούν ολόκληρους κλάδους της γεωργίας. Η συμφωνία προσδιορίζει τον τρόπο μέτρησης των ΣΜΣ και απαιτεί τα ΣΜ να τα αναφέρουν στους «καταλόγους». Με αυτά τα ΣΜΣ προσδιορίζεται η σταδιακή μείωση κατά 20% σε έξι έτη.

Υπάρχουν όμως μέτρα που στερούνται της εσωτερικής στήριξης και ποια είναι αυτά; Μέτρα ή πολιτικές που θεωρήθηκε ότι έχουν «μηδενική ή ελάχιστη επίδραση στην στρέβλωση του εμπορίου ή της παραγωγής»; Δεν περιλαμβάνονται στον υπολογισμό των ΣΜΣ και δεν υπάρχει υποχρέωση για τη μείωσή τους. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνονται στο λεγόμενο «πράσινο κουτί» και ορίζονται σε γενικές

γραμμές, καθώς και με έναν κατάλογο συγκεκριμένων μέτρων και πολιτικών που περιλαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, εγχώρια επισιτιστική βοήθεια, επιδοτήσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον, αγροτική ασφάλιση, κ.τ.λ. Επιπλέον υπάρχει και η ρύθμιση του «ελάχιστου» που εξαιρεί προϊόντα των οποίων το ΣΜΣ είναι μικρότερο από 5% στον υπολογισμό του ΣΜΣ της χώρας.

Μέτρα και πολιτικές που δεν περιλαμβάνονται στο πράσινο κουτί αυτομάτως υπόκεινται στις μειώσεις του ΣΜΣ κάτω από τις υποχρεώσεις της συμφωνίας.

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε ακόμη μια εξαίρεση που συμφωνήθηκε ως απόρροια της συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ - Ε.Ε. στο «Blair House». Αποφασίστηκε, λοιπόν ότι ούτε οι εισοδηματικές ενισχύσεις που παρέχονται στους αμερικανούς γεωργούς, ούτε οι νέες αποζημιώσεις που παρέχονται στους γεωργούς της Ε.Ε. στα πλαίσια της αναθεωρημένης ΚΑΠ του 1992, θα περιληφθούν στον υπολογισμό των ΣΜΣ. Με αυτόν τον τρόπο οι ΗΠΑ, αλλά και η Ε.Ε. αποφεύγουν τη μείωση των δαπανών που αποτελούν σημαντικό τμήμα της αγροτικής τους πολιτικής. Η ορολογία που συμφωνήθηκε είναι «το μπλε κουτί» (blue box) που εξαιρεί πληρωμές που γίνονται στα πλαίσια προγραμμάτων μείωσης της παραγωγής, εφ' όσον οι πληρωμές γίνονται με βάση σταθερές εκτάσεις και στρεμματικές αποδόσεις ή αριθμό κεφαλών για ζώα ή με βάση το 85% της έκτασης του έτους βάσης. Επίσης άλλη μια σημαντική ρύθμιση της συμφωνίας του «Blair House» ήταν ότι οι δεσμεύσεις για τη μείωση των ΣΜΣ αφορούν το σύνολο των ενισχύσεων για όλα τα προϊόντα και όχι για κάθε προϊόν ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Πιθανά ζητήματα τριβής

Όπως αναφέρθηκε ή συμπεραίνεται από τα λεγόμενα των δύο προηγούμενων κεφαλαίων, ο τελικός συμβιβασμός του 1993 ήταν η συνισταμένη των διάφορων ανταγωνισμών και αμοιβαίων υποχωρήσεων. Τούτο δημιούργησε τις προϋποθέσεις να ανακύψουν πιθανά ζητήματα τριβής ανάμεσα στους κυριότερους εμπορικούς εταίρους για τρεις τουλάχιστο λόγους.

- Εξαιτίας ορισμένων ασαφειών αυτής καθ' αυτής της συμφωνίας.
- Εξαιτίας του συγκεκριμένου τρόπου εφαρμογής.
- Εξαιτίας αμφισβητήσεων όσον αφορά στην ακρίβεια των δεσμεύσεων και των σχετικών υπολογισμών που περιλαμβάνονται στις επιμέρους προσφορές.

Η διαδικασία επαλήθευσης των προσφορών που προηγήθηκε της υπογραφής της Τελικής πράξης, απενεργοποίησε ουσιαστικά τον τελευταίο παράγοντα αφού οι προσφορές έγιναν αμοιβαία αποδεκτές. Ωστόσο παραμένουν τα ζητήματα που ενδέχεται να προκύψουν συνέπεια των δύο πρώτων παραγόντων. Στη συνέχεια επιχειρούμε μια συνοπτική έκθεση αυτών των προβλημάτων στα επιμέρους επίπεδα. Ειδικότερα:

α) Στην πρόσβαση στην αγορά, δύο φαίνεται να είναι οι βασικές πηγές προβλημάτων.

- Η ειδική ρήτρα διασφάλισης
- Η διαχείριση των δασμολογικών ποσοτώσεων.

Η ενεργοποίηση της ρήτρας βάση των ποσοτήτων εισαγωγής ενέχει σε μεγάλο βαθμό τον κίνδυνο διακριτικής μεταχείρισης. Ο λόγος είναι ότι οι πιθανότητες υπέρβασης του ορίου ενεργοποίησης της ρήτρας είναι μεγαλύτερες προς το τέλος του έτους. Συνεπώς οι εξαγωγές των οποίων μεγάλο μέρος των εξαγωγών συνέπεια των κλιματολογικών συνθηκών συγκεντρώνεται προς το τέλος του έτους διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο οι εξαγωγές τους να πλήττονται συστηματικά από τους πρόσθετους δασμούς της ειδικής ρήτρας διασφάλισης. Επιπλέον, επειδή τα στοιχεία για την κατανάλωση και τις εισαγωγές δίνονται σε διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης ανακύπτουν σημαντικά τεχνικά προβλήματα και ερωτήματα για την καλή εφαρμογή της ρήτρας.

Η ενεργοποίηση της ρήτρας βάση των τιμών θέτει επίσης σημαντικά προβλήματα. Καταρχήν στην περίπτωση αυτή καθιερώνεται ουσιαστικά ένας οιονεί

μηχανισμός «ελάχιστων τιμών εισαγωγής». Επομένως περιορίζεται ο ανταγωνισμός μέσω των τιμών ενώ δημιουργούνται κίνητρα συνασπισμού των εισαγωγέων και των εξαγωγέων προκειμένου να καρπωθούν επιπλέον κέρδη μέσω τυπικής τήρησης των τιμών ενεργοποίησης.

Το δεύτερο πρόβλημα αφορά τις τιμές ενεργοποίησης που θα χρησιμοποιηθούν και το βαθμό αποδοχής τους από τους άλλους ενδιαφερόμενους. Η συμφωνία βέβαια ορίζει ότι οι τιμές ενεργοποίησης κατά κανόνα πρέπει να είναι οι μέσες τιμές εισαγωγής της περιόδου 1986-88 που χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό των ισοδύναμων δασμών. Αλλά σε πολλές περιπτώσεις διαπιστώνουμε ότι στις επιμέρους προσφορές έχουν χρησιμοποιηθεί διαφορετικές τιμές για τον υπολογισμό των ισοδύναμων δασμών και διαφορετικές για τον υπολογισμό της εσωτερικής στήριξης, ενώ για αρκετά προϊόντα οι ισοδύναμοι δασμοί δεν έχουν προκύψει βάσει της διαφοράς εγχώριων και διεθνών τιμών στην περίοδο βάσης αλλά βάσει συντελεστών από τους ισοδύναμους δασμούς των πρωτογενών προϊόντων.

Όταν πληρούνται ταυτοχρόνως, οι όροι ενεργοποίησης της βάσει των ποσοτήτων και των τιμών και δεδομένου ότι οι δύο μέθοδοι δεν είναι ισοδύναμοι, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο είναι δυνατή η εναλλακτική ενεργοποίησή της. Επιπλέον είναι δυνατόν η ρήτρα αρχικά να ενεργοποιηθεί βάσει των τιμών και αργότερα, εφόσον ξεπερασθεί το όριο ενεργοποίησης βάσει των ποσοτήτων να εγκαταλειφθεί η αρχική μέθοδος υπέρ της δεύτερης εφόσον αυτή προσφέρει μεγαλύτερη προστασία;

Όπως έχουμε ήδη σημειώσει η συμφωνία, μέσω των δεσμεύσεων τρέχουσας και ελάχιστης πρόσβασης, εισάγει σε διευρυμένη κλίμακα τη χρησιμοποίηση δασμολογικών ποσοτώσεων. Οι επιπτώσεις τους, στις επιμέρους χώρες και κοινωνικές ομάδες (παραγωγοί, εισαγωγείς, καταναλωτές, εξαγωγείς) διαφοροποιούνται αναλόγως του τρόπου διαχείρισής τους και της δομής των συγκεκριμένων αγορών.

Η διαχείριση των δασμολογικών ποσοτώσεων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα και μπορεί να συνεπάγεται διακριτική μεταχείριση, μεροληπτική κατανομή της προσόδου που συνδέεται με την ποσόστωση και τον επηρεασμό της δομής της αγοράς. Το βασικό ζήτημα είναι ποιος χειρίζεται την ποσόστωση (η χώρα εισαγωγής ή εξαγωγής).

Υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι διαχείρισης.

1) Στη βάση «ο πρώτος έρχεται-πρώτος εξυπηρετείται». Στην περίπτωση αυτή, αυτός που προηγείται επωφελείται κατά πάσα πιθανότητα της προσόδου. Η μέθοδος είναι απλή στην εφαρμογή αλλά το κύριο μειονέκτημα είναι ότι ευνοεί τους

μεγαλύτερους εισαγωγείς και επομένως μπορεί να ενισχύσει της ολιγοπωλιακές ή μονοπωλιακές τάσεις.

2) Κατανομή των δικαιωμάτων στους εγχώριους εισαγωγείς με βάση τα ιστορικά τους μερίδια στην αγορά. Η μέθοδος αυτή είναι αρκετά διαδεδομένη στην πράξη. Εφόσον η κυβέρνηση δεν καθορίζει κάποια «τιμή» για την απόκτηση του δικαιώματος εισαγωγής, το σύνολο της προσόδου απολαμβάνουν οι εισαγωγείς. Η μέθοδος οδηγεί σε παγιοποίηση των μεριδίων στην αγορά και ευνοεί τις τάσεις συγκέντρωσης.

3) Παραχώρηση του δικαιώματος διαχείρισης στη χώρα εξαγωγής. Στην περίπτωση αυτή το σύνολο της προσόδου επωφελείται η εξάγουσα χώρα. Ωστόσο η μέθοδος μπορεί να συνεπάγεται ορισμένες αφανείς δεσμεύσεις εκ μέρους της εξάγουσας χώρας όπως π.χ. διατήρηση ενός συγκεκριμένου ρυθμού στις εξαγωγές.

4) Δημοπράτηση των δικαιωμάτων εισαγωγής. Τα κύρια επιχειρήματα υπέρ αυτής της μεθόδου, η οποία μέχρι σήμερα είναι πολύ περιορισμένη εφαρμογή, είναι η ισότητα και η διαφάνεια. Ισότητα γιατί η πλειοδοσία μεταφέρει το σύνολο της προσόδου στην κυβέρνηση και άρα στους πολίτες, διαφάνεια γιατί αποφεύγεται κάθε διάκριση. Ωστόσο η μέθοδος μπορεί να ενισχύσει τις τάσεις συγκέντρωσης.

Όσον αφορά στον ανταγωνισμό στις εξαγωγές τρεις φαίνεται καταρχήν να είναι η πηγές πρόκλησης τριβών:

1) Η απόδειξη μη επιδότησης στην περίπτωση υπέρβασης του ετήσιου ορίου, επιδοτούμενων εξαγωγών.

2) Η περίπτωση της εκτόπισης των ανταγωνιστών από συγκεκριμένες αγορές.

3) Η ρήτρα διαβουλεύσεων για τη «συμμετοχή στην κανονική αύξηση του διεθνούς εμπορίου γεωργικών προϊόντων».

Ενώ τα όρια επιδοτούμενων εξαγωγών είναι σαφή, εν τούτοις είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχτεί ότι μια συγκεκριμένη πολιτική εσωτερικής στήριξης ενός προϊόντος δεν ισοδυναμεί πρακτικά με έμμεση εξαγωγική επιδότηση. Έστω για παράδειγμα ότι μια χώρα ακολουθεί ένα σύστημα στήριξης τιμών σε συνδυασμό με τον καθορισμό μιας μέγιστης εγγυημένης ποσότητας, που αντιστοιχεί στην εγχώρια κατανάλωση και στο επιτρεπόμενο όριο επιδοτούμενων εξαγωγών ενώ, κάθε επιπλέον παραγόμενη ποσότητα δεν απολαμβάνει στήριξης και υποχρεωτικά εξάγεται στις διεθνείς τιμές. (Ένα τέτοιο σύστημα εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα της Ζάχαρης). Βέβαια, τυπικά δεν έχουμε

παραβίαση της συμφωνίας αφού οι επιπλέον ποσότητες εξαγονται χωρίς εξαγωγικές επιδοτήσεις.

Όμως στην πραγματικότητα αυτό είναι δυνατόν επειδή ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής (εγχώρια κατανάλωση και επιτρεπόμενες επιδοτούμενες εξαγωγές) εμπορεύεται στις υψηλότερες από τις διεθνείς εγχώριες εγγυημένες τιμές. Κάτω από αυτό το πρίσμα ο μηχανισμός στήριξης θα μπορούσε να θεωρηθεί ως έμμεση εξαγωγική επιδότηση και επομένως μη συμβατή με το γράμμα και το πνεύμα της συμφωνίας. Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι η «ρήτρα ειρήνης» περιορίζει δραστικά τις πιθανότητες έγερσης τέτοιων προβλημάτων αφού, τα μη ουδέτερα μέτρα εσωτερικής στήριξης, περιλαμβανομένων και των εισοδηματικών αντισταθμίσεων που συνδέονται με μέτρα διαχείρισης της προσφοράς, δεν είναι δυνατόν να προσβληθούν στην GATT κατά το βαθμό που η στήριξη του συγκεκριμένου προϊόντος δεν υπερβαίνει τα επίπεδα του 1992.

Σημαντικότερη φαίνεται να είναι η περίπτωση της εκτόπισης των ανταγωνιστών από συγκεκριμένες αγορές. Δύο λόγοι συνηγορούν γι' αυτό.

Πρώτον, το ότι οι δεσμεύσεις αφορούν στο συνολικό όγκο επιδοτούμενων εξαγωγών και στις συνολικές δαπάνες εξαγωγικών επιδοτήσεων και δεν προβλέπεται περιφερειακή κατανομή τους. Δεύτερον, το ότι δεν καθορίζονται ρητοί περιορισμοί ως προς το ύψος της ανά μονάδας εξαγωγικής επιδότησης. Αυτό σημαίνει ότι οι εξάγουσες χώρες θα μπορούσαν ν' αυτονομίσουν τις εξαγωγικές επιδοτήσεις από το σύνολο της γεωργικής τους πολιτικής και να τις χρησιμοποιούν ως μέσω επιθετικής εμπορικής πολιτικής¹². Η συμφωνία δεν προβλέπει συγκεκριμένη ρύθμιση για το θέμα αυτό επομένως εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις της GATT. Ωστόσο η «ρήτρα ειρήνης» θέτει εδώ έναν αποτελεσματικό περιορισμό αφού, όταν τηρούνται οι δεσμεύσεις δεν είναι δυνατή η προσβολή των σχετικών μέτρων στη GATT/WTO (Παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου στον οποίο ενσωματώθηκαν οι όλες ως τότε, πολυμερές συμφωνίες).

Η συμμετοχή τέλος στην κανονική αύξηση του διεθνούς εμπορίου αναμένεται να αποτελέσει ένα ζήτημα τριβής μεταξύ της Ε.Ε. και των άλλων χωρών με σημαντικά εξαγωγικά συμφέροντα (ΗΠΑ, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδάς, Αργεντινή, Βραζιλία) κατά τις ετήσιες διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της

¹² Για την Ε.Ε. η αυτονόμηση αυτή είναι εξαιρετικά δυσχερής αν όχι αδύνατη αφού αυτό σημαίνει ανατροπή της βασικής αρχής που διέπει την ΚΑΠ, ότι οι εξαγωγικές επιδοτήσεις χορηγούνται προκειμένου να καλυφθεί η διαφορά μεταξύ των τιμών στην εγχώρια αγορά και των διεθνών τιμών. Αντίθετα δεν είναι το ίδιο με τις ΗΠΑ αφού το πρόγραμμα ενίσχυσης των εξαγωγών συνιστά εξ' ορισμού μέσω επιθετικής εξαγωγικής πολιτικής.

Επιτροπής γεωργίας. Η ρήτρα αυτή περιελήφθη στη συμφωνία κατόπιν πιέσεων της Ε.Ε. (κυρίως Γαλλία) αλλά είναι εξαιρετικά ασαφής. Μια πρώτη ομάδα προβλημάτων συνδέεται με τον τρόπο ενσωμάτωσης της στις δεσμεύσεις επί των επιδοτούμενων εξαγωγών.

Όσον αφορά στην εσωτερική στήριξη ανακύπτουν τα εξής προβλήματα:

1) Στην περίπτωση των αντισταθμιστικών πληρωμών που συνδέονται με προγράμματα διαχείρισης της προσφοράς:

- Είναι ικανοποιητική η ρήτρα και επομένως να νομιμοποιηθούν οι σχετικές εισοδηματικές αντισταθμίσεις;
- Αρκεί να έχει απλώς ως στόχο τον περιορισμό της παραγωγής ή πρέπει να είναι αποτελεσματική;
- Σε ποιο επίπεδο παραγωγής και σε ποιο επίπεδο περιορισμών των συντελεστών παραγωγής αναφερόμαστε;

2) Στο τρέχον ή σε αυτό της περιόδου βάσης 1986-89 για τη νομιμοποίηση των μέτρων: Η συμφωνία για τα υγειονομικά και φυτο-υγειονομικά μέτρα περιλαμβάνει δυο κατά βάση σημεία, τα οποία μπορεί να δημιουργήσουν προβλήματα.

- Το πρώτο, συνδέεται με την υποχρέωση επαρκούς επιστημονικής τεκμηρίωσης, όταν διατηρούνται μέτρα που είτε δεν στηρίζονται στα διεθνή standards ή δεν έχουν αναγνωρισθεί αμοιβαία. Το τι αποτελεί επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση είναι ένα ζήτημα που δύσκολα μπορεί να απαντηθεί αφού σπανίως υπάρχει ομοφωνία στην επιστημονική κοινότητα και πάντως δεν υπόκεινται στον κανόνα της πλειοψηφίας.
- Το δεύτερο, συνδέεται με τον προσδιορισμό του αποδεκτού επιπέδου κινδύνου έναντι του οποίου θεσπίζονται τα σχετικά μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Γενική αξιολόγηση του γύρου της Ουρουγουάης Ο Χαρακτήρας της Συμφωνίας και Αναμενόμενες Επιπτώσεις

Θεωρούμενη απ' την άποψη της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, εισάγονται σε διευρυμένη κλίμακα μέτρα διαχείρισης των ποσοτήτων, μέτρα διαχείρισης της προσφοράς στο εσωτερικό, δασμολογικές ποσοτώσεις και ειδική ρήτρα διασφάλισης στις εισαγωγές, ποσοτώσεις στις επιδοτούμενες εξαγωγές. Ο περιορισμένος χαρακτήρας που έχει στη παρούσα φάση η φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου δεν αναιρεί τη σημασία της συμφωνίας η οποία είναι κεφαλαιώδης και απορρέει πρωταρχικά από τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά.

Το γεγονός ότι οι εθνικές πολιτικές, οι οποίες μέχρι τώρα ενέπιπταν στη σφαίρα της εθνικής κυριαρχίας, αποτέλεσαν για πρώτη φορά το ουσιώδες αντικείμενο τις διαπραγματεύσεις και ότι τίθενται σε αυστηρή πειθαρχία, αποτελεί ίσως το σημαντικότερο και μακροπρόθεσμα το πιο καθοριστικό στοιχείο της γεωργικής πτυχής του Γύρου της Ουρουγουάης.

Με τη δασμοποίηση αλλάζει δραστικά ο χαρακτήρας του γεωργικού - προστατευτισμού. Αφενός μεν, οι μηχανισμοί εξωτερικής προστασίας καθίστανται περισσότερες διαφάνειες και αφετέρου, δεν θα είναι πλέον δυνατή η απομόνωση της εσωτερικής απ' τη διεθνή αγορά. Οι εγχώριες τιμές θα μπορούν μεν να είναι μεγαλύτερες απ' τις διεθνείς αλλά θα παρακολουθούν τις διακυμάνσεις των τελευταίων. Το αποτέλεσμα αυτό ωστόσο, μετριάζεται απ' τη διαφαινόμενη συχνή εφαρμογή της ειδικής ρήτρας διασφάλισης.

Στην εσωτερική στήριξη εισάγεται η διάκριση των μέτρων πολιτικής σε «ουδέτερα» και «μη ουδέτερα». Η διάκριση είναι σημαντική διότι δι' αυτής επιβάλλεται στροφή, σταδιακή βέβαια, των γεωργικών πολιτικών προς την κατεύθυνση των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων. Αυτό σημαίνει ότι αφενός μεν περιορίζεται ή χάνεται η δυνατότητα των κυβερνήσεων για προσανατολισμό της παραγωγής και αφετέρου ότι ο βαθμός στήριξης του γεωργικού εισοδήματος συνδέεται άμεσα με τις δυνατότητες των κρατικών προϋπολογισμών καθώς μειώνεται η συμμετοχή των καταναλωτών στη συνολική στήριξη της γεωργίας. Τούτο σημαίνει ότι μπορεί να υπάρξει μείωση του εισοδήματος των γεωργών ιδιαίτερα σε χώρες με δημοσιονομικά προβλήματα και οικονομικές δυσχέρειες των οποίων οι προϋπολογισμοί δεν αντέχουν μεγάλη αύξηση των δαπανών, πράγμα που

συνεπάγεται μεγάλη εκροή χρημάτων από τους προϋπολογισμούς.

Η ειδική μεταχείριση που προσφέρεται στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει περισσότερο ιδεολογικό χαρακτήρα παρά πρακτικό αντίκρισμα. Πρώτον επειδή, οι περισσότερες απ' τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι υποχρεωμένες ν' ακολουθούν τις συστάσεις του διεθνούς νομισματικού ταμείου, τα οποία επιβάλλουν μία πληρέστερη και πιο εκτεταμένη φιλελευθεροποίηση των οικονομικών τους, περιλαμβανομένης και της γεωργίας, συγκριτικά με τις υποχρεώσεις τους απ' το Γύρο της Ουρουγουάης. Δεύτερον, επειδή το παράδειγμα αγροτικής πολιτικής που σταδιακά διαμορφώνεται (στροφή στις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις) είναι ακατάλληλο γι' αυτές οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεγάλο γεωργικό τομέα, υψηλό γεωργικό πληθυσμό, και ανεπάρκεια φορολογικών εισόδων. Εξ άλλου, η γεωργία στις χώρες αυτές υπήρξε πάντοτε μια δραστηριότητα που απολάμβανε αρνητικής στήριξης.

Γενικά η φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου, λόγω σχετικά και του περιορισμένου χαρακτήρα της, δεν αναμένεται να επιδράσει σημαντικά στην επέκταση του παγκόσμιου γεωργικού εμπορίου. Ωστόσο η συμφωνία θα επιφέρει μεταβολές στην εγχώρια παραγωγή, την κατανάλωση και τις ροές του εμπορίου. Οι πιθανές επιπτώσεις στις επιμέρους χώρες εξαρτώνται βεβαίως από τη δομή της παραγωγής και του εμπορίου τους καθώς επίσης και από τις δυνατότητες προσαρμογής τους στις νέες ευκαιρίες. Πάντως, οι περισσότερες μελέτες, παρά τον περιορισμένο χαρακτήρα τους από άποψη κάλυψης, χωρών και προϊόντων και τις μεθοδολογικές τους διαφορές, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η παραγωγή των χωρών με υψηλό βαθμό προστασίας και στήριξης θα μειωθεί ελαφρά, οι εισαγωγές τους θα αυξηθούν ενώ οι εξαγωγές τους θα μειωθούν, αβέβαιες ωστόσο παραμένουν οι συνεπαγόμενες μεταβολές στην εγχώρια κατανάλωση.

Η κατανομή του κόστους και των ωφελειών που συνεπάγεται η μερική φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου, ποικίλει τόσο μεταξύ των επιμέρους χωρών όσο και μεταξύ των επιμέρους προϊόντων και κοινωνικών ομάδων. Κατά γενικό κανόνα όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός στήριξης και προστασίας τόσο σημαντικότερες θα είναι οι αναμενόμενες επιπτώσεις. Οι καταναλωτές και οι φορολογούμενοι στις χώρες με υψηλή προστασία αναμένεται να ωφεληθούν από τη φιλελευθεροποίηση, ενώ αντιθέτως οι παραγωγοί θα υποστούν απώλειες. Στο πλαίσιο αυτό τα μεγαλύτερα προβλήματα προσαρμογής αναμένεται να αντιμετωπίσουν οι λιγότερο αποτελεσματικοί παραγωγοί και οι παραγωγοί περιοχών με περιορισμένες δυνατότητες

εναλλακτικής παραγωγικής απασχόλησης. Στη χώρα ιδιαίτερο πρόβλημα αναμένεται ν' αντιμετωπίσουν περιοχές που εξειδικεύονται στην παραγωγή του προϊόντος όπως είναι η μονοκαλλιέργεια του καπνού. Η πολιτική των άμεσων εισοδηματικών αντισταθμίσεων μπορεί να αμβλύνει τα εν λόγω προβλήματα και να διευκολύνει τη διαδικασία προσαρμογής αλλά, δεν μπορεί να αποτελέσει διαρκή λύση.

Από τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις που αναλαμβάνονται:

Η δασμοποίηση, αν και συνιστά δραστική μεταβολή στην μέθοδο του γεωργικού προστατευτισμού, ωστόσο, δεν αναμένεται ν' ασκήσει σημαντική επίδραση στην εξαετία εφαρμογής της συμφωνίας. Ο λόγος είναι ότι οι ισοδύναμοι δασμοί έχουν ορισθεί σε σχετικά υψηλά επίπεδα. Οι δεσμεύσεις ελάχιστης πρόσβασης αναμένεται να οδηγήσουν σε μεγαλύτερο άνοιγμα των αγορών. Ωστόσο και εδώ δεν αναμένονται ιδιαίτερα σημαντικές επιδράσεις αφού οι υποχρεώσεις δεν καθορίζονται ανά δασμολογική γραμμή αλλά ανά προϊόν (μερική αθροιστικότητα) και επιπλέον, απ' το 5% της εσωτερικής κατανάλωσης αφαιρείται το ποσοστό της τρέχουσας πρόσβασης.

Στην εσωτερική στήριξη, η πλήρης αθροιστικότητα σημαίνει ότι οι περισσότερες χώρες και ιδίως όσες έχουν ήδη προχωρήσει σε μεταρρύθμιση της γεωργικής τους πολιτικής (π.χ. η ΕΕ με την αναθεώρηση της ΚΑΠ του 1992) δεν θα αντιμετωπίσουν πρόσφατα προβλήματα. Επομένως και ο παράγοντας αυτός δεν αναμένεται ν' ασκήσει σημαντική επίδραση και πιέσεις για αλλαγή των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

Οι σημαντικότερες άμεσες επιπτώσεις προέρχονται από τις δεσμεύσεις μείωσης του όγκου των επιδοτούμενων εξαγωγών οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε πρόσθετες πιέσεις προσαρμογής της πολιτικής. Οι περισσότερες μελέτες δείχνουν, ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στον τομέα αυτό θα αντιμετωπίσει η ΕΕ καθώς φαίνεται ότι σε πολλούς τομείς, από τα μέσα περίπου της περιόδου εφαρμογής ή και νωρίτερα, τα προς εξαγωγή πλεονάσματα θα υπερβαίνουν το ετήσιο όριο των επιδοτούμενων εξαγωγών. Κατά βαθμό που τα πλεονάσματα αυτά δεν θα μπορούν να εξαχθούν χωρίς εξαγωγική επιδότηση τότε βεβαίως θα πρέπει να αναμένεται είτε λήψη πρόσθετων μέτρων περιορισμού της παραγωγής είτε πρόσθετες μειώσεις των τιμών. Λαμβάνοντας υπόψη απ' τη μια πλευρά, τη μέχρι σήμερα στάση των κυβερνήσεων απέναντι στο πρόβλημα περιορισμού της παραγωγής και από την άλλη, την απροθυμία των αγροτών να αποδεχθούν μειώσεις των θεσμικών τιμών, συμπεραίνουμε ότι η πιθανότερη λύση, για την επιτροπή των διαρθρωτικών πλεονασμάτων, είναι η

ενίσχυση των περιορισμών στην παραγωγή. Ωστόσο η λύση αυτή είναι η λιγότερο επιθυμητή από άποψη οικονομικής αποτελεσματικότητας και προσαρμογής στην αγορά δεδομένου ότι συνεπάγεται διατήρηση των αντιπαραγωγικών δομών και σπατάλη παραγωγικών πόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ο νέος γύρος της χιλιετίας Τι προβλήματα έρχεται να αντιμετωπίσει Ποια η θέση της Ε.Ε. και της Ελλάδας.

Όπως προαναφέρθηκε, ο γύρος της Ουρουγουάης δεν έλυσε οριστικά όλα τα προβλήματα που απασχολούν το Διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων. Πολλά δύσκολα και ακανθώδη προβλήματα αντιμετωπίστηκαν ελλιπώς ή δεν αγγίχτηκαν καθόλου. Τούτη η πραγματικότητα αναγνωρίστηκε από τα ΣΜ και αποτυπώνεται στη συμφωνία με τη ρήτρα συνέχισης. Η «ρήτρα συνέχισης» επιβάλλει την έναρξη των νέων διαπραγματεύσεων το 1999 με σκοπό τη συνέχιση της μεταρρύθμισης των γεωργικών πολιτικών και την παραπέρα φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου.

Η ρήτρα αφορά μόνο τη γεωργία αλλά, το αν θα πρόκειται για ένα mini γεωργικό γύρο ή αν συνδυασθεί με μια ευρύτερη πολυμερή διαπραγμάτευση δεν είναι σαφές.

Το κλίμα στην προσεχή γεωργική διαπραγμάτευση βεβαίως θα εξαρτηθεί αφενός μεν, από την επικρατούσα οικονομική συγκυρία και τις διαφαινόμενες προοπτικές και αφετέρου, από την εμπειρία που θα έχει αποκτηθεί από την εφαρμογή των δεσμεύσεων του γύρου της Ουρουγουάης.

Η ανάλυση που προηγήθηκε και οι τομείς που παραμένουν ανοικτοί και υπό μελέτη μας επιτρέπουν με κάποια βεβαιότητα να προσδιορίσουμε μερικά από τα θέματα της προσεχούς γεωργικής διαπραγμάτευσης.

Ένα πρώτο προφανές θέμα είναι οι παραπέρα μειώσεις των δασμών και των ισοδύναμων δασμών σε συνδυασμό με τη διερεύνηση των περιθωρίων ελάχιστης πρόσβασης ώστε να επιτευχθεί ένας μεγαλύτερος βαθμός ανοίγματος των αγορών. (Στο πλαίσιο αυτό αναμένεται επίσης να τεθούν θέματα όπως αυτό των «τιμών εισόδου» στα οπωροκηπευτικά που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση, η διατήρηση των οποίων δεν δικαιολογείται από το γράμμα και το πνεύμα της συμφωνίας. Δεδομένου ότι στα επιμέρους δασμολόγια διαπιστώνεται μεγάλη διασπορά των δασμών γύρω από το μέσο όρο είναι ενδεχόμενο να προταθούν μέθοδοι μείωσης που θα εξομαλύνουν τις διαφορές αυτές, δηλαδή, θα οδηγούν σε μεγαλύτερη μείωση των δασμολογικών κορυφών¹³

Η ειδική ρήτρα διασφάλισης αναμένεται επίσης να συγκεντρώσει την προσοχή ιδίως αν κατά την εφαρμογή των δεσμεύσεων του Γύρου Ουρουγουάης

¹³ Αντίστοιχη μέθοδος εφαρμόστηκε στις διαπραγματεύσεις του Γύρου Τοκγιο για τα βιομηχανικά προϊόντα κατόπιν προτάσεως της Σουηδίας.

διαπιστωθεί εκτεταμένη και συστηματική προσφυγή σε αυτήν.

Για τον ανταγωνισμό στις εξαγωγές η πιο προφανής κατεύθυνση είναι αυτή της διεύρυνσης των περιορισμών σε συνδυασμό με τον καθορισμό οροφής στις ανά μονάδα εξαγωγικές επιδοτήσεις. Αν και προφανής η κατεύθυνση αυτή εν τούτοις η διαπραγματεύση στον τομέα αυτό αναμένεται να είναι εξίσου δύσκολη με αυτή του Γύρου της Ουρουγουάης, ιδίως αν επαληθευθούν οι προβλέψεις ότι για ορισμένες χώρες (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση) οι περιορισμοί στον όγκο των επιδοτούμενων εξαγωγών θα αποτελέσουν ισχυρό μοχλό πίεσης για την τροποποίηση των εθνικών γεωργικών πολιτικών. Επίσης, είναι λογικό να αναμένουμε ότι το όλο θέμα θα συνδυασθεί και με την ρήτρα συμμετοχής στην κανονική αύξηση του διεθνούς εμπορίου.

Για την εσωτερική στήριξη, εκτός από την παραπέρα μείωσή της, μπορούμε να πιθανολογήσουμε τις εξής κατευθύνσεις: αφενός μεν, περιορισμό της υφισταμένης ευελιξίας μέσω του καθορισμού δεσμεύσεων ανά προϊόν και αφετέρου, επανεξέταση των ουδέτερων μέτρων και των σχετικών κριτηρίων ουδετερότητας. Επίσης, θέμα θα αποτελέσει η τύχη των εισοδηματικών πληρωμών, που συνδυάζονται με μέτρα διαχείρισης της προσφοράς.

Τέλος, ουσιώδες θέμα αναμένεται να αποτελέσει η σχέση γεωργία - περιβάλλον - εμπόριο. Η γεωργική δραστηριότητα από τη φύση της συνδέεται στενά με το περιβάλλον εξαρτάται αλλά και επιδρά σε αυτό επηρεάζοντας την ποιότητα του κατά θετικό ή αρνητικό τρόπο. Η έμφαση που δίνεται σήμερα στην προστασία του περιβάλλοντος και στη σχέση γεωργίας - περιβάλλοντος, δημιουργεί νέες συνθήκες άσκησης της αγροτικής πολιτικής αλλά και φόβους ενός νέου προστατευτισμού. Οι επιδράσεις της γεωργικής δραστηριότητας στο περιβάλλον (εξωτερικές οικονομίες) δεν είναι δυνατό να αποτιμηθούν στην αγορά.

Για να καλυφθεί το κενό της αγοράς και επομένως να γεφυρωθεί η διάσταση μεταξύ κοινωνικού και ιδιωτικοοικονομικού κόστους ώστε να προκύπτει άριστη κατανομή των πόρων, είναι απαραίτητη η κρατική παρέμβαση. Για το σκοπό αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν μέτρα όπως επιδοτήσεις, φόροι, διοικητικοί περιορισμοί. Για να διασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα ορισμένων μέτρων είναι αναγκαία η λήψη μέτρων στα σύνορα, γεγονός που συνεπάγεται μια άμεση επίδραση στο εμπόριο και στις εμπορικές ροές.

Η λύση αυτή είναι αναγκαία όταν μια χώρα λαμβάνει μονομερώς μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, τα οποία συνεπάγονται αύξηση του κόστους παραγωγής και συνεπώς απώλεια συγκριτικών

πλεονεκτημάτων προς όφελος των ανταγωνιστριών χωρών. Επιπλέον, μπορεί να υπάρξουν έμμεσες επιδράσεις στο εμπόριο όταν τα μέτρα επηρεάζουν την παραγωγή και την κατανάλωση. Τέλος, μπορεί να επιβληθούν μη δασμολογικοί περιορισμοί (π.χ. απαγορεύσεις εισαγωγών συγκεκριμένων ειδών ή προϊόντων) με το επιχείρημα είτε της προστασίας αυτών καθ' αυτών των ειδών είτε επειδή η παραγωγική διαδικασία συγκεκριμένων προϊόντων δεν θεωρείται ότι είναι φιλική προς το περιβάλλον.

Αυτά είναι ορισμένα από τα θέματα που αναμένεται να θίξει ή να διαπραγματευτεί ο επονομαζόμενος «γύρος της χιλιετίας» όταν και όπου αυτός πραγματοποιηθεί και τούτο γιατί η δυσκολία και η πολυπλοκότητα των θεμάτων που έχει να αντιμετωπίσει καθιστούν πολύ δύσκολη την έναρξη των νέων διαπραγματεύσεων. Η αποτυχία της Υπουργικής Συνόδου στο Seattle (ΗΠΑ) το Δεκέμβριο του 1999, οδήγησε στο να συζητούνται στον Π.Ο.Ε. μόνο δύο νέες συμφωνίες δηλαδή αυτή της γεωργίας και των υπηρεσιών που αποτελούσαν μέρος της ενσωματωμένης ημερήσιας διάταξης της Συμφωνίας του Marrakesh.

Πάραυτα, τούτο δε σημαίνει ότι οι διαβουλεύσεις και οι προβληματισμοί έχουν πάψει. Στο σημείο αυτό ορθό θα ήταν να αναφερθούν ορισμένα προοίμια προτάσεων ή σκέψεις που λαμβάνουν χώρα στα όργανα της Ε.Ε και της Ελληνικής κυβέρνησης προκειμένου όταν αρχίσει ο νέος γύρος, τα ευρωπαϊκά και ελληνικά συμφέροντα να αντιπροσωπευτούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο¹⁴.

Έτσι η Ευρωπαϊκή επιτροπή ήθελε και θέλει ένα συνολικό γύρο πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων, επιδίωξη η οποία θα συνεχισθεί να προβάλλεται. Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να καταστεί δυνατό με απόφαση της επόμενης Υπουργικής Συνόδου του ΠΟΕ που θα γίνει στα τέλη Μαρτίου 2001. (Τελικά τούτο δεν κατέστη δυνατό). Από τα τέλη Μαρτίου του 2000 έχουν ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για τη νέα συμφωνία για τη γεωργία. Στη φάση αυτή, τα κράτη - μέλη του ΠΟΕ υποβάλλουν στη Γραμματεία του οργανισμού έγγραφα με βασικές θέσεις επί των στοιχείων της νέας συμφωνίας για τη γεωργία. Στα πλαίσια αυτής της εργασίας, η Ε.Ε. έχει υποβάλλει για 'λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης μια σειρά εγγράφων που προηγουμένως συμφωνήθηκαν από τα όργανα του Συμβουλίου. Το τελικό έγγραφο που αναφέρεται σε γενικές αρχές που θα διέπουν την διαπραγμάτευση, χωρίς όμως το έγγραφο αυτό να αποτελεί μια

¹⁴ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι θέσεις που ακολουθούν βασίζονται σε έγγραφα του ελληνικού υπουργείου και δεν αποτελούν τελικές προτάσεις ούτε τις Ε.Ε., ούτε της Ελλάδας.

διαπραγματευτική προσφορά. Το έγγραφο αυτό αναφέρεται συνοπτικά σε εμπορικά και μη εμπορικά θέματα με τους βασικούς άξονες για το κάθε θέμα .

Στα εμπορικά θέματα συμπεριλαμβάνονται:

I. Πρόσβαση στην αγορά : ένα ιδιαίτερα σημαντικό θέμα για την Ε.Ε. δεδομένου του γεγονότος ότι είναι δεύτερος παγκόσμιος εξαγωγέας γεωργικών προϊόντων και προϊόντων διατροφής.

II. Ανταγωνισμός στον τομέα των εξαγωγών : Καθότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για τον καθορισμό πιο ισότιμων όρων στον τομέα των εξαγωγών, αφού οι υφιστάμενες διατάξεις εφαρμόζονται πλήρως μόνο στις εξαγωγικές επιδοτήσεις αγνοώντας τις εξαγωγικές πιστώσεις, την καταχρηστική προσφυγή στην επισιτιστική βοήθεια (πρακτική ιδιαίτερα προσιτή στις ΗΠΑ), τις κρατικές εμπορικές επιχειρήσεις και ορισμένα άλλα συστήματα στήριξης αγοράς.

III. Εσωτερική στήριξη με τη λειτουργία των κουτιών (πράσινου και μπλε) που συνθέτουν το κατάλληλο πλαίσιο στήριξης του αγροτικού εισοδήματος.

Στα μη εμπορικά θέματα συμπεριλαμβάνονται πρωτίστως ο πολύ λειτουργικός χαρακτήρας της γεωργίας με το καθοριστικό ρόλο και συμβολή στην βιώσιμη ανάπτυξη, στην προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της φτώχειας και επίσης η ασφάλεια των τροφίμων με τις θεμιτές ανησυχίες της κοινής γνώμης για την ποιοτική και υγιεινή κατάσταση των τροφίμων.

Αυτή είναι η συνολική διαπραγματευτική πρόταση της Ε.Ε. για τους τρεις πυλώνες της Γεωργικής Συμφωνίας (πρόσβαση στην αγορά ανταγωνισμός στις εξαγωγές και εσωτερική στήριξη). Η πρόταση όπως λέχθηκε και πριν είναι γενική και αναφέρεται σε στόχους και δεν υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες. Στο έγγραφο ακόμη επισημαίνεται ότι η διατήρηση της ρήτηρας ειρήνης και της ρήτηρας de Minimis, που υπήρχαν και στη γεωργική Συμφωνία Marrakech, παραμένει απαραίτητος όρος για τη διασφάλιση της ισορροπίας και της νέας διαπραγμάτευσης.

6.1 Ειδικές παρατηρήσεις στο έγγραφο Ε.Ε.

Στο κείμενο που προαναφέρθηκε το οποίο αποτέλεσε και τη βάση των θέσεων της Ε.Ε. στις νέες συνομιλίες που θα ακολουθήσουν αλλά και για τις εν γένει διαπραγματεύσεις η ελληνική πλευρά έχει να παρατηρήσει ορισμένα πράγματα:

Το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά την ελληνική άποψη, κινείται σε θετική κατεύθυνση και

τηρεί την αναγκαία ισορροπία μεταξύ των εμπορικών και των μη εμπορικών πτυχών. Ωστόσο, επισημαίνει ότι υπάρχουν ορισμένα σημεία που δημιουργούν ανησυχίες ή και απαιτούν διευκρινήσεις.

Κατά την άποψη των Ελλήνων είναι απαραίτητο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να κρατήσει σθεναρή στάση σε μερικά ζητήματα που αποτελούν θέματα αρχής, και ειδικότερα των γεωργικών πολιτικών είναι μία συνεχιζόμενη διαδικασία και μακροπρόθεσμος στόχος.

- Η ιδιαιτερότητα της γεωργίας και ειδικότερα ο πολυλειτουργικός της χαρακτήρας (παροχή περιβαλλοντικών υπηρεσιών / συμβολή στην ανάπτυξη της υπαίθρου, συμβολή στην καταπολέμηση της φτώχειας, παραγωγή αγαθών υψηλής ποιότητας και υγειονομικών σιάνταρι) θα πρέπει να αναγνωρισθούν πλήρως και επομένως να αντανακλώνται στα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων.

- Η ισορροπία που χαρακτηρίζει την παρούσα συμφωνία για τη γεωργία, ιδίως όσον αφορά στην δομή αλλά και στις λεπτομέρειες που συνδέονται με την εσωτερική στήριξη, θα πρέπει να διατηρηθεί.

- Η διατήρηση της ρήτηρας ειρήνης και της ειδικής ρήτηρας διασφάλισης είναι απολύτως απαραίτητα στοιχεία για να θεωρηθεί το τελικό αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων ισορροπημένο.

6.1.1 Ειδικά Σχόλια

Όσον αφορά στα επιμέρους σημεία του εγγράφου η ελληνική αντιπροσωπεία παρατηρεί τα εξής:

6.1.1.1 Εισαγωγή

Σε ορισμένα σημεία του εγγράφου, που δεν περιορίζονται μόνο στην εισαγωγή, χρησιμοποιείται ο όρος «food safety». Αναμφίβολα, η ασφάλεια και η υγιεινή των ειδών διατροφής είναι σημαντικότερο θέμα και ένας βασικός σκοπός της πολιτικής μας.

Ωστόσο, εξίσου σημαντικός σκοπός είναι η διασφάλιση και προώθηση της παραγωγής τροφίμων και αγροτικών προϊόντων υψηλής ποιότητας. Επομένως κατά την ελληνική άποψη, θα πρέπει να περιληφθεί ρητά στο κείμενο, από κοινού με τον όρο food safety, η ποιοτική διάσταση «quality».

6.1.1.2 Πρόσβαση στην αγορά.

α) Ανεξαρτήτως του ποια φόρμουλα μείωσης των δασμών θα χρησιμοποιηθεί τελικώς, για την ελληνική πλευρά ιδιαιτέρως σημαντικό είναι να ληφθεί σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα επίπεδα δασμολογικής προστασίας αλλά και κοινοτικής προτίμησης μεταξύ των επιμέρους προϊόντων.

β) Ασφαλώς η αποσαφήνιση των κανόνων διαχείρισης των δασμολογικών ποσοτώσεων έχει ιδιαίτερη σημασία πριν από οποιαδήποτε συζήτηση σχετική με τις ποσοτικές και δασμολογικές πτυχές αυτών.

Επιπλέον κατά την ελληνική θέση οι δασμολογικές ποσοτώσεις «ελάχιστης πρόσβασης» θα πρέπει να εξακολουθήσουν να έχουν τον χαρακτήρα «δυνατότητας» και να μην μετατραπούν σε υποχρεώσεις αυστηρού χαρακτήρα.

Όσον αφορά τις προτάσεις περί «μηδενικού δασμού» εντός των δασμολογικών ποσοτώσεων πιστεύει ότι σ' αυτή τη φάση αυτές είναι πρόωρες και εν πάση περιπτώσει αυτό δεν μπορεί παρά να κριθεί και σε συνάρτηση με το μέγεθος των ποσοτώσεων. Διαφορετικά, διατρέχουμε τον κίνδυνο να προσφέρουμε σημαντικό άνοιγμα της αγοράς μας χωρίς εμφανή αντίστοιχα οφέλη.

γ) Η ελληνική πλευρά συμφωνεί με την άποψη της σε ότι δεν μπορεί να ανοίξει η ευρωπαϊκή αγορά χωρίς ανταλλάγματα όσον αφορά τα προϊόντα που η φήμη τους συνδέεται με την γεωγραφική τους προέλευση και με την παραδοσιακή εφαρμογή μεθόδων της τεχνογνωσίας.

Επίσης πρέπει να επιδιωχθεί να υπάρξει πειθαρχία και άρση άλλων αδικαιολόγητων μη - δασμολογικού χαρακτήρα εμποδίων όπως για παράδειγμα οι κρατικές εταιρείες εισαγωγών. Η επιδίωξη αυτή περιλαμβανόταν στο έγγραφο της 27 Ιουλίου 2000 που η κοινότητα είχε καταθέσει στον ΠΟΕ κατά την προετοιμασία της υπουργικής του Seattle αλλά δυστυχώς απουσιάζει από τις τωρινές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

6.1.1.3 Ανταγωνισμός στις εξαγωγές

Γενικά η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το θέμα αυτό βρίσκει σύμφωνους την ελληνική πλευρά. Είναι απολύτως αναγκαίο να τεθούν σε ανάλογη πειθαρχία και δεσμεύσεις όλες οι μορφές εξαγωγικών επιδοτήσεων και όχι μόνο οι άμεσες. Επιπλέον εφόσον ικανοποιηθεί αυτή η βασική επιδίωξη, η ΕΕ θα πρέπει να είναι έτοιμη να προχωρήσει σε ουσιαστικές παραχωρήσεις και δεσμεύσεις στον τομέα αυτό προκειμένου να διασφαλίσει την ικανοποίηση άλλων σημαντικότερων επιδιώξεων μας ιδίως όσον αφορά στον τομέα της εσωτερικής στήριξης και την αποτελεσματική διασφάλιση και ενδυνάμωση του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής γεωργίας.

6.1.1.4 Εσωτερική Στήριξη

Η εσωτερική στήριξη αποτελεί μια ιδιαίτερως κρίσιμη πτυχή και θεμελιώδες στοιχείο της πολιτικής. Επιπλέον αποτελεί βασικό στοιχείο για να πεισθούν οι Ευρωπαίοι αγρότες και η κοινωνία γενικότερα ότι δεν ξεπωλούνται τα συμφέροντά τους και το μέλλον της Ευρωπαϊκής γεωργίας και ότι αυτό συνεπάγεται από οικονομική, αναπτυξιακή, κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη, στο βωμό της ελευθερίας του εμπορίου. Εξ άλλου η ελευθερία του εμπορίου δεν είναι και δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός αλλά είναι όργανο και όχημα επίτευξης του βασικού στόχου που είναι η ευημερία των πολιτών.

Η Ελληνική πλευρά σε κάθε περίπτωση ενδιαφέρεται για τα ακόλουθα:

1. Να διατηρηθεί η δομή της εσωτερικής στήριξης δηλαδή η διάκριση σε «μπλε» και «πράσινο» κουτιά.
2. Να διατηρηθούν οι βασικές έννοιες, οι γενικοί κανόνες και η πειθαρχία που εφαρμόζονται στις γενικές αυτές κατηγορίες.
3. Να διατηρηθεί η ισχύουσα ευελιξία όσον αφορά στις μειώσεις και επομένως να εξακολουθήσει η δέσμευση μείωσης να είναι γενική και μην υπάρξουν δεσμεύσεις ανά προϊόν.

Ακόμη η Ελλάδα κάνει γνωστό την δυσκολία της να αποδεχθεί εξειδικευμένη πειθαρχία όσον αφορά στα συστήματα ελλειμματικών πληρωμών. Οι δυσκολίες της προέρχονται από δύο λόγους:

1. Σύστημα ελλειμματικών πληρωμών υπάρχει και στην ΕΕ και μάλιστα εφαρμόζεται σε δύο κρίσιμα για την Ελλάδα προϊόντα, το βαμβάκι και το αιγοπρόβριο κρέας. Με τον τρόπο αυτό ανοίγει διάπλατα η πόρτα να προχωρήσουμε σε δεσμεύσεις εσωτερικής στήριξης ανά προϊόν.
2. Η πρόταση για περαιτέρω μειώσεις του δείκτη AMS με βάση τα τρέχοντα επίπεδα στήριξης δεν βρίσκει σύμφωνη την Ελλάδα. Κατά την άποψή της ως βάση των μειώσεων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα «δεσμευμένα» επίπεδα εσωτερικής στήριξης τα οποία ως γνωστόν είναι σαφώς υψηλότερα από τα τρέχοντα. Σχετικά μ' αυτό δεν θα πρέπει να διαφεύγει το γεγονός ότι οφείλει η Ελλάδα να λάβει υπόψη και τον παράγοντα της διεύρυνσης της ΕΕ. Εκτιμάται ότι στην πρότασή της για ανάληψη δεσμεύσεων με βάση τα «τρέχοντα» επίπεδα στήριξης δεν λαμβάνεται υπόψη καθόλου το στοιχείο της διεύρυνσης.

Δυσκολία υπάρχει επίσης στην κατανόηση του σκοπού αλλά και του περιεχομένου άλλων δύο προτάσεων που αναφέρονται σε: ενδυνάμωση των κανόνων που ισχύουν για τη στήριξη που δεν

απευθύνεται σε συγκεκριμένα προϊόντα και στον περιορισμό της «ρήτρας - ελαχίστου» για τις αναπτυγμένες χώρες. Οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις έχουν ως όριο το 5% της αξίας της γεωργικής παραγωγής συνολικά ή του παραγομένου προϊόντος αντιστοίχως. Τι είδους βελτίωση αναμένεται από τους επιπλέον περιορισμούς και τι αναμένεται να δυσχεράνει;

Ακόμη κατά την ελληνική άποψη η πρόταση σε σχέση με τα κριτήρια του «πράσινου κουτιού» είναι αντιφατική καθώς από τη μια μεριά εισηγείται την αυστηροποίηση των κριτηρίων και από την άλλη το ακριβώς αντίθετο δηλαδή τη χαλάρωσή τους. Κατά την ελληνική άποψη η εκπλήρωση των στόχων και των επιδιώξεων που άπτονται του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας απαιτεί χαλαρότερα κριτήρια για το «πράσινο κουτί». Ωστόσο εκτιμάτε ότι το άνοιγμα της συζήτησης για τα κριτήρια οδηγεί σ' έναν επικίνδυνο και ολισθηρό δρόμο καθώς πολλοί εταίροι της ΕΕ θεωρούν ότι τα υφιστάμενα κριτήρια είναι πολύ χαλαρά και επιδιώκουν να τα κάνουν αυστηρότερα. Συνεπώς χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή επί του θέματος.

6.1.1.5 Μη - Εμπορικές πτυχές

Θεμελιώδες στοιχείο για τη γεωργική διαπραγματεύση αποτελεί η ισορροπία ανάμεσα στις εμπορικές και τις μη εμπορικές πτυχές. Η περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου θα πρέπει να είναι συμβατή με τη διατήρηση και ενίσχυση της ικανότητας του γεωργικού τομέα να παράγει τα δημόσια ή οιονεί δημόσια αγαθά και υπηρεσίες που συνοπτικά αποδίδεται με τον όρο πολυλειτουργικότητα στη σύνθεση και τις ποσότητες που είναι κοινωνικά αποδεκτές. Τούτο απαιτεί την υιοθέτηση και εφαρμογή της κατάλληλης παρεμβατικής πολιτικής. Βέβαια η ελληνική πλευρά, συμφωνεί ότι τα σχετικά μέτρα θα πρέπει κατά το δυνατόν: να προκαλούν τη μικρότερη διαταραχή στο εμπόριο, να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και ν' αποσκοπούν σε συγκεκριμένο στόχο. Όμως οι όροι αυτοί θα πρέπει να ερμηνεύονται με πρακτικό και ρεαλιστικό τρόπο.

Η ελληνική πλευρά διαφωνεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που θέλει να αντιμετωπίσει το ζήτημα εντάσσοντάς το «πράσινο κουτί». Μερικές πτυχές της πολυλειτουργικότητας, και κυρίως της ενίσχυσης περιβαλλοντικών υπηρεσιών συνδέονται με ορισμένες καλλιέργειες π.χ. ελιά. Είναι επομένως αναγκαίο να διευρυνθούν τα μέτρα αξιοποιώντας και το «μπλε κουτί».

6.1.1.6 Ειδική και Διαφοροποιημένη Μεταχείριση των Αναπτυσσόμενων Χωρών.

Τέλος, όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες η Ελλάδα συμφωνεί στη δυνατότητα εύκολης πρόσβασης των προϊόντων τους στις αναπτυγμένες αγορές. Ωστόσο η διατύπωση στο τελικό έγγραφο της Ένωσης ότι η ΕΕ είναι έτοιμη να προσφέρει πρόσβαση σ' όλα βασικά τα προϊόντα περιλαμβανομένων και των γεωργικών από τις ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες μας δημιουργεί ορισμένα προβλήματα και ανησυχίες.

Είναι αναγκαίο να ξεκαθαριστεί ότι η προσφορά δε θ' αφορά γενικώς σε προϊόντα από τις ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες, αλλά σε προϊόντα καταγωγής αυτών των χωρών. Ακόμη η Ελλάδα πιστεύει ότι το κεφάλαιο της μεταχείρισης των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών πρέπει να συμπληρωθεί επίσης και με προτάσεις που θα αναφέρονται στην ευνοϊκότερη και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών από πλευράς ποσοστών μειώσεων και περιόδου εφαρμογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Επιπτώσεις στα προϊόντα της ελληνικής γεωργίας

Η εκτίμηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή της Συμφωνίας κατά προϊόν είναι εξαιρετικά δύσκολη λόγω της ποικιλίας των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή της και οι οποίοι είναι δύσκολο να προβλεφθούν. Ωστόσο χρήσιμο θα ήταν να εξετασθούν οι επιπτώσεις της συμφωνίας σε ορισμένα προϊόντα κρίσιμα για την Ελληνική γεωργία. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι πιθανές αλλαγές που μπορεί να επηρεάσουν την παραγωγή και ζήτηση στην Ελλάδα σε διαφορετικά αγροτικά προϊόντα που έχουν ειδικό βάρος και σπουδαιότητα για την ελληνική γεωργική οικονομία και ανάπτυξη.

7.1 Σιτηρά

Στα σιτηρά τρεις είναι οι παράγοντες οι οποίοι μπορεί να επηρεάσουν την κατάσταση.

α) Η ελάχιστη εισαγωγική ποσόστωση των 300.000 τον. (δηλαδή ουσιαστικά υποχρεούται σ' αυτήν την ελάχιστη εισαγωγή) με μηδενικό δασμό για την οποία έχει δεσμευτεί η Ε.Ε. στην GATT. Όταν σε κάποιο έτος γίνονται κοινοτικές εισαγωγές τότε αυτή η υποχρέωση της Ε.Ε. δεν επηρεάζει την κοινοτική αγορά του σιταριού και τις ελληνικές εξαγωγές. Σε περίπτωση όμως που η κοινοτική παραγωγή υπερβεί τη ζήτηση σε σκληρό σιτάρι, τότε η εισαγωγή των 300.000 του σκληρού σίτου θα σημαίνει ακόμα μεγαλύτερο πλεόνασμα στην ευρωπαϊκή αγορά σιταριού. Επειδή οι ελληνικές εξαγωγές σιτηρών κατευθύνονται κυρίως στην Ε.Ε. είναι δυνατό να υπάρξει υποκατάσταση των ελληνικών εξαγωγών στην Ε.Ε.

β) Ο εφαρμοστικός κανονισμός για τα σιτηρά προβλέπει κανονική ρύθμιση για το εκατολιτρικό βάρος του σκληρού σίτου, όμως αφήνει άλλες ρυθμίσεις στα τελωνεία, τα οποία δεν μπορούν να ελέγξουν αποτελεσματικά τις ποιοτικές προδιαγραφές των διαφόρων προϊόντων. Συνήθως, η τιμή του σκληρού σίτου στη διεθνή αγορά είναι υψηλότερη της τιμής του μαλακού και κατά συνέπεια, εφόσον η κοινοτική τιμή παρέμβασης είναι η ίδια για μαλακό και σκληρό σιτάρι, ο ισοδύναμος δασμός για το σκληρό σιτάρι θα είναι μικρότερος. Στην περίπτωση αυτή συμφέρει να εισαχθεί μαλακό σιτάρι και να χαρακτηριστεί σκληρό σιτάρι. Οι επιπτώσεις για την Ελλάδα (και για άλλες κοινοτικές χώρες) μπορεί να είναι μείωση των εξαγωγών σίτου προ άλλες κοινοτικές χώρες λόγω υποκατάστασης από εισαγωγές.

γ) Η αύξηση του ισοδύναμου δασμού κατά 10 ECU/ τον. για εισαγωγές από μεσογειακές χώρες. Η

αύξηση αυτή αποφασίσθηκε από την Ε.Ε. λόγω του μικρότερου μεταφορικού κόστους που έχουν οι χώρες αυτές από άλλες π.χ. ΗΠΑ και Καναδά. Η ρύθμιση αυτή έχει σημασία, ιδιαίτερα για τη χώρα μας, γιατί καθιστά ακριβότερες τις εισαγωγές σκληρού σίτου από την Τουρκία η οποία έχει την μεγαλύτερη παραγωγή και προς εξαγωγή ποσότητα από όλες τις μεσογειακές χώρες.

Ενώ οι δύο πρώτοι παράγοντες είναι αρνητικοί για τις εξαγωγές ελληνικού σίτου, ο τρίτος είναι θετικός. Έτσι αναμένεται να μην δημιουργηθούν προβλήματα από την αύξηση των εισαγωγών της Τουρκίας στην Ε.Ε. σε τιμές χαμηλότερες των κοινοτικών συν τους δασμούς.

7.2 Ελαιούχοι σπόροι

Η ΚΟΑ τω ελαιούχων σπόρων επηρεάζεται από την ειδική συμφωνία ΗΠΑ-Ε.Ε. για τους ελαιουχικούς σπόρους, σύμφωνα με την οποία η Ε.Ε. δεν πρέπει να υπερβεί την έκταση των 5.484.000 εκταρίων ελαιούχων σπόρων. Αν η καλλιέργεια των ελαιούχων σπόρων υπερβεί την ανωτέρω ποσόστωση η επιτροπή επιβάλλει ποινές, ώστε η τελική επιδότηση να είναι η ίδια με εκείνη που αντιστοιχεί στην Μέγιστη Εγγυημένη Έκταση (ΜΕΕ). Επειδή η ρύθμιση αφορά το κράτος που υπερβαίνει την ΜΕΕ του και επειδή η Ελλάδα δεν αναμένεται να αυξήσει τις εκτάσεις των ελαιούχων σπόρων, δεν υπάρχουν επιπτώσεις από τη Συμφωνία.

7.3 Ρύζι

Στο ρύζι δεν αναμένεται να υπάρξουν μεγάλες επιδράσεις στη αγορά από τη Συμφωνία. Η Συμφωνία προβλέπει την ανώτατη επιβολή ισοδύναμου δασμού στην διαφορά μεταξύ του 180% (ποικιλία inoica) με 188% (ποικιλία japonica) της τιμής παρέμβασης του ρυζιού και της τιμής εισαγωγής. Ανεξάρτητα της Συμφωνίας, η ελληνική παραγωγή θα υφίσταται πίεση, έστω μικρή, από την προτίμηση των καταναλωτών σε μακρόσπερμα ρύζια που εισάγονται.

7.4 Ζάχαρη

Στη ζάχαρη δε φαίνεται να δημιουργούνται ιδιαίτερα προβλήματα από τη συμφωνία αφού η σημερινή εισφορά και ο ισοδύναμος δασμός ευρίσκονται, σχεδόν, στο ίδιο επίπεδο. Η συμφωνία εγγυημένης εισαγωγής ζάχαρης ΑΚΕ, σε εγγυημένες τιμές και ποσότητες (1.304.700 τον.) θα διατηρηθεί και στο μέλλον. Η ως άνω ποσόστωση αναφέρεται σε ακατέργαστη ζάχαρη, η οποία κατευθύνεται κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο. Δεν αναμένονται, λοιπόν, επιπτώσεις από τις εισαγωγές ζάχαρης στη χώρα μας.

7.5 Ελαιόλαδο

Το ελαιόλαδο είναι ένα από τα σημαντικότερα προϊόντα που παράγει η Ελλάδα και στο οποίο έχει ιδιαίτερα συμφέροντα αφού ολόκληρες περιφέρειες της χώρας έχουν ως βασική μορφή καλλιέργεια την ελιά.

Στο ελαιόλαδο η τρέχουσα εισφορά είναι πολύ μικρότερη από τον ισοδύναμο δασμό και έτσι θα υπάρχει αποτελεσματική προστασία. Αυτό συνέβη γιατί στη περίοδο βάσεως υπήρχε, εκτός της εισφοράς και η ενίσχυση στη κατανάλωση, η οποία ελήφθη υπόψη στον υπολογισμό του ισοδύναμου δασμού.

Σημειώνεται ότι η Ε.Ε. έχει δεσμεύσεις για μείωση της εισφοράς ελαιολάδου στις εισαγωγές από τις χώρες: Λίβανος, Τουρκία, Αλγερία, Τυνησία και Μαρόκο. Ανάλογες μειώσεις θα μεταφερθούν και στον ισοδύναμο δασμό αλλά δεν αναμένονται προβλήματα λόγω των μικρών μειώσεων που έχουν παραχωρηθεί στις χώρες αυτές. Κατά την εισαγωγή ελαιολάδου καταγωγής των χωρών αυτών, η εισφορά που εισπράττεται μειώνεται κατά 245 ECU/τον. για εισαγωγές από το Λίβανο, κατά 138,645 ECU/τον. για εισαγωγές από την Τουρκία και κατά 153,245 ECU/τον. για εισαγωγές από την Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία. Ακόμη και με τις μειώσεις αυτές όμως ο ισοδύναμος δασμός είναι μεγαλύτερος της τρέχουσας εισφοράς. Έτσι δεν αναμένονται επιπτώσεις στον τομέα του ελαιολάδου και η σημερινή κυριαρχία των χωρών παραγωγής, Ισπανίας, Ιταλίας και Ελλάδος θα δεσπόζει στην Ε.Ε. και μόνο σε περιόδους μειωμένης παραγωγής θα γίνονται εισαγωγές.

7.6 Βαμβάκι

Το εκκοκκισμένο βαμβάκι εισάγεται ατελώς στην Ε.Ε. και θα εξακολουθήσει να εισάγεται με αυτό το καθεστώς. Συνεπώς η συμφωνία δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα από τις εισαγωγές σε σχέση με τη σημερινή κατάσταση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί το πρόβλημα που δημιουργεί η συμφωνία στο βαμβάκι είναι η διάταξη για την ανώτατη εσωτερική στήριξη με έτος αναφοράς το 1992.

7.7 Καπνός

Στον καπνό η μείωση των δασμών και των εισφορών δεν αναμένεται να δημιουργήσει πρόβλημα από τις εισαγωγές, γιατί ο καπνός έχει ειδικά χαρακτηριστικά από τα οποία εξαρτάται και η κατανάλωσή του, όπως ποικιλία, προτιμήσεις καταναλωτών στα διάφορα σήματα τσιγάρων κ.α. Συνεπώς επιπτώσεις δεν αναμένονται ύστερα και από την αλλαγή του συστήματος προστασία του προϊόντος. Η μόνη οικονομική επίπτωση θα είναι στον κοινοτικό

προϋπολογισμό, από την είσπραξη μειωμένων δασμών. Άλλωστε η τιμή συν τους δασμούς και εισφορές αποτελεί μικρό ποσοστό της τελικής επιβάρυνσης του τσιγάρου, διότι ένα μεγάλο μέρος της τιμής των τσιγάρων αποτελείται από τους φόρους που επιβάλλονται από τις κυβερνήσεις των διαφόρων κρατών.

7.8 Νωπά Οπωροκηπευτικά

Τα προϊόντα αυτά ενδιαφέρουν ιδιαίτερα την Ελλάδα, εφόσον αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό εξαγωγών αγροτικών προϊόντων (περίπου το 50%) και εφόσον το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών έχει προορισμό την Ε.Ε.

Όσον αφορά τις εισαγωγές για όσα προϊόντα ο δασμός ήταν το μόνο εμπόδιο στις εισαγωγές πριν τη συμφωνία τότε η συμφωνία απαιτεί τη σταδιακή μείωση του δασμού κατά 36% κατά μέσον όρο, με ελάχιστη μείωση κατά δασμολογική κλάση ίση με 15%. Για άλλα προϊόντα εκτός από τον δασμό η δέσμευση της Ε.Ε. περιλαμβάνει και ελάχιστο δασμό. Δηλαδή ο επιβαλλόμενος δασμός είναι ή ο δεσμευμένος δασμός του κοινοτικού δασμολογίου ή ένας ελάχιστος δασμός που προσδιορίζεται στον κατάλογο της Ε.Ε.

Όσον αφορά τη δασμοποίηση του καθεστώτος των τιμών αναγωγής και τιμών εισόδου, η Ε.Ε. δήλωσε την πρόθεσή της να συνεχίσει το καθεστώς που ισχύει παρότι κάτι τέτοιο αντίκειται της συμφωνίας. Το νέο σύστημα τιμών εισόδου θα ισχύσει για τα εξής προϊόντα: ντομάτες αγγούρια, αγκινάρες, εσπεριδοειδή, επιτραπέζια σταφύλια, μήλα, αχλάδια, βερίκοκα, κεράσια, ροδάκινα και δαμάσκηνα. Με το νέο σύστημα αν η τιμή CIF κάποιας ποσότητας εισαγωγών είναι χαμηλότερη από την τιμή εισόδου, τότε επιβάλλεται αντισταθμιστική εισφορά που προσδιορίζεται στο κοινοτικό δασμολόγιο ως Μέγιστος Ισοδύναμος δασμός.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις από πιθανές εισαγωγές στα προϊόντα με μικρότερη τιμή εισόδου από τη σημερινή τιμή αναγωγής εκτιμάται ότι δεν θα υπάρξουν στην Ελλάδα γιατί οι τιμές εισόδου συν τον ισοδύναμο δασμό θα προστατεύσουν τα προϊόντα μας από εισαγωγές σε χαμηλές τιμές. Άλλωστε η διαφορά μεταξύ τιμών αναγωγής και εισόδου δεν είναι σημαντική και έτσι δεν φαίνεται ότι θα αλλάξει η σημερινή κατάσταση.

7.9 Σταφίδες

Στο σημερινό σύστημα οργάνωσης της αγοράς των σταφίδων υπάρχει μόνο δασμός 3% ο δασμός γίνεται 2,4 % στο τέλος της περιόδου. Υπάρχει επίσης στρεμματική ενίσχυση. Η πιο σημαντική επίπτωση της Συμφωνίας είναι ότι από την περίοδο 2000/01

καταργείται η ελάχιστη τιμή κατά την εισαγωγή σταφίδων τρίτων χωρών.

Σήμερα η εφαρμογή της ελάχιστης τιμής εισαγωγής σημαίνει και την επιβολή εξισωτικής εισφοράς, όταν δεν τηρείται η τιμή αυτή, η οποία εισπράττεται κατά την εισαγωγή. Η επιτήρηση σεβασμού της ελάχιστης τιμής εισαγωγής έχει ανατεθεί σήμερα, στα τελωνεία και στην επίδειξη διαφόρων εγγράφων αγοράς σταφίδας. Όμως είναι γνωστό ότι τα τελωνεία δεν μπορούν αποτελεσματικά να ελέγξουν τις εισαγωγές τις σταφίδας. Συνεπώς το σημερινό καθεστώς της ελάχιστης τιμής εισαγωγής δεν αποτελεί ουσιαστική προστασία, λόγω του αναποτελεσματικού ελέγχου. Ανεξάρτητα από το παραπάνω, με την κατάργηση της ελάχιστης τιμής δεν θα υπάρχει έστω και τυπική προστασία και συνεπώς το κοινοτικό προϊόν θα ευρεθεί σε δυσμενέστερη θέση.

Το παραπάνω αποτελεί την θεωρητική κατάσταση του προϊόντος στο τέλος της περιόδου. Η πραγματική κατάσταση είναι διαφορετική γιατί η αγορά της σταφίδας δεν αποτελείτε τόσο από χαμηλές τιμές εισαγωγής προϊόντων τρίτων χωρών, αλλά το πρόβλημα διάθεσης δημιουργείται από δύο αιτίες: πρώτον η αυξημένη τιμή αγοράς νωπού προϊόντος (νωπή σουλτανίνα) έχει ως αποτέλεσμα μεγάλες ποσότητες να διατίθεται στη νωπή κατανάλωση. Έτσι οδηγούνται σε αποξήρανση σε αρκετές περιπτώσεις μόνον οι ελάχιστες ποσότητες που απαιτούνται για παραγωγή ξηρής σταφίδας και λήψη της στρεμματικής ενίσχυσης.

Δεύτερον το παραγόμενο προϊόν είναι χαμηλής ποιότητας με συνέπεια να έχει προβλήματα ανταγωνισμού από τις εισαγωγές προϊόντος καλύτερης ποιότητας. Τα παραπάνω αποτελούν το πραγματικό πρόβλημα στην σταφίδα και όχι στην κατάργηση της ελάχιστης τιμής της εισαγωγής.

Πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι μετά την ολοκλήρωση της μεταφοράς της ενίσχυσης του μεταποιητή σε στρεμματική ενίσχυση, οι τιμές αγοράς των ελληνικών σταφίδων προσεγγίζουν τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων.

7.10 Μεταποιημένα Ροδάκινα

Σύμφωνα με το κοινοτικό καθεστώς, στα μεταποιημένα ροδάκινα (κονσέρβες), ο μεταποιητής λαμβάνει μια ενίσχυση, υπό την προϋπόθεση ότι έχει καταβάλλει μια ελάχιστη τιμή στον παραγωγό της πρώτης ύλης. Θεωρητικά δε, η ενίσχυση στον μεταποιητή καλύπτει τη διαφορά τιμών μεταξύ κοινοτικού προϊόντος τρίτων χωρών στη διεθνή αγορά. Παραμένει ο δασμός για την περιεχόμενη ζάχαρη, που επιβάλλονται στα εισαγόμενα και που

αποτελούν την κοινοτική προτίμηση. Ο δασμός και η εισφορά θα μειωθούν στο τέλος της περιόδου 2000-01 ώστε να εναρμονιστούν πλήρως προς τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Ένωση) και συνεπώς θα μειωθεί η κοινοτική προτίμηση. Παρ' όλα αυτά, από τις μειώσεις αυτές, δεν αναμένονται δυσμενείς επιπτώσεις από εισαγωγές, αφού η παραγωγή των ανταγωνιστών δεν δημιουργεί πρόβλημα εάν ληφθεί υπόψη ότι η ΗΠΑ έχουν κατηγορήσει την κοινότητα για τιμές Dumping των Ελληνικών κονσερβών ροδάκινων. Αυτό αποδεικνύει ότι το ύψος της ενίσχυσης στο μεταποιητή είναι τέτοιο που βοηθά τις ελληνικές εξαγωγές στην αγορά των ΗΠΑ (η οποία είναι η κυριότερη αγορά του εξωτερικού για τις ελληνικές κονσέρβες)

7.11 Μεταποιημένες Τομάτες

Η ΚΟ.Α. στις μεταποιημένες τομάτες είναι η ίδια, όπως και στα μεταποιημένα ροδάκινα. Η κοινοτική προστασία, σήμερα, επιτυγχάνεται με την εφαρμογή δασμού 18%, ο οποίος μετά το τέλος της μεταβατικής περιόδου θα μειωθεί σε 14,4%. Ο δασμός αυτός αν και μειωμένος θα συνεχίσει να αποτελεί προστασία για τα κοινοτικά προϊόντα.

Ενδιαφέρον στην κατηγορία αυτή παρουσιάζει ο τοματοπολιτός και μάλιστα προελεύσεως Τουρκίας.. Τα ενδιαφέρον αυτό ισχύει από το 1987, όταν μηδενίστηκαν οι δασμοί μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας με εξαίρεση μερικά προϊόντα. Στα προϊόντα αυτά υπάγονται και οι μεταποιημένες τομάτες για τις οποίες καθορίστηκε δασμός 18% εκτός μιας ποσόστωσης 16.000 χιλιάδων τόνων η οποία εισάγεται με δασμό μηδέν.

Παρά τον δασμολογικό αφοπλισμό, οι εξαγωγές της Τουρκίας προς την Ε.Ε σε προϊόντα μεταποιημένης τομάτας (τοματοπολιτός, τομάτες αποφλοιωμένες κτλ) μειώνονται τα τελευταία χρόνια π.χ. 1989: 36.253 το 1992: 25.226 τόνους. Όπως, λοιπόν, στα προηγούμενα μεταποιημένα έτσι και στα προϊόντα μεταποιημένης τομάτας, η ενίσχυση στον μεταποιητή προστατεύει ικανοποιητικά τα κοινοτικά προϊόντα. Βεβαίως η μείωση των δασμών κατά 3,6% μειώνει την προστασία, αλλά το ποσοστό θεωρείται ελάχιστο και δεν αναμένονται δυσμενείς επιπτώσεις στον τομέα των προϊόντων μεταποιημένης τομάτας.

7.12 Χυμός πορτοκαλιού

Στον χυμό πορτοκαλιού θα υπάρξει μια μείωση του δασμού από 19% σε 15,2% (για το φυσικό χυμό), ενώ από 42% δασμό και 20.6% του εισφορά (για το χυμό που περιέχει ζάχαρη). Αυξημένη μείωση των

δασμών (κατά 36%) θα υπάρξει στο χυμό πορτοκαλιού και στην κατηγορία χωρίς ζάχαρη και πυκνότητας μεγαλύτερης του 1,33 gr./cm.

Η κατηγορία των χυμών αυτών ενδιαφέρει αυτών ενδιαφέρει τις ΗΠΑ και την Βραζιλία οι οποίες εξαγωγούν ετησίως σημαντικές ποσότητες (1.230.000 τον.) στην ΕΕ. Οι εισαγωγές της κατηγορίας αυτής αποτελούν το 10% της συνολικής εισαγόμενης ποσότητας και κυρίως σε μεγάλες συσκευασίες για ανασυσκευασία από τις Ευρωπαϊκές βιομηχανίες. Τα παραπάνω δεν φαίνεται να δημιουργούν προβλήματα στην παραγωγή χυμού στην ΕΕ λόγω του συστήματος οργάνωσης της αγοράς του προϊόντος το οποίο καθορίζει μια ελάχιστη τιμή στον παραγωγό της πρώτης ύλης (δηλαδή στο πορτοκάλι) για παράδοση στη βιομηχανία και ενίσχυση της τελευταίας μέσω μιας επιδότησης του μεταποιητή.

Το σύστημα της ΚΟΑ δημιουργεί δύο προβλήματα στη μεταποιητική βιομηχανία στη χώρα μας, το οποίο ανεξάρτητα της συμφωνίας. Πρώτον, η πληρωμή των παραγωγών και η εκ των υστέρων χορήγηση της ενίσχυσης στον μεταποιητή δημιουργεί χρηματοδοτικά έξοδα, τα οποία δεν αναγνωρίζονται από τους κοινοτικούς κανονισμούς (πχ. Αυξημένα επιτόκια). Δεύτερον οι χώρες εξαγωγής συμπυκνωμένου χυμού (κυρίως η Βραζιλία) μειώνουν συνήθως τις τιμές διάθεσης του προϊόντος μετά τον καθορισμό από την επιτροπή της ελάχιστης τιμής και της επιδότησης στον μεταποιητή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αναστάτωση στην κοινοτική αγορά πορτοκαλιού για χυμοποίηση.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρώτο πρόβλημα λύθηκε μετά την πρόταση της Επιτροπής στο πακέτο τιμών 1995-96, για απ'ευθείας χορήγηση της ενίσχυσης στους παραγωγούς, ενώ θα παραμείνει ως πρόβλημα ο χρόνος υπολογισμού και το ύψος της ενίσχυσης για να μην υπάρχει ανωμαλία στην κοινοτική αγορά χυμού πορτοκαλιού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η νέα συμφωνία και η Ελλάδα Προκλήσεις και νέοι ορίζοντες.

Στη μελέτη αυτή προσπαθήσαμε να δώσουμε μια ολοκληρωμένη διάσταση αφ' ενός της μορφής της συμφωνίας του γύρου της Ουρουγουάης που αφορά τα αγροτικά προϊόντα καθώς και τις επιπτώσεις που θα έχει αυτός στο εμπόριο ορισμένων προϊόντων ιδιαίτερα σημαντικών για την Ελληνική γεωργία. Ο γύρος της Ουρουγουάης αναμφισβήτητα αποτελεί σταθμό στην ιστορία του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων, διότι για πρώτη φορά οι διάφοροι κανόνες και πρακτικές που ακολουθούν, οι χώρες καταγράφηκαν, ομαδοποιήθηκαν και μετρήθηκαν με συμφωνημένο τρόπο μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (ΣΜ).

Η μεγαλύτερη σημασία της Συμφωνίας βρίσκεται ακριβώς σ' αυτή την αποτύπωση και διαφανή καταγραφή των πρακτικών. Τούτο όπως σημειώθηκε και πρωτίτερα γίνεται για πρώτη φορά και στόχο έχει να αποφευχθούν οι καταστροφικές συνέπειες για το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων των αδιαφανών μέτρων στήριξης των τιμών των αγροτικών προϊόντων). Αν και φαινομενικά οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν σε συμφωνία για τη μείωση των περιοριστικών πρακτικών, αυτό όπως αναλύθηκε δεν θα επιφέρει μεγάλη ή έστω αισθητή μείωση του προστατευτισμού στον αγροτικό τομέα. Τούτο διότι τα συμβαλλόμενα μέρη επέλεξαν να ορίσουν τα αρχικά επίπεδα προστασίας (τα οποία στη συνέχεια συμφώνησαν να μειώσουν) σε επίπεδα που ήταν πολύ υψηλότερα των πραγματικών, παρά το γεγονός ότι συμφωνήθηκε τα αρχικά επίπεδα προστασίας, να είναι πραγματικά, δηλαδή εκείνα του 1986-88. Διάφοροι τρόποι μέτρησης και ορισμού χρησιμοποιήθηκαν από τα ΣΜ για να φανούν πιο μεγάλα τα αρχικά επίπεδα προστασίας. Κατά συνέπεια οι προβλεπόμενες μειώσεις των δεσμευτικών δασμών ή άλλων μέτρων προστασίας δεν θα επιφέρουν ουσιαστική μείωση της προστασίας.

Ένας τομέας όμως όπου θα υπάρχει σημαντική επίπτωση είναι αυτός των εξαγωγικών επιδοτήσεων, χώρος που αποτέλεσε στο παρελθόν βασικό σημείο τριβής και διαμάχης μεταξύ ΣΜ, ιδιαίτερα μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Οι προβλεπόμενες μειώσεις στις επιδοτούμενες ποσότητες καθώς και δαπάνες φαίνεται ότι μπορούν να δημιουργήσουν κάποιους περιορισμούς στο μέλλον (Εδώ φαίνεται ότι θα υπάρξει επίδραση στην ΚΑΠ και θα έχει επίδραση στο εισόδημα του Έλληνα το οποίο προέρχεται από την ΚΑΠ).

Η Ελλάδα ως χώρα μέλος της ΕΕ ακολουθεί την ΚΑΠ, ένα σύστημα αγροτικής πολιτικής αρκετά προστατευτικό, που συνεπάγεται μεγάλες μεταβιβάσεις στους αγρότες. Η ΚΑΠ αποτέλεσε έναν από τους κύριους παράγοντες που το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων ήταν βασικό στοιχείο του γύρου διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης, αλλά και μία από τις πιο σημαντικές καθυστερήσεις στην επίτευξη συμφωνίας. Λόγω της περιοριστικής και προστατευτικής φύσης της ΚΑΠ, η αναμόρφωσή της το 1992 είχε ως βασικό κίνητρο την αλλαγή ορισμένων πολιτικών έτσι ώστε να γίνει δυνατή η επίτευξη συμφωνίας στο γύρο αυτό των διαπραγματεύσεων.

Η αναθεωρημένη ΚΑΠ ουσιαστικά εισάγει την φιλοσοφία της απ' ευθείας ενίσχυσης του εισοδήματος των αγροτών, ενώ ταυτόχρονα αφήνει τις τιμές που απολαμβάνουν οι παραγωγοί βαθμιαία να πέσουν στα διεθνή επίπεδα. Αυτό σταδιακά θα μετατοπισθεί το βάρος της ενίσχυσης των αγροτικών εισοδημάτων από τους καταναλωτές στους φορολογούμενους και θα μειώσει τις επιδοτήσεις εξαγωγών πετυχαίνοντας έτσι το βασικό σκοπό των συνομιλιών του γύρου αυτού (τούτη η εξέλιξη μπορεί να οδηγήσει υπό προϋποθέσεις, για το μέγεθος της, σε μείωση του κόστους καταναλωτή, αυτό που υπονοείται είναι ότι το κατά πόσο θα μειωθεί το κόστος καταναλωτή εξαρτάται και από άλλους παράγοντες π.χ. την στάση των υπεραγορών και του αποτελεσματικού ελέγχου αυτών).

Το αγροτικό εμπόριο της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από διαχρονικά αυξανόμενο έλλειμμα, που οφείλεται στην σταδιακή αύξηση της εισαγωγής ζωικών προϊόντων (κυρίως στο βόειο κρέας και τα γαλακτοκομικά) ενώ οι καθαρές εξαγωγές (δηλαδή εξαγωγές μεγαλύτερες από εισαγωγές) αποτελούνται από φρούτα και λαχανικά, ελαιόλαδο, καπνό και βαμβάκι. Η εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου φαίνεται ότι σχετίζεται με την πολιτική τιμών στον αγροτικό τομέα, όπου οι σχετικές τιμές των προϊόντων ζωικής προέλευσης έχουν μειωθεί σε σχέση με αυτές των φυτικών προϊόντων. Ένας άλλος σημαντικός παράγων στην εξέλιξη του ισοζυγίου είναι η αυξανόμενη ζήτηση για ζωικά και γαλακτοκομικά προϊόντα που είναι συνέπεια της γενικότερης αύξησης του εισοδήματος. Είναι όμως γεγονός ότι στα προϊόντα όπου η ΕΕ πιέσθηκε ιδιαίτερα για παραχωρήσεις και μειώσεις της προστασίας δηλαδή δημητριακά, ζωικά και ζωοτροφές η Ελλάδα είναι ελλειμματική και κατά συνέπεια μειώσεις των τιμών και της προστασίας θα είναι σε συνολικές γραμμές ωφέλιμες για τη χώρα.

Αναλύοντας τις επιπτώσεις στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας από τη Συμφωνία κατά προϊόν, προκύπτει ότι θα υπάρξει των

εξαγωγικών επιδοτήσεων της τάξης του 1.2% του αγροτικού εισοδήματος ή 12% της αξίας των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων σε χώρες εκτός ΕΕ. Η ανάλυση των επιπτώσεων από το συνδυασμό αλλαγής της ΚΑΠ και Συμφωνίας, στην παραγωγή και ζήτημα αγροτικών προϊόντων με τη χρήση εμπειρικού υποδείγματος δείχνει ότι η μείωση των τιμών αγροτικών προϊόντων που προβλέπεται για τα επόμενα χρόνια θα επιφέρει, αν δεν αντισταθμιστεί με απ' ευθείας αποζημιώσεις, μια περαιτέρω μείωση του αγροτικού εισοδήματος της τάξης του 1%. Αν βέβαια υπάρξουν εξισωτικές αποζημιώσεις στις δύο περιπτώσεις, που όπως φαίνεται θα υπάρξουν τουλάχιστον στο προσεχές μέλλον, τότε η μείωση του αγροτικού εισοδήματος θα είναι μικρή αλλά για ορισμένους κλάδους όπως τα οπωροκηπευτικά αισθητή. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επίδραση αυτή μπορεί να είναι ακόμη μεγαλύτερη σε περιφέρειες της χώρας όπως π.χ. Κρήτη ή περιοχές της Πελοποννήσου ή της Μακεδονίας (θερμοκήπια) που εξειδικεύονται στην παραγωγή οπωροκηπευτικών. Βέβαια αυτή η επίπτωση στο εισόδημα των γεωργών θα είναι μικρότερη αν ληφθεί υπόψη ότι το αγροτικό εισόδημα αποτελεί στην Ελλάδα λιγότερο του 50% του συνολικού εισοδήματος των οικογενειών των γεωργών. Η όλη εκτίμηση βέβαια με τη χρήση του υποδείγματος υπόκειται σε περιορισμούς, όπως η ελλιπής γνώση όλων των ενδεχομένων αλλαγών των τιμών στο μέλλον.

Ως γενικό συμπέρασμα κατά συνέπεια προκύπτει ότι οι επιπτώσεις της συμφωνίας για το διεθνές εμπόριο του Γύρου της Ουρουγουάης στην Ελληνική γεωργία είναι μικρές. Με δεδομένες τις τυχαίες διακυμάνσεις της γεωργικής παραγωγής λόγω φυσικών αιτιών οι τυχόν μειώσεις μπορεί να μην γίνουν ιδιαίτερα αισθητές. Είναι όμως γεγονός ότι η εποχή της αυξανόμενης στήριξης του γεωργικού τομέα στα πλαίσια της ΚΑΠ έχει σταματήσει. Αυτό αφενός διότι η συμφωνία έχει επιβάλλει ανώτατα όρια στα επίπεδα συνολικής στήριξης, αλλά αφετέρου λόγω της αυξανόμενης κοινοτικής πίεσης για ενίσχυση άλλων τομέων παράλληλα με την επιβολή ορίων στις κοινοτικές δαπάνες. Αυτό θα πρέπει να προβληματίσει σοβαρά αυτούς που χαράσσουν την αγροτική πολιτική της Ελλάδας.

Από το 1980 και μετά η Ελληνική αγροτική πολιτική, μετά από ορισμένες παλινδρομήσεις, έχει προσανατολισθεί σε μία λογική απλή στήριξης τιμών και εισοδήματος των γεωργών στα πλαίσια της ΚΑΠ αγνοώντας ότι μακροπρόθεσμα αυτή η πολιτική δεν είναι βιώσιμη. Η Ελληνική γεωργία έχει αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα στα πλαίσια μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς τα οποία μπορεί να εκμεταλλευτεί και έτσι να αναπτυχθεί ακόμα και χωρίς επιδοτήσεις της ΚΑΠ. Εκτός αυτού υπάρχουν αρκετά περιθώρια για

βελτίωση με καλύτερη κατανομή των υπαρχόντων πόρων και μια πιο ισόρροπη στήριξη των προϊόντων.

Για να γίνει πιο κατανοητή η πραγματικότητα της Ελληνικής γεωργίας αξίζει να αναφερθούν κάποια πράγματα. Στην περίοδο από 1960 μέχρι σήμερα το Ελληνικό εξωτερικό εμπόριο άλλαξε διάρθρωση και η συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων μειώθηκε σημαντικά. Στις εξαγωγές, η συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων μειώθηκε από 80% περίπου το 1961 σε 29% το 1992. Επίσης σημαντική ήταν η μείωση της συμμετοχής των παραδοσιακών εξαγωγίμων Ελληνικών προϊόντων στις συνολικές εξαγωγές (π.χ. ο καπνός μειώθηκε από 50% το 1961 σε 5% το 1992). Αυτή η αλλαγή στη διάρθρωση του εμπορίου εκφράζει τον δυναμισμό και την ικανότητα της Ελληνικής οικονομίας να αλλάζει από μια αγροτική σε μια αναπτυγμένη και διαφοροποιημένη οικονομία.

Πρέπει ταυτόχρονα να τονισθεί ότι η χώρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αγροτική τη στιγμή που παρουσιάζει ένα έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων της τάξης του 1,6 δις δολαρίων ετησίως (1995). Η εξέλιξη αυτή άρχισε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και σταδιακά μετέτρεψε ένα αγροτικό εμπορικό ισοζύγιο (περίπου 100-150 εκατ. δολαρίων) σε ελλειμματικό συνεχώς διευρυνόμενο.

Η κύρια αιτία της επιδείνωσης του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου είναι η διόγκωση των εισαγωγών κρέατος και γάλακτος (κυρίως βοδινού κρέατος και αγελαδινού γάλακτος). Οι εισαγωγές κρέατος και γάλακτος φθάνουν τα 1,4 δις δολάρια , όταν το σύνολο των εξαγωγών παραδοσιακών προϊόντων φθάνει τα 700 εκατ. δολάρια. Επομένως η κύρια αιτία της ελλειμματικότητας του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου είναι η διόγκωση των εισαγωγών κρέατος και γάλακτος και όχι κάποια μείωση των εξαγωγών.

Η χώρα μας ήταν πάντα εισαγωγική σε ζωικά προϊόντα, όμως οι εξαγωγές φυτικών προϊόντων υπερκάλυπταν τις εισαγωγές ζωικών προϊόντων . Η δυσμενής εξέλιξη στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων, μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1970 είναι αποτέλεσμα της πολιτικής που ακολουθήθηκε στις τιμές των αγροτικών προϊόντων, με κύριο πλαίσιο εφαρμογής την κοινή αγροτική πολιτική. Τέλος σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου της χώρας έχουν η ανεπάρκεια υποδομής μεταφορών και εμπορίας η αυξανόμενη σημασία των κανόνων υγιεινής και περιβάλλοντος (ως εμπόδια στο εμπόριο) καθώς επίσης και ο μεγάλος αριθμός και το μικρό μέγεθος των εξαγωγικών επιχειρήσεων της χώρας μας.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι η χώρα μας μπορεί να έχει σημαντικές ωφέλειες από μια

μικρότερη μεν αλλά περισσότερο σύμμετρη στήριξη του αγροτικού τομέα. Υποστηρίζεται ότι η Ελλάδα έχει πλεονεκτήματα στον αγροτικό τομέα της σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Όσον αφορά το βαθμό προστασίας που μπορεί να αντέξει (Sarris 1993). Κατά συνέπεια δεν προκύπτει απ' οπουδήποτε ότι η ελληνική πολιτική εξωτερικού εμπορίου θα πρέπει να είναι πολύ προστατευτική. Μέσα σ' αυτό το πλεονέκτημα θα πρέπει να λειτουργήσει η ελληνική αγροτική πολιτική ώστε να μην έχει ο αγροτικός τομέας να φοβηθεί από τυχόν μελλοντικές μειώσεις της στήριξης που, όπως φαίνεται, διαγράφονται καθαρά τόσο στο μέλλον τόσο στα πλαίσια της συνεχώς αναμορφούμενης ΚΑΠ, όσο και στα πλαίσια της μελλοντικής ενσωμάτωσης στην Ε.Ε. των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης αλλά και στα πλαίσια μελλοντικών Γύρων, διαπραγματεύσεων για το διεθνές εμπόριο. Αυτό όμως το θέμα είναι εκτός του αντικειμένου της παρούσης μελέτης.

Ένα βασικό ερώτημα το οποίο προκύπτει είναι κατά πόσο η Ελληνική θέση όσον αφορά την εξέλιξη της ΚΑΠ, ιδιαίτερα στον εξωτερικό τομέα, πρέπει να είναι το ίδιο ή περισσότερο προστατευτική από αυτή των άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. Στο παρελθόν η Ελλάδα είχε προσανατολισμό σχετικά προστατευτικό και η υιοθέτηση της ΚΑΠ ήταν συμβατή με αυτόν τον προσανατολισμό. Όπως όμως προανεφέρθη, η ελληνική γεωργία σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχει πλεονεκτήματα στο βαθμό προστασίας που μπορεί να αντέξει. Κατά συνέπεια δεν είναι καθόλου προφανές ότι η Ελληνική πολιτική εξωτερικού εμπορίου θα πρέπει να είναι προστατευτική. Απεναντίας, λόγω της διάρθρωσής της αλλά και λόγω των τάσεων στη διεθνή αγορά, η Ελλάδα μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τη συγκριτική θέση της Ευρώπης, στον αγροτικό τομέα με μία λιγότερο προστατευτική εξωτερική πολιτική στα πλαίσια της ΚΑΠ. Αυτομάτως θα πρέπει να γίνει αντικείμενο μελέτης.

Υπάρχουν και πολλά άλλα θέματα τα οποία δεν ήταν δυνατό να θιγούν στην παρούσα μελέτη, αλλά τα οποία είναι σκόπιμο ν' αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικών μελετών.

Καταρχήν θα πρέπει να γίνει μία ή περισσότερες κλαδικές μελέτες στρατηγικής του αγροτικού τομέα. (1) Όπως ελέχθη παραπάνω, η λογική της στήριξης του εισοδήματος των γεωργών μόνο με επιδοτήσεις (είτε μέσω της στήριξης των τιμών είτε μέσω άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων) τείνει να εκλείψει και τη θέση της τείνουν να πάρουν άλλες βάσεις για τη διατύπωση πολιτικής. (2) Δεύτερον, πρέπει να μελετηθούν οι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν οι νέοι για την είσοδο και

απασχόλησή τους στη γεωργία. (3) Τρίτον, είναι σκόπιμο να γίνουν μελέτες που να ενσωματώνουν τις εξελίξεις και προοπτικές στον αγροτικό τομέα στο ευρύτερο πλαίσιο της Ελληνικής οικονομίας (με τη χρήση υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας). (4) Το πρόβλημα της γεωργικής ανάπτυξης πρέπει να μελετηθεί στα πλαίσια της γενικότερης ανάπτυξης των περιφερειών και στενά μόνο από τη σκοπιά της αγροτικής παραγωγής. Αυτό συνεπάγεται τόσο στη μελέτη των επιπτώσεων από διάφορες πολιτικές, όσο και των επερχομένων εξελίξεων σε επίπεδο περιφέρειας και όχι μόνο σε επίπεδο χώρας. Ακόμη η ποιότητα στα προϊόντα που παράγει η Ελλάς θα πρέπει να διασφαλίζεται ώστε ο κάθε ένας καταναλωτής να είναι σίγουρος για το προϊόν που αγοράζει, τούτο θα μπορούσε να γίνει με μηχανισμούς πιστοποίησης όπως είναι το ISO 2001 κ.τ.λ. Για το σκοπό αυτό ορθό και χρήσιμο θα ήταν η ίδρυση από το κράτος οργανισμού πιστοποίησης γεωργικών προϊόντων.

Συμπερασματικά θα αναφέρουμε ορισμένες επιπρόσθετες σκέψεις σχετικά με την ελληνική γεωργία. Έτσι κατά τη γνώμη πολλών μελετητών, αλλά και όπως καταφαίνεται από αυτή τη μελέτη το βασικό πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας απορρέει, κατά κύριο λόγο, όχι από τις νέες συμφωνίες της GATT, αλλά από το γενικότερο διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Για παράδειγμα το 1991 και σε σύνολο 3.632.438 απασχολούμενων σε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ και του ΚΕΠΕ, ο πρωτογενής τομέας απασχολούσε το 22,2% (ή 806.498 άτομα) του συνόλου των εργαζομένων, ο δευτερογενής το 27,6% (ή 1.000.673 άτομα) και ο τριτογενής το 50,2% (ή 1.825.262 ανθρώπους) από το σύνολο των απασχολούμενων στην ελληνική οικονομία.

Βέβαια θα πρέπει να τονισθεί εδώ ότι χωρίς ζήτηση, αυτό το υπάρχον δομικό ή διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας επιμένει και μάλιστα επιτείνεται από αυτή τη νέα διεθνή εμπορική συμφωνία της GATT στο μαράκες, αφού μεταξύ άλλων η ίδια η αναθεώρηση της κοινοτικής ΚΑΠ γίνεται πλέον σε μεγαλύτερο εύρος και βάθος.

Όμως γενικότερα και πέρα από αυτό, και για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους, δεν είναι δυνατό να υπάρξει σοβαρή και διαρκής οικονομική ανάπτυξη, όπως και θεμέλια της ελληνικής οικονομίας, όταν, επί παραδείγματι, πάνω από το 17% του ελληνικού ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τον αγροτικό τομέα, ενώ το ίδιο ποσοστό στην Αμερική είναι ίσο με 2,2% ή με 5,6% στη Γαλλική δημοκρατία. Αυτό το δομικό πρόβλημα είναι όντως ένα τεράστιο ζήτημα για πολλούς αποδέκτες, αφού οι πολλαπλές πιέσεις προσαρμογής του αγροτικού κλάδου

είναι και γίνονται με την ημέρα ακόμα πιο μεγάλες. Μάλιστα αυτό το διαρθρωτικό γεγονός συνάγεται, κατά αντιπαράθεση, και από τις επιδοτήσεις (επί της παραγωγής) της Ε.Ε. και των Η.Π.Α. Ενώ δηλαδή η Ε.Ε. επιδοτεί την ετήσια παραγωγή με 13.000 δολάρια τον κάθε καλλιεργητή της και με 795 δολάρια ανά εκτάριο, αντίθετα η Η.Π.Α. επιδοτούν τον κάθε καλλιεργητή τους με 20.000 δολάρια το χρόνο και με μόνο 97 δολάρια ανά εκτάριο. Όσο για τις επιπτώσεις που θα έχει η νέα διεθνής εμπορική συμφωνία για την Ελλάδα, οι εξαγωγικές ενισχύσεις και οι επιδοτήσεις στα γεωργικά προϊόντα θα έβαιναν μειούμενα συνεχώς και ως αποτέλεσμα, θα πρέπει να βρεθούν γρήγορα οι τρόποι ώστε να αντισταθμιστεί έγκαιρα το απολεσθέν εισόδημα των αγροτών.

Το εισόδημα των αγροτών θα πρέπει να διασφαλίσει έγκαιρα σε εκείνους τους γεωργικούς τομείς που θα δεχθούν περισσότερο τις άμεσες και δυσμενείς επιπτώσεις της νέας συμφωνίας, δηλαδή το σκληρό σιτάρι (οι μέχρι σήμερα επιδοτήσεις της Ε.Ε., επί παραδείγματι, έφταναν το 52% επί της τιμής του προϊόντος ενώ στις Η.Π.Α. το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 33%) τα οπωροκηπευτικά και τα εσπεριδοειδή.

Αρκετή προσοχή πρέπει να δοθεί στο εισόδημα των αγροτών, που απασχολούνται με το ελαιόλαδο επιδοτούνταν από την Ε.Ε. με 67% επί της τιμής τους, το αγελαδινό γάλα με 67% από την Ε.Ε. ως και σήμερα και το αιγοπρόβειο με 7% επί της τιμής του.

Τέλος, λιγότερη προσοχή χρειάζονται οι παραγωγοί ζάχαρη και βιομηχανικής νιομάτας, Ακόμη σύμφωνα με στοιχεία που επικαλείται η COPA (Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Οργανώσεων). Πιστεύεται ότι για να διατηρηθεί στην Ευρώπη το αγροτικό εισόδημα στα σημερινά επίπεδα θα χρειαστούν 33 δις ECU και όχι 15 δις ECU όπως προβλέπεται στη νέα αναθεώρηση της κοινής αγροτικής πολιτικής. Βέβαια το τελικό ύψος των κρατικών ενισχύσεων σε τελική ανάλυση είναι και θέμα δυνατοτήτων των προϋπολογισμών. Πάντως κατά την άποψη που κυρίαρχα διαμορφώνεται, τα πράγματα δεν θα είναι καλύτερα ούτε χειρότερα για τον Έλληνα αγρότη, ιδιαίτερα εκείνον που θα εκσυγχρονιστεί.

Με τη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται, δύο πράγματα φαίνεται να είναι απόλυτα σίγουρα: Πρώτο, το εισόδημα των περισσότερων γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας θα μειωθεί αισθητά όχι όμως και γι' αυτούς τους έλληνες αγρότες που τελικά θα έχουν την τύχη να εκσυγχρονιστούν και να επιβιώσουν, και δεύτερο ο συνολικός αριθμός των αγροτών μας πρέπει (σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα) να μειωθεί αισθητά. Βέβαια μία τέτοια εξέλιξη θα

πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τις επιπτώσεις που θα έχει στην ήδη αφαιμαγμένη ελληνική ύπαιθρο ώστε να ληφθούν παράλληλα εκείνα τα μέτρα που θα συγκρατήσουν τον πληθυσμό και δε θα εντείνουν το ήδη μεγάλο πρόβλημα της αστυφιλίας προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και ιδίως την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Κλείνοντας τον τομέα της ελληνικής γεωργίας παρατηρούμε ότι οι νέες ρυθμίσεις της GATT, σε συνδυασμό με το μέγα διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας (που απαιτεί όπως είδαμε τη θεαματική μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στη γεωργία όντως περιπλέκουν τα περί γεωργίας πράγματα της χώρας μας.

Αυτό που είναι άμεσα αναγκαίο να γίνει πέρα από τις όποιες προσπάθειες να καλυφθούν έστω και μερικά εισοδήματα τμήματος των αγροτών που αναμένεται να πληγούν από τις νέες ρυθμίσεις, είναι η ανάπτυξη και εφαρμογή μιας εθνικής αγροτικής στρατηγικής που θα βελτιστοποιεί στο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο μέλλον την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών αγροτικών προϊόντων, δηλαδή το δίπτυχο ποιότητα και τιμή. Η Ελλάδα είναι μία χώρα, παρά το μικρό της μέγεθος, με μοναδικές κλιματολογικές συνθήκες όπου η οικολογική γεωργία και εν γένει η ποιοτική γεωργία είναι τομείς που μπορούν να αναπτυχθούν ευρέως στη χώρα μας. Αναλογιζόμενοι μάλιστα τα απανωτά διατροφικά σκάνδαλα όπου οι βιομηχανοποιημένοι τρόποι της φυτικής και ζωικής παραγωγής οδήγησαν στην παραγωγή προϊόντων χαμηλής θρεπτικής αξίας ή σε πάρα πολλές περιπτώσεις σε άκρως επικίνδυνα προϊόντα αντιλαμβανόμαστε καλύτερα την αξία της ήπιας παραδοσιακής γεωργίας.

Σταδιακά σε όλη την Ευρώπη και στις εν γένει ανεπτυγμένες δυτικές κοινωνίες, που είναι και οι κύριοι καταναλωτές των προϊόντων μας, αναπτύσσεται μια όλο και μεγαλύτερη ζήτηση για παραδοσιακά και οικολογικά προϊόντα τα οποία στερούνται όλων εκείνων των επιβλαβών στοιχείων για την ανθρώπινη υγεία. Δημιουργείται δηλαδή μια αγορά, η οποία μάλιστα, αποτελείται από καταναλωτές με υψηλό εισόδημα, οικολογικών προϊόντων. Στην Ελλάδα ακόμη η γεωργία δεν έχει βιομηχανοποιηθεί στο βαθμό που βιομηχανοποιήθηκε σε άλλες χώρες άρα η δυνατότητα επαναπροσανατολισμού της στην παραγωγή με ήπια μέσα «οικολογικών» προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία δεν είναι ούτε αδύνατη ούτε πολλή δύσκολη.

Πρέπει να κατανοηθεί από όλους ότι η Ελλάδα με τη μικρή καλλιεργήσιμη έκταση που έχει και τον κατακερματισμένο κλήρο (27 στρέμματα μέσο όρο ανά καλλιεργητή) δεν μπορεί να ανταγωνισθεί τις μεγάλες παραγωγές χώρες ποσοτικά. Αντιθέτως η

διεκδίκηση μεριδίου της αγοράς με βάση ποιοτικά και όχι ποσοτικά στοιχεία αν και επίπονη είναι μία υπαρκτή δυνατότητα που έχει η ελληνική γεωργία βάση των αντικειμενικών πλεονεκτημάτων της όπως είναι οι κλιματολογικές συνθήκες, η γεωγραφική θέση της χώρας, το εύρος των εγχώριων ποικιλιών αγροτικών προϊόντων που πολλές φορές είναι μοναδική η υψηλής ποιότητας όπως η ελιά κ.τ.λ.

Το μέλλον, λοιπόν, της ελληνικής γεωργίας κατά τη γνώμη μου βρίσκεται στην ποιότητα. Η συμφωνία της GATT του γύρου της Ουρουγουάης και οι άλλες που αναμένεται να ακολουθήσουν στα πλαίσια του ΠΟΕ με την απελευθέρωση του εμπορίου και την άρση των περιοριστικών πολιτικών στην ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων ουδόλως θα βλάψουν την ελληνική γεωργία αν αυτή στραφεί σε ποιοτικά κριτήρια. Πρέπει λοιπόν πολιτεία και αγροτικός κόσμος σε συνεννόηση να αποφασίσουν με σχέδιο και όραμα τις πολιτικές εκείνες που θα εξασφαλίσουν ένα βιώσιμο μέλλον για τη γεωργία και τον αγροτικό κόσμο. Η ύπαρξη ή μη ακριβώς αυτών των θαρραλέων πολιτικών θα καταδείξει αν η ελληνική γεωργία καταβαραθρωθεί στο τέλμα της μιζέριας και της υπανάπτυξης ή θα ακολουθήσει το δρόμο της ανάπτυξης και της ευημερίας μέσα στο νέο παγκόσμιο φιλελεύθερο ανταγωνιστικό περιβάλλον που διαμορφώνεται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Στο παράρτημα αυτό παραθέτονται συγκριτικοί πίνακες βασικών γεωργικών προϊόντων σε μια περίοδο 40 ετών , που δεν περιλήφθηκαν στο κυρίως κείμενο της μελέτης αλλά είναι χρήσιμοι για την κατανόηση της.

Πίνακας
Παραγωγή Αγροτικών Προϊόντων

(σε '000 τόν.)

	1961	1970	1980	1990	1992
Σπάρρι	1.528	1.931	2.970	1.938	2.344
Κριθάρι	221	737	911	312	436
Καλαμπόκι	228	511	1.279	2.013	2.048
Ρύζι	81	79	80	99	101
Όσπρια	181	131	101	45	51
Πατάτες	400	756	1.084	953	1.020
Τομάτες	368	1.011	1.552	1.843	1.781
Λαχανικά	1.179	2.645	3.475	3.872	3.911
Βαμβάκι	189	215	233	365	491
Καπνός	74	95	117	136	187
Τεύτλα	52	1.359	1.664	2.739	3.100
Ε. Σταφύλια	1.420	1.558	1.521	1.122	1.350
Σταφίδες	177	172	139	88	97
Κρασί	354	453	450	393	404
Πορτοκάλια	312	414	656	878	943
Λεμόνια	142	145	184	193	148
Ελαιόλαδο	242	208	370	214	339
Ελιές	1.503	992	1.746	1.004	1.647
Ροδάκινα	87	175	399	787	1.097
Μήλα	196	235	288	349	385
Φρούτα	2.620	3.003	3.520	3.925	4.478
Βόειο Κρέας	25	67	105	67	64
Χοίρειο Κρέας	38	52	144	140	153
Αιγοπρόβειο Κρέας	66	66	123	129	119
Κρέας Πουλερικών	12	66	141	158	160
Λοιπό κρέας	8	11	14	9	10
Γάλα	959	1.356	1.653	1.889	1.752
Αυγά	50	97	119	122	120

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων F.A.O.

Πίνακας
Εισαγωγές Αγροτικών Προϊόντων

(σε '000 τόν.)

	1961	1970	1980	1990	1992
Μαϊνάρια	27	4	3	307	240
Μαϊνάρια	53	9	5	129	57
Μαλαμπόκι	95	95	1.191	142	207
Μύζι	10	2	0	5	7
Μυρτιά	3	11	8	37	41
Ματάτες	12	20	10	32	62
Μομάτες	0	0	0	0	0
Μαχανικά	0	0	3	101	75
Μαμάκι	19	43	31	13	19
Μαπνός	0	0	2	9	20
Μαύτλα	0	0	0	0	0
Μαρούλια	0	0	0	1	1
Μαρούδες	0	0	0	0	0
Μαρούσι	0	2	0	7	7
Μαρούκαλια	0	0	0	2	1
Μαρούνια	0	0	0	2	0
Μαρούλαδο	9	11	0	7	3
Μαρούς	0	0	0	0	1
Μαρούκινα	0	0	0	0	0
Μαρούλα	0	0	0	1	19
Μαρούτα	5	13	7	112	137
Μαρούσιο Κρέας	20	84	115	162	170
Μαρούσιο Κρέας	1	5	12	69	87
Μαρούσιο Κρέας	14	45	4	27	24
Μαρούσιο Κρέας Πουλερικών	1	3	0	12	15
Μαρούσιο κρέας	0	0	1	0	1
Μαρούσια	124	245	482	824	902
Μαρούσια	0	0	0	3	3

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων F.A.O.

Πίνακας
Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων

(σε '000 τόν.)

	1951	1970	1980	1990	1992
Σπάρρι	0	16	169	563	957
Κριθάρι	0	0	0	0	0
Καλαμπόκι	0	0	0	127	652
Ρύζι	0	8	26	6	10
Όσπρια	1	5	2	0	1
Πατάτες	0	26	54	75	43
Τομάτες	0	1	1	3	1
Λαχανικά	28	141	505	602	528
Βαμβάκι	0	0	0	6	25
Καπνός	66	63	70	123	115
Τεύτλα	0	0	0	0	0
Ε. Σταφύλια	399	467	441	479	359
Σταφίδες	99	125	100	99	63
Κρασί	22	116	26	99	63
Πορτοκάλια	34	99	174	254	400
Λεμόνια	30	63	69	41	23
Ελαιόλαδο	0	7	12	108	194
Ελιές	14	20	60	66	62
Ροδάκινα	26	67	95	45	57
Μήλα	17	4	24	8	3
Φρούτα	535	905	1.231	1.463	1.682
Βόειο Κρέας	0	0	0	1	1
Χοίρειο Κρέας	0	0	0	1	2
Αιγοπρόβειο Κρέας	0	0	0	1	0
Κρέας Πουλερικών	0	0	3	2	3
Λοπό κρέας	0	3	2	1	2
Γάλα	10	24	17	75	83
Αυγά	0	0	1	0	2

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων F.A.O.

Πίνακας
Εγχώρια Προσφορά Αγροτικών Προϊόντων

(σε '000 τόν.)

	1961	1970	1980	1990	1992
Σιτάρι	1.543	1.755	1.858	1.858	1.804
Κριθάρι	245	753	467	467	630
Καλαμπόκι	282	638	2.044	2.044	1.885
Ρύζι	63	57	69	69	69
Όσπρια	171	133	82	82	92
Πατάτες	410	739	1.099	1.099	1.154
Τομάτες	366	898	1.710	1.710	1.372
Λαχανικά	874	1.832	2.928	2.928	2.650
Βαμβάκι	208	248	442	442	485
Καπνός	8	32	22	22	92
Τεύτλα	52	1.359	2.739	2.739	3.100
Ε. Σταφύλια	945	1.071	875	875	1.037
Σταφίδες	78	47	31	31	34
Κρασί	332	339	314	314	320
Πορτοκάλια	296	321	624	624	701
Λεμόνια	112	75	148	148	117
Ελαιόλαδο	145	200	208	208	212
Ελιές	1.451	972	968	968	1.586
Ροδάκινα	61	108	742	742	1.040
Μήλα	179	229	365	365	424
Φρούτα	2.284	2.783	3.473	3.473	3.915
Βόειο Κρέας	45	146	228	228	233
Χοίρειο Κρέας	39	57	208	208	238
Αιγοπρόβειο Κρέας	79	131	155	155	142
Κρέας Πουλερικών	13	69	169	169	173
Λοιπό κρέας	8	9	13	8	9
Γάλα	1.073	1.579	2.118	2.638	2.570
Αυγά	50	97	118	125	121

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων F.A.O.

Πίνακας
Αγροτικό Εμπόριο της Ελλάδας, 1990

(Αξία σε '000 δραχμές)

	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Ποσοστά ΕΟΚ (%)	
	Συνολο	Συνολο	προς ΕΟΚ	απο ΕΟΚ	Εξαγωγές	Εισαγωγές
Ζωντα Ζώα	1.204	69.324	764	10.130	63.5	14.6
Κρέας	23.393	571.048	9.869	774.668	42.2	83.9
Γαλακτοκομικά, Αυγά	68.319	507.638	48.867	492.691	71.5	97.1
Ψάρια, Θαλασσινά	93.018	174.084	73.090	62.232	68.0	35.7
Δημητριακά	214.017	248.733	185.992	225.890	86.9	90.8
Λαχανικά, Φρούτα	1.152.809	215.125	839.025	90.904	72.8	42.3
Ζαχαρή, Μέλι	23.683	25.142	10.245	19.573	43.3	77.8
Καφές, Κακάο, Τσάι	19.776	151.034	4.035	66.375	20.4	36.7
Ζωοτροφές	20.917	101.833	5.430	86.439	26.0	83.9
Διάφορα φαγώσιμα	20.714	116.949	5.468	112.244	26.4	96.0
Καπνός	335.329	109.676	143.789	91.387	42.8	83.3
Δέρματα, Γούνες	28.340	40.683	13.401	27.204	47.3	66.9
Ελαιούχοι Σπόροι	4.359	107.830	3.509	6.163	80.5	5.7
Υφαντικές ίνες	15.242	251.008	8.053	6.199	52.8	2.5
Πρώτες Ύλες*	13.557	66.994	7.863	51.386	58.0	76.7
Ζωικά λίπη, έλαια	85	1.769	10	1.205	11.8	68.1
Ουτικά λίπη, έλαια	301.428	66.428	271.734	65.547	90.1	83.6
Σύνολο	2.327.180	3.155.279	1.631.143	2.179.259	70.1	69.1

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΟΟΣΑ.

* Η κατηγορία αφορά Ακατέργαστες Ζωικές και Φυτικές Πρώτες Ύλες.

Πίνακας
Βαθμός Ονομαστικής Προστασίας Φυτικών Αγροτικών Προϊόντων

	1978	1980	1981	1987	1989	1993
Σπάρι Μαλακό	31	6	8	96	32	64
Σπάρι Σκληρό	46	3	42	124	108	147
Κριθάρι	59	2	10	136	43	105
Αραβόσπορος	48	12	29	124	72	94
Βαμβάκι	14	19	71	149	111	254
Ζαχαρότευτλα	64	-32	27	79	14	65
Ντομάτα Βιομηχ.	31	5	36	113	147	111

Πηγή: Ψυχουδάκης και Μαρτίνα-Βακιρτζή (1995).

Σημείωση: Ο ονομαστικός βαθμός προστασίας υπολογίζεται ως η εγχώρια τιμή μείον την διεθνή τιμή δια την διεθνή τιμή. Δυστυχώς δεν είναι διαθέσιμη αντίστοιχη εκτίμηση της προστασίας για τα ζωικά προϊόντα.

Πίνακας
Μέσοι Ετήσιοι Ρυθμοί Αύξησης Κλάδων Παραγωγής (%)

	1961-1993	1961-1970	1970-1980	1980-1993
Σπύρι	1,00	1,43	4,06	-1,66
Κριθάρι	1,86	1,43	0,89	-4,25
Αραβόσπος	8,53	8,57	4,38	4,42
Σταφύλια Επιτραπέζια	2,16	4,55	2,42	1,58
Οινοστάφυλα	-2,51	7,81	-5,19	0,63
Σουλτανίνα	-2,25	-0,16	-3,94	-4,79
Κορινθιακή	-0,93	1,55	-4,65	-4,70
Πορτοκάλια	3,31	5,44	0,39	2,71
Μήλα	1,54	2,66	1,97	0,62
Ροδάκινα	7,15	9,51	7,12	5,36
Ελαιόλαδο	1,75	1,65	2,69	-1,27
Ελιές Βρωσ.	1,77	-0,75	5,98	-9,17
Τομάτες	5,55	10,36	4,55	0,74
Βαμβάκι	3,80	1,47	1,45	6,73
Καπνός	1,40	-1,36	5,06	0,00
Σακχαρότευτλα	7,33	27,35	7,21	2,22
Βόειο Κρέας	1,56	11,82	3,17	-2,35
Αιγοπρόβειο Κρέας	1,99	3,10	3,28	0,29
Αγελαδινό Γάλα	1,73	5,67	2,18	-0,67
Αιγοπρόβειο Γάλα	2,40	2,56	2,63	1,25
Χοιρινό Κρέας	5,64	2,63	9,65	-2,96

Σημείωση: Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) ευρίσκεται στατιστικά από την παλινδρόμηση $\ln Q = a + \beta t$, όπου Q είναι η ποσότητα και t είναι η χρονική τάση, με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας.

Πίνακας
Μέσοι Ετήσιοι Ρυθμοί Αύξησης των Ονομαστικών Τιμών Παραγωγού,
1961 - 1993 (%)

	1961-1993	1961-1970	1970-1980	1980-1993
Απύρι	10,72	-0,50	14,40	11,78
Αριθάρι	10,76	1,13	14,10	12,13
Αραβόσπορος	10,91	3,25	12,10	12,13
Ασταφύλια Επιτραπέζια	13,41	3,63	17,80	13,62
Βινοστάφυλα	13,77	4,10	17,30	14,70
Βουλτανίνα	14,43	1,41	20,53	13,09
Κορινθιακή	13,62	0,05	21,79	9,54
Πορτοκάλια	12,87	0,59	19,36	11,24
Μήλα	13,68	5,65	17,78	16,31
Ροδάκινα	13,07	9,19	14,44	13,02
Ελαιόλαδο	12,83	5,70	13,23	15,07
Ελιές Βρωσ.	12,09	7,83	14,57	12,55
Τομάτες	12,75	2,52	14,71	17,96
Βαμβάκι	13,20	1,44	13,51	14,62
Καπνός	12,36	-1,51	15,47	11,55
Σακχαρότευτλο	11,63	2,84	12,89	13,67
Βόειο Κρέας	12,81	5,95	12,46	13,71
Αιγοπρόβειο Κρέας	13,66	6,95	16,48	12,23
Αγελαδινό Γάλα	11,93	1,39	12,98	20,83
Αιγοπρόβειο Γάλα	11,80	4,99	12,94	16,53
Χοιρινό Κρέας	10,92	4,60	12,57	13,59

Σημείωση: Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης (%) ευρίσκεται στατιστικά από την παλινδρόμηση $\ln Q = a + \beta t$, όπου Q είναι η ποσότητα και t είναι η χρονική τάση, με επεξεργασία στοιχείων Υπουργείου Γεωργίας.

Πίνακας
Υπολογισμός Ισοδύναμου Δασμού Γεωργικών Προϊόντων Ε.Ε.

α/α (1)	ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ (2)	Τιμές σε ΕCU/τον. 1986-88		Ισοδύναμος Δασμός σε ΕCU/τον.	
		Εσωτερικού (3)	Εξωτερικού (4)	1986-88 (5) = (3) - (4)	2000-2001 (6) = (5) x (1 - 0,26)
1	Σιτάρι μαλακό	242,0	93,0	149,0	95,0
2	Σιτάρι σκληρό	383,0	152,0	231,0	148,0
3	Αραβόσιτος	242,0	95,0	147,0	94,0
4	Κριθάρι	230,0	85,0	145,0	93,0
5	Ρύζι	605,0	192,0	413,0	264,3
6	Ζάχαρη	719,0	196,0	523,0	418,4
7	Καπνός'	-	-	-	-
8	Βαμβάκι'	-	-	-	-
9	Ελαιόλαδο	747,0	908,0	1.556,0	1.245,0
10	Κρασί	-	242,35	164,0	131,0
11	Μήλα	627,0	330,0	297,0	238,0
12	Πορτοκάλια	372,0	283,0	89,0	71,0
13	Λεμόνια	622,3	302,7	320,0	256,0
14	Επατραπέζια Σταφ.	570,3	450,3	120,0	96,0
15	Ροδάκινα	914,4	753,0	163,4	130,0
16	Αγγούρια	1.200,0	727,0	473,0	376,0
17	Τομάτες	1.200,0	828,0	372,0	298,0
18	Σταφίδες'	-	-	-	-
19	Χυμός πορτοκαλιού	-	-	257,0	206,0
20	Ροδάκ. Μεταποιημ.	-	-	52,0	42,0
21	Βόειο κρέας	4.289,0	1.526,0	2.763,0	1.768,0
22	Αιγοπρόβιο κρέας	3.426,0	1.423,0	2.013,0	1.288,0
23	Χοίρειο κρέας	-	-	838,0	536,0
24	Πουλερικά	-	-	508,0	325,0
25	Αυγά	-	-	475,0	304,0
26	Γάλα σκόνη	2.170,0	685,0	1.485,0	1.188,0
27	Βούτυρο	3.905,0	943,0	2.962,0	1.896,0
28	Τυριά	-	-	-	-

1. Για τα προϊόντα αυτά δεν υπάρχει ισοδύναμος δασμός λόγω του συστήματος οργάνωσης της αγοράς.
Πηγή: Διάφορα Εγγράφα της Επιτροπής.

Πίνακας
Μέγιστο Όγκο Υψος Όγκου Επιδοτούμενων Εξαγωγών της Ε.Ε. για την Περίοδο 1995 - 2000

Μεγιστη Προσθηκη Επιδοτούμενων Εξαγωγών (000 τόνοι)

α/α	ΠΡΟΪΟΝ	Ποσότητα Περίοδου Βάσης 1986-1990	1991-1992	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Ετήσια Μεταβολή (000 τόν.)
1	Σίτος (μαλακός, σκληρός & αλεύρι)	17.008	20.255	19.118	17.982	16.845	15.709	14.572	13.436	- 1.137
2	Ζωοτροφές (αραβόσιτ. & λοιποί σπόροι)	12.625	12.199	12.183	11.741	11.299	10.857	10.415	9.973	- 442
3	Ρυζι	184	173	177	171	164	158	151	145	- 7
4	Ζάχαρη	1.617	1.299	1.560	1.504	1.447	1.390	1.334	1.277	- 57
5	Καπνός	143	205	190	175	159	144	129	113	- 16
6	Ελαιόλαδο	148	112	143	138	132	127	122	117	- 5
7	Κρασί	3.080	2.954	2.972	2.864	2.757	2.049	2.541	2.433	- 108
8	Φρούτα & Λαχανικά (νωπά)	1.148	1.039	1.108	1.068	1.027	987	947	907	- 40
9	Μεταγμένα Φρούτα & Λαχανικά (Σταφίδες κ.λπ.)	201	190	194	187	180	173	166	159	- 7
10	Βόειο Κρέας	1.034	1.179	1.119	1.058	998	938	877	817	- 60
11	Χοίρειο Κρέας	509	490	491	473	456	438	420	402	- 18
12	Κρέας Πουλερικών	368	470	440	410	380	351	321	291	- 30
13	Αυγά	105	112	107	102	97	93	88	83	- 5
14	Γάλα Σκόνη	308	264	297	286	276	265	254	243	- 11
15	Βούτυρο	463	273	447	431	414	398	382	366	- 16
16	Τυριά	386	427	407	386	366	346	325	305	- 20
17	Λοιπά κτηνοτροφικά προϊόντα	1.188	1.206	1.161	1.116	1.072	1.027	983	938	- 45
18	Αλκοόλη	1.442	1.185	1.401	1.350	1.299	1.249	1.198	1.147	- 51

Πηγή: Έγγραφο Εργασίας της Επιτροπής

Σημειώσεις: Τα κρασί και η Αλκοόλη μετρώνται σε χιλιάδες εκατόλιτρα. Στο βόειο κρέας ο αριθμός της περιόδου 1991/92 είναι ο μέσος όρος της περιόδου 1986-92.

Πίνακας

Μέγιστο Επιτρεπόμενο Όριο Δαπανών για Επιδοτήσεις Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων της Ε.Ε. για την περίοδο 1995 - 2000

(εκατομ. ECU)

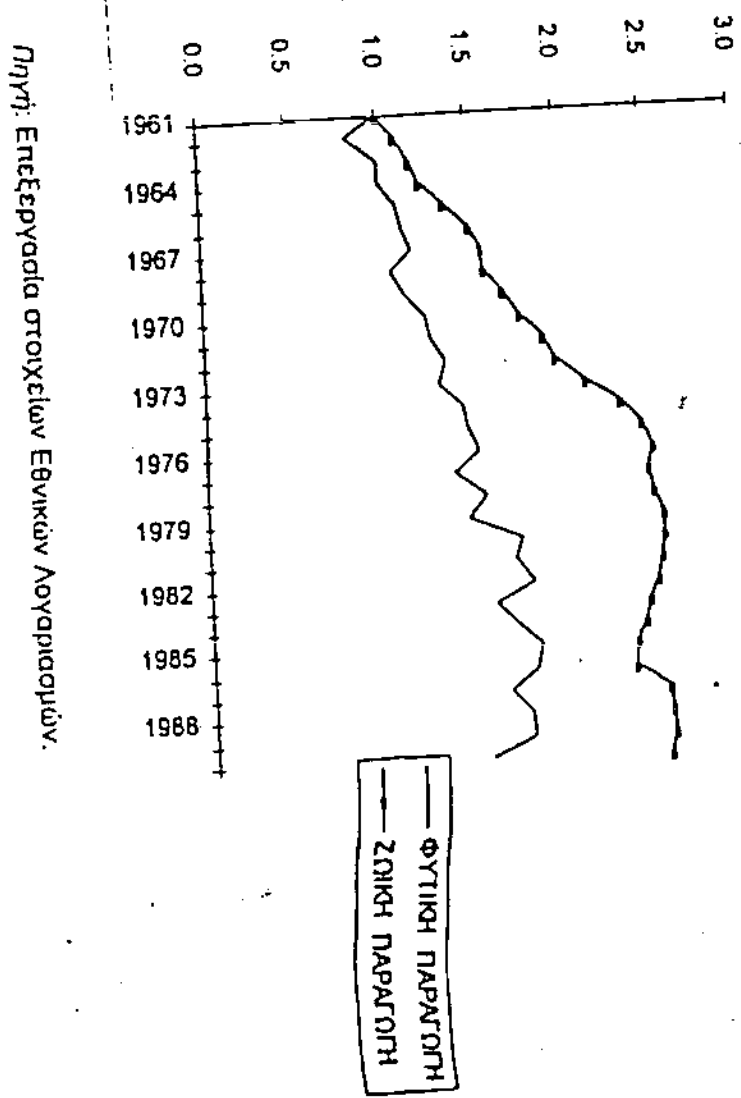
№	ΠΡΟΪΟΝ	Περίοδος Βάσης 1986-1990	1991-1992	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Ετήσια Μεταβολή
1	Σίτος (μαλακός, σκληρός & αλεύρι)	1.738	2.032	2.060	1.884	1.698	1.512	1.327	1.141	- 148
2	Ζωοτροφές (αραβόσιτ. & λοιποί σπόροι)	1.379	1.337	1.297	1.214	1.131	1.048	965	883	- 83
3	Ρύζι	62	60	58	54	51	47	43	40	- 4
4	Ζάχαρη	776	750	730	683	637	590	544	497	- 4
5	Καπνός	63	61	95	84	73	62	51	40	- 4
6	Ελαιόλαδο	86	79	81	76	70	65	60	56	- 5
7	Κρασί	65	66	61	57	53	49	45	41	- 4
8	Φρούτα & Λαχανικά (νωπά)	103	84	97	91	84	78	72	66	- 6
9	Μεταποιημένα Φρούτα & Λαχανικά (Σταφίδες κ.λπ.)	16	22	14	13	12	11	10	9	- 1
10	Βόειο Κρέας	1.968	1.307	1.900	1.772	1.644	1.516	1.388	1.260	- 125
11	Χοίρειο Κρέας	183	165	172	161	150	139	128	117	- 11
12	Κρέας Πουλερικών	143	146	139	128	119	110	101	92	- 9
13	Αυγά	40	34	37	35	33	31	28	25	- 3
14	Γάλα Σκόνη	370	181	348	326	303	281	259	237	- 22
15	Βούτυρο	1.325	1.250	1.246	1.166	1.089	1.007	928	848	- 80
16	Τυριά	439	549	505	460	415	370	336	281	- 45
17	Λοιπά κτηνοτροφικά προϊόντα	1.220	961	1.146	1.072	998	924	850	776	- 45
18	Άλλοόλη	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Πηγή: Έγγραφο Εργασίας της Επιτροπής.
Σημείωση: Πρέπει να επισημανθεί ότι οι παραπάνω περιορισμοί ισχύουν για το σύνολο της ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται ότι η Επιτροπή πρέπει κάθε έτος να κάνει
μία κατανομή των επιδοτούμενων εξαγωγών μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα σε ορισμένα κράτη μέλη.

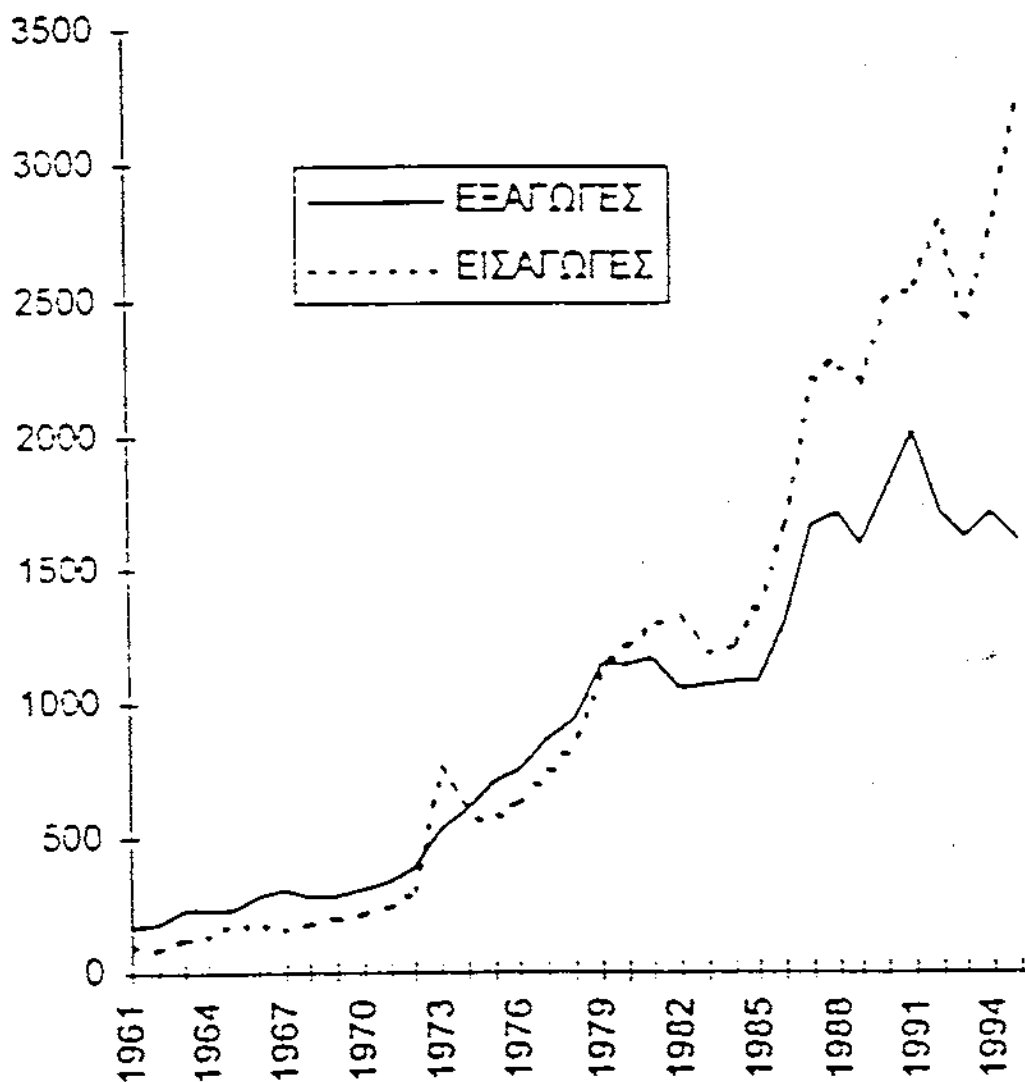
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Στο παράρτημα αυτό παρατίθενται διαγράμματα σημαντικά για την κατανόηση της παρούσας εργασίας.

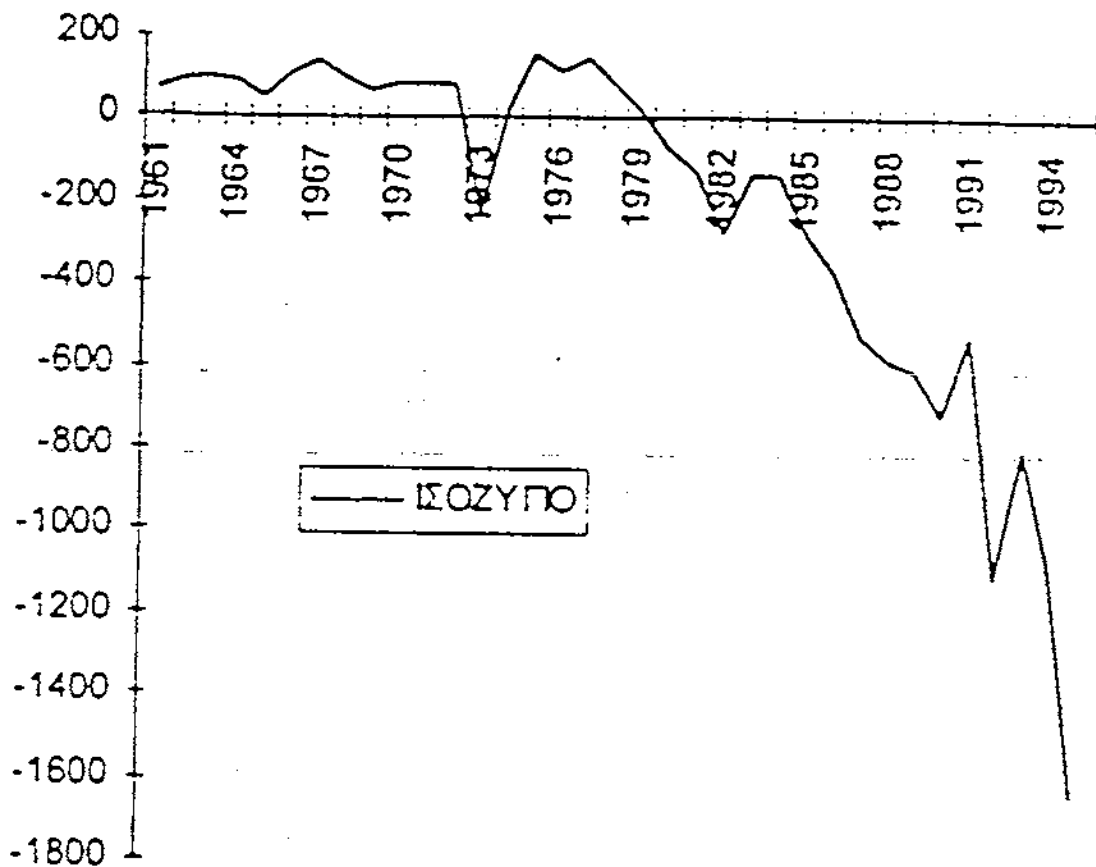
Διάγραμμα
 Δελκτες Όγκου Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής, 1961 - 1990

Διάγραμμα
Εισαγωγές και Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων
(εκατ. δολάρια)

Διάγραμμα
Εμπορικό Ισοζύγιο Αγροτικών Προϊόντων
(εκατ. δολάρια)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

Βιβλιογραφία

1. Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί
Ζαχαριάδη, Δημ. & Σούρα
Εκδ. Σταμούλη, 1993, Αθήνα - Πειραιάς.
2. Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου και
Επιπτώσεις στην ελληνική γεωργία
Εξαρχος, Γ., 1993, Χαλκίδα
3. Οι συμφωνίες του γύρου της Ουρουγουάης για το
Διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών
Αργύρης, Α. & Φατούρος & Στεφάνου, Κ. & Δρόσος, Γ.
& Κατράνης, Α. & Μαραγεβίας & Μαυροειδής, Η.
Μουτσάτσος, Δ. & Μπρεδήμας, Α. & Μυρογιάννης, Γ. &
Πεσμαζόγλου, Β. & Σπαθόπουλος, Φ. & Στάγκος, Π.
Στεφανου, Κ. & Φατούρος, Α.Α. & Χριστοφορου, Θ.
Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών
Σχέσεων.
3. Δομή και Λειτουργία των Διεθνών Οργανισμών
Σπηλιόπουλος Οδυσσέας, 1999, Πάτρα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Η συμφωνία του γύρου της Ουρουγουάης και οι
επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία
Οικονομικός Ταχυδρόμος (1993).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Η συμφωνία του γύρου της Ουρουγουάης για το
Διεθνές Εμπόριο και οι επιπτώσεις στην ελληνική
γεωργία. Σαρρής, Α. & Μεργος, Γ. & Σαρρος,
ΙΟΒΕ Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
1996, ΑΘΗΝΑ